AMÉDÉU THIERRY

ATILA

ȘI

SUCCESORII SĂI

Traducere din Franțuzește

DE

Colonel MARINESCU M.

CARACAL

Librăria și Tipografia Românească, ILIE N. MĂRCULESCU

www.digibuc.ro

Pretul Lei 60.

AMÉDÉU THIERRY

ATILA

— ŞI —

SUCCESORII SĂI

Traducere din Franţuzeşte

— DE —

Colonel MARINESCU M.

Librăria şi Tipografia Românească, ILIE N. MĂRCULESCU — Caracal
— 1930 —

www.digibuc.ro

PREFAȚĂ

Am tradus această carte în dorința de a contribui la umplerea unui gol în istoria Românilor dintre anii 375 și 582, și a pune în mâna doritorilor de a cunoaște trecutul nostru, o carte care cuprinde o parte din istoria Hunilor, popor care, în intervalul de timp arătat mai sus, a trăit și stăpânit pământul pe care se află azi poporul român.

Că Daco-Romanii au trăit și rămas în Dacia și pe timpul invaziei Goților și Hunilor este indiscutabil. Strămoșii noștri duceau viață de popor sedentar, de agricultori, nu viață de nomazi ca Hunii, așa că deși armata, funționarii și bogătașii Daco-Romani au trecut la sudul Dunării, la retragerea autorităților romane sub Aurelian, totuș marea majoritate a poporului, care își iubea pământul unde se nascuse, țăranii vreau să zic, au rămas aci și nu au plecat în necunoscut, proba este că am fost și suntem aici.

Cum vor fi trăit strămoșii noștrii Daco-Romanii sub Huni? Numai cercetând documentele contimporane se poate află.— Acest studiu se poate face de istoricii noștri în arhivele și bibliotecile Franței, Austriei, Germaniei și Italiei; la Constantinopole nu credem să se mai gasească cevà.

Thierry, în scrierea sa pe care o dau aci în traducere, ne spune că s'a servit de urmatoarele surse:

—Priscus, istoric grec, care a făcut parte din ambasada trimisă la Atila, deci un martor ocular;

— Amien Marcellin, ostaș roman și scriitor istoric, care se găsea pe frontiera Dunarii, la sosirea Hunilor, și i-a cunoscut de aproape;

Prosper d'Aquitania;

Jornandes, episcop de Ravena, got de neam, care a trăit și a scris pe la anul 550, adică dupe o sută de ani de la moartea lui Atila;

—Cântecul Nibelungilor;

—Legendele și tradițiile latine, germane și maghiare.

Acum e rândul tinerilor noștrii studenți, care frecuentează universitățile streine, să cerceteze documentele aflate în biblioteci și ca albinele neobosite să adune ceia ce interesează istoria noastră și s'o întregească.

Iulie 1930
Caracal

Colonel, MARINESCU MARIN

www.digibuc.ro

CAPITOLUL I.

Originea Hunilor. — Portretul lor. — Invazia în Europa orientală. — Căderea imperiului *gotic* al lui Ermanaric; fuga Vizigoţilor spre Dunăre. — Disensiunile politice şi luptele religioase la acest popor. — Ambasada lui Ulfila la împăratul Valens. — Împăratul acordă Vizigoţilor locuinţă în Messia, cu condiţia de a trece la Arieanism. — Vizigoţii trec Dunărea. — Conduita odioasă a funcţionarilor romani. — Mizeria Vizigoţilor; ei se revoltă. — Bătălia dela Adrianopole, învingerea romanilor, şi moartea împăratului Valens.

375—412

Numele lui Atila şi-a cucerit un loc în memoria genului uman, alături de numele lui Alexandru Macedon şi Cezar. Aceşti doi din urmă datoreaza gloria lor, admiraţiei; iar cel din'tâiu groazei: dar admiraţie sau groază, ori care ar fi sentimentul ce confera unui om nemurirea, acest sentiment, cu siguranţă, nu se adresează de cât geniului. Trebue să fi sguduit straşnic coardele inimei umane, pentru ca vibraţiile lor să se fi putut propaga astfel în decursul timpurilor în cât şi noi, azi să ne îngrozim când ne gândim la el.

Atila datorează sinistra sa glorie, mai puţin răului ce l-a făcut, decât celui ce îl putea face şi de care lumea a ramas înspăimântată. Lista, din nenorocire prea numeroasă, a celor ce au jefuit lumea, ne arată mulţi oameni care au distrus mai mult, dar pe capul cărora blestemul etern al omenirii nu cade stât de greu ca pe acela al lui Atila.

Alaric, rege vizigot, a dat lovitura de moarte vechei civilizaţii, sfărâmând prestigiul de inviolabilitate de care se bucura de 700 de ani Roma: Genseria — regele Vandalilor 428—477— a devastat Roma şi Cartagena; Radagaise (Radaghez) cea mai feroce creatură pe care istoria a clasat-o printre oameni, jurase să gâtuiască două milioane de Romani la picioarele idolilor sai, dar numele acestor devastatori nu se găsesc de cât în cărţi. Atila care a fost învins la Orleans (Franţa), care a fost bătut de *galo-romani* la Chalons (Franţa) care a scutit Roma de in-

www.digibuc.ro

vazie la rugăciunea unui preot, și care a murit de mâna unei femei (se zice), a lăsat în urma lui un nume popular, sinonim cu distrugerea.

Această contradicție aparentă este isbitoare când se studiază acest teribil personagiu. Se vede numai de cât, că Atila din istorie nu e tot una cu acel din tradiție, că ei au nevoe să se complecteze, sau cel puțin să se explice unul pe altul, ba încă trebue să mai ținem cont și de sursa tradiției: tradiția română se referă la acțiunea lui Atila asupra raselor civilizate; tradițiunea germană se referă la acțiunea asupra raselor barbare ale Europei; și în sfârșit tradiția națională care se mai menține și azi printre popoarele de sânge hunic, în special la cele din Europa.

Aceste tradițiuni diferite, fără a se amesteca în istorie pe care adesea o încurcă și o contrariază, au cu toate acestea însemnătatea lor într'un studiu serios al caracterului lui Atila. Pentru a aprecia la justa lor valoare, geniul și puterea acestui om, nu trebue a separa istoria sa, de evenimentele ce i-au urmat. Viața lui Atila, curmată prin o lovitură neprevăzută, chiar în momentul ficsat pentru îndeplinirea proectelor sale, nu este decât o dramă întreruptă, al cărei erou dispare, lăsând grija desnodământului final personagiilor secundare.

Acel desnodamânt eră sfârșitul imperiului roman de apus și desmembrarea a unei jumătăți din Europa de către fii, locotenenții vasalii și secretarii săi, deveniți împărați sau regi. Dar aceștia o dată la lucru, au dovedit că nu sunt la înălțimea lui Attila.

Să lăsăm deocamdată pe urmașii lui Attila, și să povestim cine au fost Hunii și Goții, aceste două popoare inamice, care încaerându-se în lumea barbară pe țărmii Donului și Niprului, au mers să continue luptele lor în lumea romană, pe țărmii Marnei și Loarei; aceste lupte au fost principala cauză a îmbucătățirei imperiului Cezarilor.

Nenumăratele triburi ce compuneau lumea barbara, puteau să se grupeze în trei mari rase sau familii de popoare, care și astăzi încă, locuesc în general aceleași ținuturi. Pornind dela Miază Zi avem mai întâi familia popoarelor germane sau teutone, apoi pe aceia a popoarelor slave și însfârșit la extremul Nord, mai ales la Nord-Est, călare pe hotarul dintre Europa și Asia, familia popoarelor numite de Germani Fenn sau Fini. Dar acești oameni, ei înșiși își ziceau Suomi, „oamenii țării“ Domeniile acestor trei familii, delimitate în vechime, cu destulă regu-

www.digibuc.ro

laritate, prin zone transversale care mergeau dela Sud-Est spre Nord-Vest, s'au amestecat succesiv şi se amestecau în fiecare zi tot mai mult, din cauza migraţiunilor şi războaelor de cucerire. In secolul IV neamul Germanilor, afară de peninsula Scandinavică şi o parte din Europa vecină cu oceanul şi Rinul, mai ocupă şi ţărmul stâng al Dunărei în toată lungimea sa, precum şi câmpiile mării Negre până la Don, strângând ca într'un cleşte pe Slavii deposedaţi de jumătate din patrimoniul lor. Naţiunile Finice, foarte rari în Vest şi Nord, dar numeroase şi compacte la Est şi împrejurul fluviului Volga şi munţilor Urali, exersau asupra Germanilor şi Slavilor o presiune al cărei efect se simţeà dejà şi de imperiul roman. O talie sveltă, faţa albă. părul blond sau castaniu, trăsături drepte regulate, denotau în slav şi german o înrudire dela origine cu rasele din Europa Meridională, iar idiomele lor deşi formau limbi bine separate, se ralieau la trunchiul comun al limbelor indo-europene. Din contră, Finezul scurt şi îndesat, faţa bronzată, nasul turtit, umerii obrajilor eşiţi, ochii oblici, purta tipul raselor din Asia septentrională, al căror ultim inel pareà că este, şi cu care se legà prin limba sa. Cât despre starea socială, Germanul amestecat de 4 secole în evenimentele ce se petreceau în lumea Romană, intrà într'o perioada de semicivilizaţie, şi păreà destinat a juca mai târziu rolul de civilizator faţă de celelalte două rase barbare. Slavul fără legătură naţională, şi totdeauna curbat sub stăpâniri streine, duceà o viaţă josnică şi mizerabila, şi ziua când el trebuià să se arate Europei, era încă departe; pe când Finezul, în contact cu nomazii feroci ai Asiei, angajat în razboaele lor, supus acţiunii lor, se căleà încontinuu la sursa unei barbarii, faţă de care, ori ce bărbarie europeană nu însemna nimic.

Tacit, în câteva cuvinte, ne spune ca populaţii Finice existau în Nordul Europei încă dinainte de secolul al IV; ele trăiau aici într'o stare aproape salbatica şi în lupte crâncene cu populaţiile scandinave. In Est numele lor dispareà sub denumirea confederaţiilor şi ligilor cari, formate în jurul munţilor Urali, duceau lupte când în Asia, când în Europa, dar mai ales în Asia. Cea mai celebră din acele confederaţiuni pare să fi fost aceià a Hunilor, care pe timpul despre care vorbim, acopereà cu hordele sale cei doi versanţi ai lanţului Uralian şi valea fluviului Volga.

Confederaţia Hunilor existà aci din secolul al doilea al erei creştine. Un geograf din această epocă, Ptolomeu, ne semna-

www.digibuc.ro

leză apariţia unui Trib de „Khun" printre Slavii dela Nipru, iar un alt geograf ne arată pe Huni tăbăruiţi între Marea Caspică şi Caucaz de unde brigandagele lor se întindeau în Persia şi până în Asia Mică.

Istoria ne spune că Hunii se divizau în două mari ramuri şi că ramura orientală sau Caspică purta numele de *Huni albi* spre deosebire de ramura occidentală sau uraliană ale cărei triburi fiind bronzate la faţă erau denumite *Hunii negri.* Intre aceste două ramuri, ale aceleiaşi confederaţiuni, în secolele IV şi V, nu existau decât foarte slabe legături şi chiar aproape rupte.

In această situaţie, Hunii trăiau din vânat, furt, şi din produsul turmelor lor. Hunul alb jefuia la drumul mare pe negustorii ale căror caravane mergeau, sau se întorceau din India; Hunul negru vâna jderul, vulpea şi ursul în pădurile Siberiei şi făcea comerţul de blănuri în hale mari construite din lemn pe malurile fluviului Volga, unde veneau negustorii Persani şi Romani de cumpărau acele blănuri foarte apreciate în ţările lor, aşa cum sunt şi astăzi. Dar, în acele timpuri, negustorii străbăteau cam cu teamă acele populaţiuni sălbatice, a căror urâţenie era respingătoare. Europa, care n'avea asemenea exemplare urâte printre fii săi, privi sosirea hunurilor cu egală oroare şi surpriză. Vom lăsa să vorbească pe un martor al primei lor apariţii pe malurile Dunărei, istoricul Amien Marcellin, soldat exact şi curios care scrià în cort şi care câte odată redà cam glumeţ spectacolele ce se desfăşurau sub ochii săi. Atragem însă atenţia cititorului, că portretul hunilor, ce ni-l face, este acela al ramurei occidentale, adică al triburilor finice sau fino-mongole. (Hunii Negri).

„Hunii, zice el, întrec în ferocitate şi barbarie tot ce se poate închipui mai barbar şi mai sălbatic. Ei sgârie adânc, cu fierul, obrazul copiilor noui născuţi, pentru ca perii barbei să fie sufocaţi sub cicatrice şi din această cauză ei au, până la batrâneţe, bărbia lucie şi lipsită de păr ca eunucii. Corpul lor scurt şi îndesat, cu membre superioare enorme şi un cap foarte mare, le dă o aparenţă monstruoasă: s'ar putea lua drept animale cu două picioare, sau unele din acele figuri de lemn, rău cioplite, cu care se împodobesc parapetele podurilor. In sfârşit, sunt fiinţe care, sub o formă omenească, trăesc în stare animalică. Ei nu cunosc pentru alimentele lor, nici ingredientele nici focul: rădăcini de plante sălbatice, carne înfrăgezita sub şa între coapsele lor şi spinarea calului, iată ceia ce constitue

www.digibuc.ro

hrana lor. Ei nu mânuesc nici o dată plugul; ei nu locuesc nici în case nici în colibe fiind că orice împrejmuire de zid li se pare un mormânt şi ei nu s'ar crede în siguranţă sub un acoperiş. Vecinic rătăcitori prin munţi şi păduri, schimbând mereu locuinţele, sau mai bine zis neavând de loc, ei sunt din copilărie obicinuiţi cu toate suferinţele, cu frigul, cu foamea, cu setea. Turmele lor îi urmează în migraţiunile lor, trăgând căruţele în care familia lor este instalată. Aci, femeile torc şi coasă vestmintele oamenilor, aci ele nasc copii lor pe care îi cresc până la epoca pubertăţei. Intrebaţi pe aceşti oameni, de unde vin, unde s'au născut, ei nu vor putea răspunde, fiindcă nu ştiu. Imbrăcămintea lor constă dintr'o tunică de in şi o glugă de piele de şobolani de câmp, cusute împreună. Tunica este de coloare închisă şi le putrezeşte pe corp; ei n'o mai schimbă deloc până când se face sdreţe. O caciulă încovoiata înapoi şi curele de piele de ţap, înfăşurate pe picioarele lor păroase, complectează îmbrăcămintea lor. Incălţămintea lor, croită fără formă şi măsură îi împiedecă aşa fel, ca nu pot merge; ei sunt absolut incapabili de a lupta ca infanterişti, iar când sunt călări crezi că sunt ţintuiţi pe caii lor mici, urâţi, dar neobosiţi şi iuţi ca fulgerul. Viaţa şi-o petrec pe cai, călărind când bărbăteşte, când femeeşte, călări îşi ţin consfatuirile lor, călări cumpără şi vând, beau şi mănâncă, dorm chiar înclinaţi pe gâtul calului, In bătălii se reped fără rânduială şi fără plan, sub impulsiunea diferiţilor lor şefi, şi cad asupra inamicului scoţând strigate îngrozitoare. Dacă întimpină rezistenţă, ei se împrăştie, dar pentru a reveni cu aceiaşi repeziciune, răsturnând şi sfărâmând tot ce întâlnesc în calea lor. Cu toate acestea ei nu ştiu nici să escaladeze o cetate, nici să asalteze un câmp fortificat. Nimic nu egalează îndemânarea cu care ei aruncă, la distanţe prodigioase, săgeţile lor armate cu oase ascuţite, tot aşa de tari şi ucigătoare ca şi fierul. Ei se luptă de aproape cu spada într'o mână şi cu un laţ în cealaltă mână, cu care prinde pe inamic, în timp ce acesta este ocupat să pareze loviturile lor. Hunii nu sunt constanţi, necinstiţi, se întorc dupe vânt, totul la furia momentului.

Ei ştiu tot aşa de puţin ca şi animalele ce este onest şi neonest. Limbajul lor este obscur, *diform* şi plin de metafore. Cât despre religie, ei nu au nici una, nu practică nici un cult; pasiunea lor dominantă este aurul....".

Goţii ieşiseră din Scandinavia şi nu locuiau orientul Eu-

www.digibuc.ro

ropei decât dela sfârşitul secolului II al erei noastre. Emigraţi din patria lor din cauza războaelor intestine, care se duceau, dupe cât se pare, pe chestiuni religioase relative la cultul lui Odin, ei părăsiră coasta Scandinavă în bună înţelegere cu Gepizii, care le serveau de ariergardă. De pe ţărmul Balticei unde debarcară, porniră în marş străbătând marea câmpie a Slavilor şi îndreptându-se spre răsărit, ajunseră dupe multe oboseli şi lupte continui, în partea unde Niprul se varsă în mare. Ajunşi aci, se împărţiră, şi cele două triburi ocupară, fie care ambele maluri. Gepizii mai la Sud. Partea din naţiunea gotă aşezată la răsărit de Nipru luă, ca urmare a acestui fapt, numele de Ostrogoţi, adică Goţii orientali; iar partea ceailaltă luă numele de Visigoţi, Goţii de Vest sau Occidentali: aceste două grupări fură sâmburii a două state separate care crescură şi se desvoltară sub legi şi şefi diferiţi. Ostrogoţii îşi aleasera regii din familia Amal, Visigoţii din aceia numită Balth. Inteligenţi, activi şi ambiţioşi, Goţii făcură cuceriri: Cei din Vest în Dacia pe care o subjugară până la Dunăre; cei din est asupra triburilor de rasă slavă.

In anul 374 d. H. masa Hunilor Occidentali punându-se în mişcare, trecu Volga sub conducerea unui şef numit Balamir. Ei s'au aruncat mai întâi asupra Alanilor, popor de păstori care stăpâneă stepa coprinsă între Volga şi Don; Alanii rezistara câtva timp, apoi dându-şi seama că sunt mai slabi, se reuniră cu inamicil lor, potrivit uzului imemorial al nomazilor asiatici.

Acum Hunii şi Alanii, uniţi sub acelaşi drapel, trec vadul Mării de Azov şi se aruncă asupra regatului lui Ermanaric. Regele got, a încercat să oprească acest vârtej de naţiuni, dar a fost respins. El revine şi şarjază din nou, dar şi de rândul acesta este bătut; ranele sale se redeschid şi ne putând suporta nici durerile nici ruşinea îşi străpunge inima cu sabia sa. Succesorul lui Ermanaric, Vithimir, pieri ca un brav într'o luptă, lăsând doi copii mici pe care curtenii credincioşi i-au salvat, ducându-i la Vizigoţi. Ostrogoţii n'au mai putut face altceva decât să se supună.

Vizigoţii aşteptându-se a fi atacaţi şi ei la rândul lor, se fortificasera înnapoia Nistrului, sub comanda judecătorului sau regelui Athanaric, cel mai mare dintre şefii lor; dar Hunii cu caii lor uşori se jucau cu distanţele şi râurile. O parte din cavaleria lor, descoperind un vad mai în sus de aripa stângă a Goţiilor, trece fluviul pe o noapte cu lună şi coborând în lun-

www.digibuc.ro

gul țărmului opus, surprinde cartierul regelui, și el însuși abia a scăpat. Aceasta însă nu a fost de cât o alarmă; totuș, acele mișcări impetuoase de cavalerie, neașteptate, deranjau infanteria greoae a Goților și o ținea într'o neliniște obositoare. Prutul, care se varsă în Dunăre, și care în cursul său superior udă ultimele escarpamente ale munților Carpați, părea a oferi o linie de apărare mai sigură, aci Athanaric și-a transportat armata sa. Profitând de lecțiile luate de la Romani, regele garnisi țărmul drept al râului cu palissade și brazde de iarbă de la confluența sa și până în strâmtorile munților; cu acest scut în fața și ascunzătoarea munților în spate, el sperà a fi în siguranță sau cel puțin să reziste mult timp, dar lucrurile s'au rasucit altfel de cât cum gândea el,

Pericolul comun ar fi trebuit sa unească pe Vizigoți, șefi și triburi: pericolul comun însă i-a divizat. Ori ce măsură s'ar fi luat de cinevà, la acest popor, întîmpina opoziție: religia ca și războiul, atacul ca și apararea, și aceste diviziuni erau datorite mai ales schimbărei profunde înfăptuită în moravurile sale, de trei sferturi de veac. O parte îmbrățișase creștinismul, cealaltă rămăsese păgână fervență, și pe când Athanaric persecuta crud pe creștini în numele cultului național, doi alți prinți de sânge regal, Fridighern și Alaviv, se declaraseră protectorii lor. Patriotismul acestor doi oameni puternici, reuși sa calmeze rigorile persecuției, dar de aci a rezultăt între ei și Athanaric o mare dujmănie personală care se manifestà la ori ce ocazie. Athanaric, calculând toate șansele războiului actual, propusese Vizigoților de a se retrage în Carpați până la platoul abrupt și aproape inaccesibil numit „Caucaland“ în cazul că poziția lor ar fi fost forțată.

Acesta era planul regelui; Fridighern și Alaviv imediat avură altul. Ei sfătuiră triburile Vizigote să se refugieze dincolo de Dunăre, pe pământul Romanilor, unde împaratul, ziceau ei, nu le-ar refuzà un cantonament; pe această chestiune a isbucnit discordia. Athanaric combătu propunerea lui Fridighern ca o insultă pentru persoana sa și o lașitate pentru Goți.

Fridighern putu să-i răspundă că dacă persecutorii creștinilor aveau de ce să se teamă punând piciorul pe pământul Romanilor, nu tot așa era pentru persecutați. Copilul lui Christ era frate cu copilul Romei și acest fapt s'a vazut în vremea martirilor, când cei prigoniți pentru credința lor de catre Athanaric găseau dincolo de Dunăre nu numai un refugiu totdeauna gata

www.digibuc.ro

de a-i primi şi pâine, dar şi consolări, într'un cuvânt o ospitalitate frăţească. Bătrânul şi venerabilul Ulfila, apostol şi oracol al Goţilor, contribuia la răspândirea acestei iluzii, pe care el însuşi o împărtăşa orbeşte.

Ulfila, născut în Goţia, crescut printre barbari sub ochii unui parinte creştin şi roman, unea în inima sa cultul Romei creştine cu o iubire nemărginită pentru noua sa patrie. Pentru a uşura predica sa şi rupe în acelaş timp cu tradiţiile practice, care nu vorbeau Goţilor de cât de zeii lor naţionali, el a tradus în limba lor biblia creştinilor, şi cum Goţii nu cunoşteau scrisul el le-a compus un alfabet cu caractere greceşti şi câteva altele, poate runice, pe care le-a potrivit unor articulaţiuni proprii idiomei lor. Totuş, traducând Biblia, el s'a abţinut de a traduce din Vechiul Testament şi cartea Regilor, în care sunt povestite războaele poporului evreu, de frica de a nu stimula în naţiunea sa gustul armelor, dejà prea pronunţat, şi gândind, zice contimporanul care ne da acest amănunt, ca în ceia ce priveşte bătălia Goţii aveau nevoe mai repede de frâu decât de pinteni.

Această idee ne arată caracterul bunului şi sfântului preot, pe care îl turmentau asemenea scrupule. Acest om simplu şi convins, nu se îndoià de loc, că la Sud de Dunăre, nu s'ar găsi încă pamântul făgăduinţii pentru el şi fraţii lui. Autoritatea cuvântului său era aşa de mare, că el fară multa greutate a dus cu sine nu numai pe creştini, dar şi masa pagânilor care nu nutreau nici o ură contra nouei religii. Athanaric, aproape părăsit a mers cu restul triburilor în defileurile *Caucalandei* unde s'a fortificat.

Trupa lui Fridighern şi Alaviv a pornit în marş spre Dunare, aducând cu sine avuţia întregei naţiuni. Marşul s'a executat cu atâta regulă, câtă îngăduia o asemenea mulţime. Drumul n'a fost prea lung şi Goţii ajunseră pe *ţărmul stâng* al Dunărei, în faţa posturilor române din Messia. Şefii, cari precedau mulţimea, facând semn ca vor să vorbeasca cu comandantul roman li s'a trimis o barcă în care s'a suit Ulfila şi mai mulţi notabili Goţi. Conduşi în faţa comandantului, aceştia expuseră cererile lor: „Goniţi din ţara lor de catre o naţiune hidoasă şi crudă, carei, ziceau ei, nimic nu-i poate rezista, au sosit cu tot ce aveau mai scump şi roagă cu umilinţă pe Romani să le acorde azil, dându-le un teritoriiu, unde, promit că vor trăi liniştiţi şi vor servi cu fidelitate pe împărat". Afacerea aceasta era foarte gravă pentru ca un ofiţer de pe frontieră sa o poată rezolvà, aşa că

www.digibuc.ro

el trimisă deputaţiunea la împăratul, care atunci se găsea cu curtea sa în Antiochia, Asia mică. S'a pus la dispoziţia lor, potrivit uzului, caii şi căruţele poştei publice, şi plecară, iar Fridighern şi Alaviv, în acest timp, tăbăruiră cu bandele lor pe ţărmul stâng al Dunărei, în cea mai bună ordine posibilă.

Imperiul de Răsărit se găsea atunci în mâinile lui Valens fratele lui Valentinian I-iu, care, dupe o guvernare glorioasă asupra occidentului, murise, spre nenorocirea Romanilor. Valens era un amestec bizar de calităţi frumoase şi rele pretenţiuni.

Acest om, care nu simţise de cât plăcerea datoriei împlinite printre oboselile războaelor, care învinsese pe Goţi şi Perşi, nu mai visa acum decât teologie, abandonase afacerile statului şi se putea zice că sacrifică bucuros titlul său de prinţ al poporului roman, pentru acela de prinţ al bisericii ariene.

Goţii primiseră creştinismul cu multă uşurinţă, ei aveau chiar şi eretici printre Apostolii lor. Totuşi ei se credeau buni catolici şi dacă subtilităţile semiarianismului puteau expune la rătăciri pe aceşti teologi de pădure, ei însă simţeau o profundă oroare pentru arianismul pur, acela care pune pe Christos mai pre jos de tatal său. Valens pretindea ca, prin autoritatea sa care se ştiă a tot puternică, Ulfila să impuna fraţilor săi dogmele arianismului temperat: Valens condiţionă de această înfăptuire succesul ambasadei sale. O dată cuvântul de ordine dat, doctori insinuanţi, episcopi devotaţi, fură eşalonaţi pe drumul Barbarului în traversarea Asiei Mici, el întâlneà la fiecare staţiune din aceşti oameni care sub pretext că vin să-l salute se puneau să-l catehizeze, sau se aşezau alături de el în trăsură pentru a-l converti în timpul drumului. In palatul din Antiochia a fost şi mai rău; când el voià să vorbească despre mizeriile poporului său, i se răspundeà prin dizertaţiuni asupra identităţei sau conformităţei substanţelor. Il oboseau prin argumentări şi discuţiuni pentru a-l înlănţui şi mai bine, şi pe timpul acestor lupte neumane, nefericitul credeà poate că aude din depărtare strigătul compatrioţilor săi în disperare, rugându-l să-i salveze.

Acestea sunt motivele care l-au determinat să se plece în faţa voinţei împărafului, dacă putem crede ce ne spun istoricii timpului, şi bătrânul episcop vizigot, dupe ce a plecat sub aceste dure necesităţi, capul său albit de vârstă şi cicatrizat de suferinţele martiriului, a mers să ducă alor săi salvarea, care pe el l-a costat scump. Valens triumfă şi se credeà un nou Sfântul Constantin.

www.digibuc.ro

Dificultăţile mizerabile, de care Ulfila şi companionii săi se văzură asaltaţi, dublară timpul călătoriei lor, şi în acest timp Goţii tăbăruiţi în câmpia Dunărei numărau cu groază zilele. Proviziile lor se sfârşeau şi în curând aveau să simtă foametea. In sfârşit disperarea îi coprinsă. Cu toate că Dunărea era umflată din cauza ploilor din acel anotimp, mulţi încercară s'o treacă cu forţa. Unii se aruncă în Dunăre şi căutau s'o treacă în not, dar sunt luaţi de curent, alţii se urcă în bărci făcute din trunchiuri de arbori sau pe plute, pe care le dirijează cu lungi prăjini, dar când prin sforţări supraomeneşti, au ajuns să domine curentul apei, balistele romane dirijază asupra lor o ploae de proectile şi fluviul duce cu sine un talmej-balmej de bărci sfarâmate şi cadavre omeneşti. Intoarcerea ambasadei pusă capăt acestor scene de dezolare.

Flotila romană facu numai decât slujba sa, navigând fără întrerupere de la un ţărm la altul.

Mulţi, nerăbdatori a-şi aştepta rândul, se urcau pe trunchiuri de arbori sau pe plute şi astfel erau remorcaţi până dincolo. Femeile şi copii trecură cei dintâi, conform ordinelor împăratului; apoi veniră bărbaţii. Agenţii însărcinaţi a număra capetele de trecători se opriră, se zice, obosiţi sau speriaţi de marele lor numar. S'a constatat, totuş, ca numărul bărbaţilor în stare de a purta armele era de aproape două sute de mii.

Pe malul celălalt începeà un trist şi ruşinoş spectacol, în care administraţia romană şi-a aratat, în toată goliciunea ei, plăgile corupţiunei sale. Când femeile, fetele mari şi copii fură aleşi pentru a fi internaţi, funcţionarii vamali, tribunii, centurionii, funcţionarii civili, se aruncară asupra lor ca pe o pradă ce le erà destinată. Fie care, zice un scriitor al timpului, şi-a luat partea sa dupe gust: unul, şi-a ales câte-o femee naltă, şi bine împlinita; altul câte-o fata mare blonda şi cu ochii albaştrii. Băeţii au fost luaţi pentru a fi transformaţi în sclavie. Alţii, mai avari, şi care aveau moşii de cultivat, luară oameni robuşti pe care îi trimiseră pe moşiile lor ca servi sau colonişti.

Ordinul expres de a predà armele nu a fost executat nicăeri; funcţionarii vamali închideau ochii pentru bani, şi Gotul, în orgoliul lui sălbatic, ar fi dat mai bucuros tot ce aveà: aur, soţie, blănurile sale scumpe, covoarele cu dubli ciucuri, care formau luxul său, numai armele nu, aşa că mulţi rămaseră armaţi. Cât despre alimentele ce trebuiau distribuite emigranţilor, ele s'au găsit avariate din cauza fraudelor intendanţilor;

www.digibuc.ro

de altfel erau și insuficiente. Atunci a început specula scandaloasă profitând de foamea acestor nenorociți: li s'a vând pe contra greutate aur până și carnea animalelor celor mai murdare.

Atâtea ofense, atâtea nelegiuiri, sfârșiră prin a disperă pe Goți: o cursă întinsă, de contele Lupicinus, șefilor lor Fridighern și Alaviv, în mijlocul unui banchet, puse vârf indignărei lor: ei deschiseră drum liber peste Dunăre altor bande barbare, care îi urmaseră; își procurară sau fabricară clandestin armele ce le lipseau, și începură să jefuiasca. O armată romană a încercat sa-i oprească, dar a fost bătută aproape de Marcianopolis, capitală a *Sciției Mici* (Dobrogea noastra). Toate ofensele grămădite pe capul Goților din partea Romanilor, prădari și asasinate, li s'a întors cu vârf și îndesat. Smuls din visurile sale de glorie teologică, Valens alerga la Constantinopol, unde fu primit aproape cu pietri de către popor: catolicii triumfau. Nenorocirea risipind din sufletul lui Valens toate fumurile puterei, el redevine, ca în tinerețea sa, un soldat viguros și îndrăsneț până la imprudență. Cu o armata în desordine, câteva trupe proaspete și cu recruți, el a întreprins în mod brav sa mature bandele victorioase sau să moară la datorie.

Bătălia s'a dat într'o câmpie între Adrianopole și micul oraș Nicea, în ziua de 9 August 378, pe o caldură sufocantă. Indrăsneala prea mare a lui Valens a compromis succesul. Inaintând prea mult, și fara precauțiune, în capul gardei sale, a antrenat legiunile, care, separate de cavaleria lor, fură îndată înconjurate de către Goți. Când fronturile celor două armate adverse se ciocniră, masa Barbarilor împingând încontinuu în aceiași direcție, parvine să rupă dispozitivul legiunilor, pe care apoi le distruge cu greutatea sa. Dar noaptea sosește, o noapte sumbră și fără lună. Valens, pe care generalii sai îl îndemnau în deșert să se retraga, luptă în continuu, până când a căzut străpuns de o sageată. Câțiva soldați l-au ridicat și l-au dus într'o colibă de țară ce se află în apropierea câmpului de bătae. Pe când i se pansa rana, o banda de jefuitori goți s'a apropiat, și, găsind porțile păzite, au adunat pae și lemne us-

www.digibuc.ro

cate în jurul colibei cărora le-au dat foc. Împăratul a pierit ars; două treimi din armata sa acopereà câmpul cu cadavrele ostaşilor şi contemporanii au putut cu drept cuvânt să compare această bătălie nefastă cu cea de la Cane. Stăpâni acum pe Tracia şi Macedonia, Goţii prădară dupe plac aceste provincii până în anul următor, când Teodosiu a luat în stăpânire Imperiul Orientului. Atunci a început, sub conducerea lui Alaric, cel mai celebru din regii lor, acel lung şi sângeros pelerinaj al Vizigoţilor pe care îi conduse străbătând Grecia şi Italia până în sudul Galiei, unde s'au oprit.

www.digibuc.ro

CAPITOLUL II.

Sosirea Hunilor la Dunare. Deplasarea popoarelor barbare, vecine Văii Dunărei: unele se aruncă asupra Italiei, altele invadează Galia și Spania. Inaintarea Hunilor în susul Dunarii. Ei vin în contact cu Burgunzii din pădurea Hercyniană (între Elba și Veser). Rua, șeful tribului principal al Hunilor, devine auxiliarul Imperiului Roman. Attila și Bleda noi regi ai Hunilor. Tratatul de la Margus. Portretul lui Attila. El supune autorității sale pe toți șefii Hunilor. El ucide pe fratele sau Bleda. Sabia lui Marte este descoperită de o juninică rănită. Imperiul lui Attila. Razboaele lui Attila în Panonia, Messia și Tracia. Impăratul Teodosiu II-lea cumpără pacea de la Attila.

Ca și marea, când ea a trecut peste digurile sale, se precipită și acopere la moment câmpii fără apărare, tot așa și hordele lui Balamir acoperiră numaidecât țara pe care Goții, prin fuga lor, o lăsaseră liberă. Totul, în câmpia invadata și-a schimbat imediat înfățișarea; începuturile de cultură ce proveniau de la Goți fură abandonate; viața sedentară dispăru; viața nomadă reîncepe în toată asprimea sa, și zona circulară care ducea de la Dunărea de jos la Marea Caspică, în lungul Mării Negre, n'a mai fost de cât un drum vecinic bătut de hoarde și de turme.

In aceasta situație, Hunii, care nu se ocupau deloc cu agricultura și care au distrus numaidecât puținele culturi ce au găsit, nu puteau trăi fără să primească de la Romani grâu și bani, sau fără să jefuiască provinciile lor. A trebuit dar ca Roma de nevoe să-i ia în solda sa, și ei au servit-o bine, fie contra altora, fie contra lor înșiși.

Grație acestei stări de lucruri, care făceà să curgă banii în tezaurul lor, regii huni menajară o țară, care îi îngrășa prin pace mai bine de cât ar fi câștigat jefuind o parte din provinciile sale. Așa dar ei se comportară destul de pacinici pe timpul primilor cincizeci de ani de la așezarea lor în valea Dunării.

Totuș, dacă lumea romană a fost ferită mai întâi de acțiunea directă a Hunilor, ea însă nu a putut scăpă de contralovitura dezordinelor produse pe frontiera sa de Nord din cauza

www.digibuc.ro

sosirei lor şi a războaelor lor. Valea Dunărei, în care se îngrămădiseră triburi barbare de toate rasele şi care se încrucişau în marşurile lor, se isbeau, se dislocau unele pe altele, sămăna cu un furnicar vrăşulit. In mijlocul tutulor acestor isbiri, s'au format ca un fel de doua curente de sens contrar prin care prisosul naţiunilor a încercat să se scurgă. Unul s'a îndreptat spre Italia prin Alpii ilirici şi produse invazia lui Radaghez, care pusese Roma, în 405, la doua degete de pierzania sa; celălalt curent a urcat Dunărea spre cursul său superior pentru a se revărsa asupra Galiei.

Astfel fu, pentru Imperiul de occident, una din consecinţele sosirei Hunilor şi aceasta nu a fost cea mai funestă.

Hunii înaintau încontinuu, ocupând teritoriile pustiite prin emigrare şi îndată corturile lor se ridicară pe Dunărea mijlocie. Când ei ajunseră aici, cercetaşii lor nu întârziară a face cunoştinţă cu naţiunile germanice vecine cu Padurea Hercinienă şi cu Rinul. Tocmai atunci când lumea se aştepta mai puţin, satele Burgunde au fost arse, recolta ridicată, femeile duse în captivitate; apoi regele Oktar care dirija aceste jafuri, a plecat, spre a reveni numai decât.

Acest Oktar era fratele lui Mundzuck, tatăl lui Attila; el avea alţi doi fraţi pe Oebars şi Rua, şefi suverani ca şi el; aşa că această familie ieşită din sânge regal, ţinea în mâna sa cea mai mare parte din hordele hunice. Rua, care era foarte lacom, făcuse să i se plătească de către Teodosiu II, împăratul Orientului, o subvenţiune anuală de 350 livre de aur, pe care el o numea tribut, dar căreia împăratul îi da numele mai onest de soldă, din cauză că Rua primind un brevet de general roman, era considerat ca ofiţer al împăratului: iată prin ce sofisme ruşinoase curtea din Bizanţ căută să-şi ascundă laşitatea. Rua pretindea să stabilească, în principiu, vis-à vis de împăratul, că tot ce există pe ţărmul stâng al Dunărei, pământ şi naţiuni, aparţineau Hunilor, dupe cum partea de la Sud de Dunăre aparţineă Romanilor.

Trei sau patru naţiuni ultra Danubiene făcând un tratat de alianţă ofensivă şi defensivă cu curtea din Bizanţ, Rua se plânsă energic şi ameninţă cu războiul. Atunci s'a trimis la Rua doi ambasadori ca să ceară explicaţiuni; dar în intervalul de timp de la 434 la 435 Rua a murit, lăsând tronul său în mâinile celor doi nepoţi Attila şi Bleda.

Attila era frate mai mic al lui Bleda; însă, deşi ei dom-

www.digibuc.ro

nèau în comun, sceptrul rezida de fapt în mâinile celui mai mic. El, Attila, avea atunci 35—40 ani, vârstă care se deduce din faptul că istoricii au remarcat că în anul 451, epoca expediţiei sale în Galia, părul său era dejà aproape alb.

Istoria ne-a lăsat un portret al lui Attila, de pe care ne putem închipui destul de exact tipul acestui Barbar faimos. Mic de statură şi cu pieptul larg, avea capul mare, ochii mici şi duşi în fundul capului, barba rară, nasul scurt şi borcănat, figura aproape neagră. Capul ţinut sus şi gâtul natural dat înapoi, privirea sa pe care o plimba în jurul său cu nelinişte sau curiozitate, dedeau mişcărilor sale un aer de mândrie şi imperial. „Era exact, omul născut să înspăimânte popoarele şi să cutremure pământul" zice Jornandes care reproduce, în mod naiv, impresiunile rămase la naţiunile gotice. Dacă se întâmplă să-l supere ceva, faţa sa se crispà, ochii săi aruncau fulgere; nici cei mai hotărâţi oameni din anturajul său, nu îndrăsneau să-i înfrunte mânia. Cuvintele şi chiar actele sale erau calculate pentru efectul ce voià a produce; el nu amenințà de cât în termeni înspăimântători; când răsturna o stare de lucruri o făcea mai mult pentru distrugere de cât pentru jaf; când ucideà, o făcea în scopul ca să lase mii de cadavre neînmormântate ca spectacol lugubru şi înfricoşetor vieţuitorilor.

Pe lângă acestea, Attila se arătà blând şi dulce faţă de cei ce ştiau a se supune, înduplecabil la rugăminţi, generos cu servitorii săi, şi judecător integru faţă de supuşii săi. Imbrăcămintea sa erà simplă, dar de o mare curăţenie; hrana sa se compunea din cărnuri fără miordenii şi care i se serveà pe talere de lemn; în sfârşit, ţinuta sa modestă şi frugală contrastà cu lucsul ce îi plăcea să-l vadă desfăşurându-se în jurul său.

Erà irascibil ca un Calmuk şi mai aveà şi instincte brutale. N'avea nici o credinţă religioasă, nu practică nici-un cult; numai vrăjitorile, pe care le aveà în serviciul său ca-şi împăraţii mongoli pe şamani (preoţi vrăjitori), consultau viitorul sub ochii săi în împrejurări importante.

Acest om, a cărui viaţă se petreceà în bătălii, foarte rar se expunea personal, el erà general cu capul. Asiatic în toate instinctele sale, el da loc războiului dupe politică, dând totdeauna întâetate calculelor viclene şi pe care le aprecia mai pe sus de violenţă. Erau un spectacol curios nenumăratele sale ambassade pe care le trimeteà la Constantinopole, cu care plictisea curtea din Bizanţ, şi pe care le încredinţà favoriţilor săi

www.digibuc.ro

pe care voià a-i îmbogăți. El împingeà nerușinarea până acolo, în cât le recomandà dărniciei imperiale, și recomandația sa erà un ordin. Acesta erà omul în mâinile caruia aveà să cadă destinele lumei.

Ideia destul de vagă a lui Rua despre drepturile națiunei hunice asupra teritoriilor de la nord de Dunare, devenise în capul noului rege un vast sistem care tindea nici mai mult nici mai puțin, de cât să creeze, cu ajutorul Hunilor reuniți sub acelaș guvernământ și supunându-se aceleiași voinți, un imperiu al națiunilor barbare opozant imperiului Roman; adica, a face pentru Nordul Europei ceia ce Roma făcuse pentru sudul ei. Prima sa grije fu de a-și stabili supremația în Occident asupra acelor mici șefi de state, egalii săi, întreprindere dificilă dar în care el reuși, unchiul său Oöbars dând cel dintâi, exemplul de supunere.

Aceste mari planuri nu s'au putut împlini fără ca Attila să nu-și fi făcut o mulțime de inamici, mai ales printre membrii tribului regal, care se revoltau la ori ce ocazie. Bleda se amesteca el în aceste comploturi? a luat el partea șefilor nemulțumiți? sau poate numai prezența sa constituià un obstacol ambițiilor unui frate, care nu voia să recunoască un egal? Nu se știe: istoria ne-a ascuns amănuntele și cauza unei spăimântătoare tragèdii familiare și nu ne arata decât catastrofa ei. Attila a ucis pe Bledà, „prin fraudă și cursă" spun istoricii; unul din ei adaogă că acest fratricid erà preludiul assasinatului genului uman. Tot în acest timp, o întâmplare proprie a isbi imaginațiile, vine să dea autorității lui Attila și chiar crimei sale, un fel de sancțiune supranaturală. Pentru a înțelege aceasta, trebue a ști, că vechii Sciți, locuitori ai câmpiilor pontice, aveam ca idol o sabie îngropată în pământ și al cărei vârf ieșea deasupra solului: divinitate demnă de acele singurătăți lasate la discreția celui mai tare. In decursul timpurilor, neamurile de oameni succedându-se de asemenea și dominațiile, pe teritoriul Sciției, sabia lui Marte a fost dată uitărei mai mulți secoli. Un văcar hun, văzând într'o zi o junincă șchipotând, rănită adânc la un picior, căută cauza rănirei și îndrumat pe urma dârei de sânge, el descoperi un fier ascuțit înfipt în pământ printre înaltele ierburi. Prima grije a păstorului fu acum, să sape împrejur, să scoată sabia mâncată de rugină și s'o ducă regelui. Regele o primi cu bucurie ca pe un dar ceresc, un semn al suveranității ce i se da asupra tutulor

www.digibuc.ro

popoarelor lumii. Din acest moment Attila a vorbit şi lucrat ca stăpân şi împarat al întregei Barbarii.

Un răgaz de câţiva ani, dat Romanilor din cauza încurcăturilor familiare ale lui Attila, n'a fost pentru Huni de cât un timp de repaos; ei au început ravagiile în anul 446. Şaptezeci de oraşe devastate. Tessalia traversată până la Termopile, două armate romane distruse una dupe alta, semnalară războaele anului acesta şi celui următor. Teodosiu (Împărat bziantin) obosit de propria sa rezistenţă, propusă pacea, care a fost încheiată cu condiţia ca Attila să primeasca imediat 6000 libre (greutate) aur ca indemnitate pentru cheltuelile de războiu; iar de aci înainte să i se plătească anual un tribut de câte 2000 livre şi teritoriul roman să fie închis pentru totdeauna tutulor Hunilor fără excepţie.

Impozitul lui Attila ne admiţând nici o întârziere nici nonvaloare, curtea din Bizanţ a recurs la procedeul de acoperire cel mai çomod şi cel mai prompt, făcând ca acest impozit să apese numai pe bogaţi şi în primul rând pe senatori, dar mulţi din cei bogaţi se gaseau acum ruinaţi din cauza nenorocirilor timpurilor, şi cum agenţii fiscului desfăşurau o rigoare excesivă, clasele înalte ale societăţei au fost cuprinse de disperare, femeile îşi vindeau giuvaerurile, parinţii îşi vindeau mobilierul caselor. S'au văzut oameni, care ajunşi la capătul resurselor, s'ău spânzurat or s'au lăsat să moară de foame. Excesul de durere, sau de ruşine, poate că ar fi făcut sa deştepte energia acestui guvern, dar n'a făcut decât să o deprime complect. Attila, prin puterea sa, prin geniul său, prin spiritul sau diabolic, exercită asupra lui Teodosiu o fascinaţie care îl paralizâ în faţa pericolului. Slabul împărat nu ştia de cât să blesteme pe barbar şi să-i dorească ruina, fără însă să faca cel mai mic efort împotriva lui. Ii plăcea mai binc să se ocupe de lucrurile de nimic şi ridicule, care îi ocupau tot timpul său. Dar, ce rezoluţie bărbătească se puteà cere acestei curţi, unde primul sfetnic imperial erà un eunuc? Nu se concepeau aci decât şiretenii de femee şi nu se practicau de cât trădări; din aceasta cauză aveau să vină mari nenorociri şi pentru Teodosiu şi pentru imperiul roman.

www.digibuc.ro

CAPITOLUL III.

Ambasada lui Attila la Teodosiu. — Cine erau Edecon şi Oreste. — Eunucul Chrysaphius angajază pe Edecon să ucidă pe Attila. — Ambasada lui Theodosiu la Attila: Maximin, Priscus, Vigilas. — Ambasadorii Huni şi Romani merg împreună în Hunia. Preparativele lui Atila în Panonia; trecerea Dunărei. — Ambasadele se separă. — Lagărul lui Atila. — Vizita ofiţerilor Huni la Maximin. — Audienţa la Atila: tabloul curţii sale; supărarea sa contra interpretului Vigilas. — El trimite pe Vigilas la Constantinopol. — Atila interzice Romanilor de a cumpăra ceva în Hunia. — Maximin şi Priscus urmează armata lui Atila. — Atila se căsătoreşte cu fata lui Escam. — Calatoria Romanilor prin smârcurile Tisei. Ei întalnesc ambasadori trimişi la Atila de catre împăratul dela Roma. — Motivul acestei ambasade; vasele dela Sirmium. — Cele două ambasade ajung în oraşul lui Atila.

Fiul lui Arcadius şi moştenitor al celui mai mare nume din imperiu. Teodosiu II era unul din acei suverani lipsiţi de virtuţi şi vitii, care pierd popoarele mai sigur de cât tiranii, pentru că ei le transmit moliciunea sufletului şi indiferenţa lor pentru bine. La vârsta de 50 ani, în pragul bătrâneţei, era tot acelaşi de la 15 ani, adică un băeţel ordonat, urmând assiduu câteva studii, assiduu în practicele religioase, evitând scandalurile de moravuri; încolo, îndemânatec la scrimă, excelent arcaş, cel mai bun cavaler, passionat pentru vânătoare şi pentru rivalităţile sgomotoase ale hipodromului, îşi făceà o glorie din a distrà pe supuşii sai prin spectacole mareţe care îi ruinà, şi aşezà mărirea prinţului în enormitatea risipelor sale cu profesiune

Acest bătrân copil n'avea ce face cu libertatea sa: el o transmiteà deci cu placere altora, şi nu căutà decât să traiascà fericit sub o tutela voluntară. Când nu guvernà în compania sorei sale mai mari Pulcheria, cel mai înţelept şi afectuos sfetnic al său, el se supunea enuncilor săi, şi în primul rând marelui enunc şambelanul său. Acest mare eunuc, este adevărat, era adesea schimbat, deşi autoritatea sa rămânea întotdeauna acciaş; revoluţiile palatului din Bizanţ se succedau aproape fără întrerupere, şi istoria a înregistrat toate aceste dinastii de eunuci; dacă se poate da această denumire unor astfel de oameni; is-

www.digibuc.ro

toria a înregistrat până la cincisprezece şambelani, primi-miniştri ai lui Teodosiu, care s'au săpat şi mulţi dintre ei s'au sugrumat unul pe altul în interval de 25 de ani. In 443 în sfârşit sceptrul a căzut în mâinile lui Chrysaphius, care a ştiut să-l ţină cu hotarâre, ne economisând, pentru a distruge pe rivalii săi şi captivă pe stăpânul său, nici jaful public care îmbogăţea fiscul imperial, nici violenţele, nici perfidiile.

In primele luni ale anului 449. sosiră la Constantinopol, cu titlul de ambasadori ai Hunilor, două personagii importante: Edecon, Hun de naştere sau Scit cum se exprimau Grecii în mod arhaic, şi un Panonian numit Oreste; primul ofiţer superior în garda lui Atila, al doilea principalul său secretar.

Ei aduceau la Constantinopole noi pretenţii ale regelui lor care depăşeau în insolenţă tot ce curtea imperiala înghiţise până atunci.

Mai întâi Atila adjudecându-şi pe ţărmul drept al Dunărei ca cucerire a sa incontestabilă, teritoriul pe care el îl invadase şi jefuise în anii precedenţi în Messia şi Tracia (el fixa lărgimea acestei zone la cinci zile de marş plecând dela Dunăre), cereà ca frontiera celor două imperii să fie fixată în mod amical la Nais (Niş), şi ca consecinţa bâlciurile ce se ţineau pe Dunare sa fie retrase pâna la linia acestui oraş. Apoi Atila mai cerea să nu i se trimită în calitate de ambasadori decât dintre cei mai iluştri consuli, şi sa nu se mai facă ca altă dată, când i s'a trimis primii veniţi; altfel, zicea el, nu îi va primi deloc; dar dacă, împaratul recunoştea justeţea reclamaţiei sale, el va merge întru întâmpinarea ambasadorilor până la Sardica (Sofia). In fine el reînoia eterna sa plângere contra transfugilor, declarând ca dacă extrădarea lor mai întârzià încă, şi dacă supuşii romani îşi mai permiteau să cultive moşiile dela Sud de Dunăre ce cad în zona cuvenita de drept Hunilor, ei va reîncepe razboiul. Astfel era conţinutul scrisorii adusă de trimişii lui Atila şi pe care aceştia o înmânaseră lui Teodosiu în audienţă solemnă în palatul imperial, dupe care ei voiră sa facă o vizită conform uzului primului ministru Chrysaphius. Un roman anume Vigilas, care servise de interpret între ei şi împărat, şi care îi cunoştea dejà de anul trecut când fusese în Hunia ca ataşat de ambasadă, se oferi să-i conducă până la primul ministru, şi plecară împreună.

Pentru a merge din sala de audienţe a împaratului la locuinţa enucului, port-spadă imperială şi prim-ministru, trebuia să

www.digibuc.ro

străbată toate apartamentele, acele galerii scânteind de porfir și aur; acele porfice de mărmoră albe și acèle palăte diverse reunite într'unul singur, care făcea din orașul lui Constantin locul cel mai magnific din lume. La fie care pas Edecon se extazia, în fața fie cărui obiect nou el se mira și striga că romanii sunt foartă fericiți că trăesc în mijlocul atâtor lucruri frumoase și că posedă atâtea bogății; Vigilas în timpul conversației, nu a pierdut din vedere să povestească lui Chrysaphius mirarea naiva a barbarului și exclamațiile lui repetate despre fericirea romanilor, și pe când el vorbeà, o idee infernală trecu prin capul bătrânului eunuc. Luând deoparte pe Edecon, Chrysaphius îi spuse că și el ar puteà să locuiasca un asemenea palat aurit și să ducă viața fericită a romanilor pe care o invidià, dacă părăsind țara sa sălbatică ar veni sa se stabilèască printre ei. „Dar replică Edecon cu vivacitate, servitorul unui stapân nu-l poate părăsi fără consimțimântul sau, asta ar fi o crimă". Eunucul, întrerupându-l, îl întrebă ce rang are la Huni și dacă se poate apropia liber de stăpânul său; Edecon răspunse că se apropià în toata libertatea, ca el era chiar unul din cei care îl păzeau, el făceá parte din grupul principalilor capitani cari făceau de garda noaptea pe rând, la locuința regelui. „Ei bine! striga eunucul încântat de descoperirea sa, dacă îmi promiteți a fi discret, eu va voi arăta mijlocul de a câștigà fără greutate cele mai mari bogății; dar aceasta este o afacere care cere să fie tratată cu răbdare. Veniți să luați masa astă seară cu mine, dar singur, fără Oreste și fără ceilalți tovarăși de ambasada".

Barbarul a fost exact la întâlnire, unde interpretul se găsea dejà. „Nu voesc decât binele d-tale, îi spuse Chrysaphius reluând conversația de dimineață; dar, fie că vei primi, sau nu vei primi propunerea, jură-mi că nu vei destăinui nimănui în lume ceea ce se va petrece între noi; cat despre mine promit solemn". Ei își deteră mâna și jurară în prezența lui Vigilas. Intrând apoi în materie, fără ocol, eunucul explică că era vorba despre uciderea lui Atila.

„Dacă parveniți să-l ucideți, zise el, și să ajungeți la frontiera romană, contați pe o recunoștință fără margini din partea lui Teodosiu; veți fi încărcat cu onoruri și bogății câte nu vă puteți închipui". Oricât de curioasă fu confidența aceasta, ea nu păru să surprindă pe Edecon, și, după un moment de tăcere hunul răspunse ca el va face întocmai așa.. „Dar, adaogă el, îmi trebue bani pentru a cumpărà pe soldații mei și a face prepa-

www.digibuc.ro

rativele necesare, însă nu o sumă mare, 50 livre în greutate aur îmi vor fi prea de ajuns". Chrysaphius voi să plătească imediat; dar Edecon îl opri. „Nu pot, zise el, să mă încarc cu acești bani. Indată ce vom ajunge la Atila, acesta, conform obiceiului lui ne va pune să-i spunem în toate amănuntele tot ceia ce fie care din noi a primit dela Romani; atât bani cât și alte daruri, or, 50 livre de aur este o sumă prea mare pentru ca să o pot ascunde de ochiul curios al tovarașilor mei de drum; regele va află aceasta și mă va suspectă. Insă mult mai bine ar fi, ca Vigilas să mă însoțească în Hunia sub pretext de a aduce pe transfugi: acolo ne vom consfătui și pune de acord, și când momentul înfăptuirei va fi sosit, el vă va indică mijlocul de a-mi transmite suma convenită". Chrysaphius aplauda bunul simț al barbarului, și dupe masă alergă de povesti împaratului totul, iar acesta aprobă pe ministrul său.

Ei convenira mai întâi că, pentru a masca mai bine complotul, să nu trimită pe Vigilas cu o misiune speciala, ci ca simplu interpret atașându-l pe lânga o ambasada serioasa în aparența. Stabilit acest prim punct, ei recunoscură că ambasada care ar aveà ca pretext raspunsul împăratului la pretențiile regelui Hunilor, trebuie încredințata unui om nu numai plasat foarte sus în ierarchia funcțiunilor administrative, dar plasat încă foarte sus în stima publica, într'un cuvânt unui om onest. „Dacá lovitura reușà, ziceau cu mult bun simț miniștrii lui Teodosiu, împăratul va desavuà pe asasini, iar buna reputație a ambasadorului său va indepărtà de el orice umbră de bănuiala; dacă lovitura eșuează, se va întâmpla acelaș lucru; probitatea reprezentantului va garanta inocența împăratului în ochii lumei și ai lui Atila însuși". Calculul era abil. Consultându-se lista oamenilor onești aflați în serviciul curții Bizantine, alegerea s'a oprit asupra lui Maximin, personaj recunoscut ca foarte corect și care dedese mai multe dovezi in misiuni politice. De altfel el urcase toate treptele ierarchice ale înaltelor funcțiuni, afară de consultat. Nu se întrebà însa nimeni ce i s'ar fi întâmplat în caz de descoperire sau nereușită—acestui om a cărui onestitate trebuià să servească de acoperiș al crimei: eunucul Chrysaphius avea cu totul alte griji.

După ce aranjară această combinație, au crezut că este ocaziunea favorabilă sa se arate mândri și Romanii, fața de un inamic de care nu se temeau numaidecât. S'a scris ca răspuns la scrisoarea lui Atila, ca el să se abțina dela ori ce invazie în

www.digibuc.ro

teritoriul roman şi să respecte tratatele; că împăratul îi înapoiă şaptesprezece transfugi, singurii cari au putut fi găsiţi pe toată întinderea imperiului de orient. Edecon fu pus la curent cu aceste instrucţiuni; Chrysaphius i-a aranjat chiar o întrevedere cu împăratul. Aşa dar această ambasadă aveà doua misiuni streine una de alta: una veritabilă mărturisita, capabilă să onoreze guvernul roman prin fermitatea sa; alta secretă şi infamă: ambasadorul fără s'o ştie, pleca întovarăşit de un asasin. Maximin, temându-se de plictiseala unui drum lung ori simţind nevoia de un bun consilier a facut să i se ataşeze ca coleg istoricul grec Priscus, un foarte bun amic al său şi graţie acestei împrejurări noi avem azi descrierea voiajului lui Maximin în Hunia cum şi una din paginile foarte instructive ale istoriei secolului al cincelea.

Edecon şi Maximin parasiră Constantinopolul în acelaş timp; cele două ambasade mergând împreuna, trebuiau a se ghida şi ajuta mutual: Romanii pe teritoriul imperiului, Hunii dincolo (N) de Dunăre. Maximin facea onorurile convoiului ca perfect om de curte, el avea atenţii deosebite pentru oaspeţii săi barbari şi din timp în timp, îi idvita la masă împreună cu suita lor. Prânzurile se copuneau din boi sau berbeci furnizaţi de locuitori, tăiaţi şi preparaţi de către servitorii ambassadei.

Până la ajungerea ambasadorilor la Nais (Niş) nu s'a întâmplat nimic remarcabil. Acest leagăn al marelui împarat Constantin, eră ca şi Sardica (Sofia) o lamentabilă îngrămadire de dărâmături, în care câţiva bolnavi care nu putuseră fugi, şi pe cari îi ajutau de milă ţăranii vecini, trăiau singuri într'o capelă încă în picioare. Dincoace de Niş spre Nord-Vest, între Niş şi Dunăre, micul grup al ambasadelor avu de străbatut o câmpie sămănată numai cu oseminte omeneşti albite de soare şi ploi, urme ale massacrelor şi bătăliilor care despopulasera şi pustiiseră aceasta nefericită ţara. Strabătând acele ruine şi acel vast cimitir, ambassada ajunge la ţarmul drept al Dunărei, unde a gasit barcagii huni în staţie cu bărcile lor, făcute dintr'un singur trunchiu de copac. Pe ţărmul barbar erau îngrămădite o mare mulţime de aceste barci aşezate unele peste altele în formă de stivă, şi care păreau a fi aci pentru trecerea unei armate; în adevăr romanii aflară că Atila campà în apropiere şi se pregăteà sa înceapa o mare vânătoare pe terenul dela Sud de Dunare, în acele provincii ale imperiului pe care le reclamà ca cucerire a sa.

Dincoa de Dunare au intrat în ţara hunilor, şi spre marea încurcătura a lui Maximin, aproape imediat ambasadele se separară,

www.digibuc.ro

Edecon le-a părăsit brusc, în scopul de a întâlni, zicea el, armata şi pe rege pe un drum mai drept şi mai scurt, decât drumul bătut pe care îl urmau ambasadorii. Reduşi la călăuzele pe care Edecon li le-a lăsat, Romanii continuară drumul şi făcură aproape 70 de stadii, aproximativ 14 km. A doua zi porniră din nou la drum, sub conducerea călăuzelor.

Cam pela ora 9 dimineaţa, ei zăriră din vârful unei coline destul de escarpată, corturile barbarilor care se defăşurau în număr imens la picioarele lor, şi printre ele un pavilion care dupe poziţia şi forma sa presupuseră că este acela al regelui

Locul părea a fi bun pentru bivuacat, ambasada Romană tocmai îşi termină instalarea, când survine o vizită care i-a mirat foarte mult: erau Edecon, Oreste, Scota şi alte persoane notabile care i-au întrebat ce voesc şi care este obiectul ambasadei lor.

Repetâud lui Maximin cuvânt cu cuvânt conţinutul instrucţiilor sale, ei adăogară că dacă nu aduce nimic în plus, n'avea decât să plece imediat. Această conduită a fost pentru Maximin şi Priscus, o enigmă din ce în ce mai întunecoasă, nu le venea să creadă ce aud, şi nu puteau înţelege cum se face ca interese confiate conştiinţei unui ambasador, secrete inviolabile ale imperiului se găseau astfel divulgate inamicilor săi; ei rămâneau muţi ca şi un om pe care îl zăpăceşte o lovitură violentă.

Revenindu-şi în fire, din această stupoare, Maximin zise: „Eî bine! Fie acestea instrucţiunile noastre fie că avem altele stăpânul vostru singur le va cunoaşte". „Plecaţi!" replicară Hunii, Romanii se pregatiră de plecare. Vigilas în timpul când se faceau bagajele abia îşi stăpânea indignarea; el blestema pe Huni şi blamă conduita ambasadorului. El reveneă încontinu la propunerea sa de a anunţa încă alte instrucţiuni, pentru ca sa poata obţine audienţă la rege. Preocupat numai de propria sa afacere şi de norocul său pe care o înapoiere grăbită l-ar fi distrus, el se inchietă tot aşa de puţin că vă compromite caracterul unui ambasador prin minciuni cât şi viaţa sa printr'un atentat. Interpretul se orbeă pe sine însuşi, el nu vedeă că este trădat. Edecon înţelesese că un ochi vigilent spionase toate mişcările sale, că totul era cunoscut: atat prânzul său la eunuc, cât şi convorbirile sale secrete cu imparatul şi darurile ce primise. Ca om abil, el se grăbise s'o ia înainte, şi precedând pe trimişii Romani pe lângă stăpânul său, el îi destainuise totul: propuneri, întrevedere, suma promisă, mijlocul imaginat pentru a fi sigur de bani, complicitatea lui Vigilas şi inocenţa lui Maximin, totul în-

www.digibuc.ro

tr'un cuvânt, până la diferitele puncte tratate în instrucțiunile ambasadorului.

Un mare noroc a căzut peste fiul lui Mundzukh, să prindă pe Teodosiu în flagrant delict de infamie, să-l acopere de oprobriu și să justifice în fața lumei, ori ce pedeapsa îi va plăcea să-i aplice; această ocazie fericită, el s'a ferit bine să nu o piardă printr'o isbucnire prematură.

Catârii erau deja încărcați și Romanii gata de a porni la drum, la caderea nopții, când un contra ordin al lui Atila îi opri. „Atila nu pretindeà, li s'a spus, ca streini, să se expună noaptea într'o țara necunoscuta". Când se făcu ziuă, dis de dimineață, Priscus ca om prevazator, lua cu sine un interpret, altul decât Vigilas, și pleca sa gasească pe Scota, care se făcu forte să le procure o audiența la Atila în schimbul câtorva cadouri, caci toate acele tergiversari nu aveau alta țintă. Abia o oră se scursese, și Scota mândru de a-și dovedi creditul, se întorcea în goana calului sa anunțe lui Priscus reușita sa; Romanii plecară cu el. Intrările cortului regal, când ei ajunsera, erau închise de o mulțime de paznici care formau împrejur un gard circular; ambasadorii reușiră sa străbată acest cordon de paznici grație prezenței lui Scota, și găsiră în mijlocul cortului pe Atila, care îi aștepta așezat pe un scaun de lemn.

Priscus, Vigilas și Sclavii care duceau darurile se opriră din respect lânga pragul ușii, pe când Maximin înaintă, salută pe rege și îi înmânează scrisoarea lui Teodosiu zicând: „Împăratul ureaza lui Atila și alor sai sanătate și viața lungă".—„Să dea Dumnezeu Romanilor ceia ce îmi doresc ei mie!" raspunse Atila scurt, și întorcându-se spre Vigilas cu fulgere de mânie în ochi: Bestie murdara! îi zise el, cine te-a îndemnat să vii la mine, tu care ai cunoscut convențiile mele cu Anatolius relative la pace? Știai bine ca Romanii nu trebuiau sa-mi trimită ambasadori atât timp cât se mai găsea la ei un singur transfug din națiunea mea". Vigilas replicând că aceasta condiție a fost fidel îndeplinita, prin faptul ca azi îi aduce șaptesprezece dezertori singurii ce s'au mai putut gasi în tot imperiul de Răsărit, păru că scoate pe Atila din fire. „Ah! îi strigă el înfuriat, te-ași răstigni imediat pe cruce și te-aș da de mâncare vulturilor pentru cuvintele tale nerușinate, dacă n'aș respectà dreptul ambasadorilor;" apoi la un semn al său, un secretar desfășură o lunga pancartă și începu sa citeasca. Era lista nominală a transfugilor huni, carora le era îngăduit să locuiască pe teritoriul roman. Terminându-se citirea, Atila declară că vrea ca Vigilas să plece imediat împreună cu Esla, unul din ofițerii sai, pentru a notifică din partea sa lui Teodosiu, ca să-i trimită fără excepție pe toți Hhnii, oricine și oricâți vor fi ei, care au trecut la Romani

www.digibuc.ro

începând dela epoca când Carpilion, fiul lui Aëtius, fusese ostaticul său.

Ordinul de plecare nu privea decât pe Vigilas; Atila ruga pe ambasador să rămână lângă el spre a primi răspunsul ce-şi propunea să dea la scrisoarea împăratului. N'a uitat sa ceară darurile ce i se destinase: audienţa s'a terminat aci.

Această scenă, care a emoţionat adânc pe Romani, fu singurul subiect al conversaţiei lor la înapoierea la cartier. In acest timp sosiră la ambasadă mesageri trimişi de Atila care comunicară că Regele interzice oricărui Roman, ori cine ar fi el, de a cumpără cevà dela Huni, nici cai, nici animale de povoară, nici sclavi barbari, nici captivii romani, nimic într'un cuvânt, afara de lucrurile indispensabile traiului, şi aceasta, până la aranjarea dificultăţilor pendinte dintre cele două naţiuni. Interzicerea fu notificată ambasadorului, Vigilas fiind prezent. Aceasta erà, dupe cum se înţelege uşor, o vicleníe a lui Atila spre a ridica mai dinainte interpretului ori ce pretext plauzibil de a introduce o sumă mare în statele sale.

Atila nu mai vorbea de vânătoarea sa de animale sălbatice în Panonia de când întâlnise una la care nici nu se aşteptase. Doritor de a urmari fară alte preocupari mişcările lui Vigilas şi de a observa în voe acţiunile ambasadorului pe care îl ţinea provizoriu ca ostatic, Atila a ridicat tabăra două zile în urma şcenei de mai sus şi plecă la reşedinţa sa obicinuita în Capitala Huniei. El trimise vorbă Romanilor să fie gata a-l urmà, şi la ziua fixată, aceştia se aşezară cu călăuzele lor particulare la ariegarda armatei Hunilor. Nu se făcuse încă mult drum, când schimbară brusc direcţiunea şi apucara pe un alt drum puţin umblat, lăsând armata să-şi continue marşul, şi ca motiv al acestei schimbări de direcţie ei spuseră romanilor ca o ceremonie la care ei nu trebuiau sa aziste, avea să se celebreze într'un sat vecin. Nu era altcevà decât o nouă căsatorie a regelui; Atila adaogà la nenumăratele sale soţii pe fiica unui om mare al ţinutului, numit Escam. Ţinutul ce Maximin şi trupa sa aveau să strabata era şes jos şi uşor de umblat, dar extrem de mlăştinos.

Ei mergeau de şapte zile, când se încrucişară cu o altă ambasadă romană sosită pe alt drum: era o deputaţiune a împaratului de Occident, Valentinian III, trimisă la regele Hunilor spre a trata chestia unor vase salvate din jaful dela Sirmium. Priscus şi Maximin fură fericiţi că se întâlniră cu compatrioţi în fundul acestor deşerturi salbatice, cele două ambasade reunite aşteptară într'un anumit loc trecerea lui Atila, ce se anunţase a fi apropiată. Dupa câteva zile regele, armata şi cele două ambasade romane soseau în capitala Huniei.

www.digibuc.ro

CAPITOLUL IV.

Palatul lui Atila și al reginei Kerka.—Intrarea lui Atila în Capitală.—Oneges prim ministru al lui Atila.—Oneges și Maximin.—Audiență la regina Kerka.—Atila judecător.—Atila invită la masa sa pe cele două ambasade Romane.—Descrierea prânzului; ceremonial, cântece naționale Fii lui Atila.—Aparițiia piticului Zercon.—Prânzul la regina Kerka.—Atila concediază pe Maximin.—Reaua credință a seniorilor Huni; cruzimea lui Atila;—Inapoierea lui Vigilas cu fiul său,—Vigilas e condus în fața lui Atila și convins de complot,—El mărturisește pentru a-și salvă copilul.—Atila trimite pe Oreste la Constantinopole cu punga lui Vigilas atârnată de gât.—El cere capul lui Chrysaphius.—Mesagiul său amenințător către cei doi împărați de Răsărit și de Apus.

Palatul prințului barbar, așezat pe o înălțime, domină tot târgul și atrăgeà privirea din depărtare, prin înaltele sale turnuri ce se ridicau spre cer. Se indică sub acest nume, o vastă împrejmuire circulară conținând multe case (probabil de tipul cetățuilor ale căror urme se mai văd și azi cățărate pe vârfuri de munți s. ex. Castelul Bran, Cetatea Neamț etc.), cum ar fi a regelui, a soției sale favorite Kerka, ale unora din fii săi și probabil și locuința gardei sale; o împrejmuire de lemn închidea acel grup de case; clădirile interioare erau asemenea de lemn. Situată probabil la centru și flancată numai ea de turnuri, casa lui Atila era încadrată de mari panouri de scânduri admirabil lustruite și așa de dine încheiate că păreau făcute dintr'o singură bucată. Casa reginei de o architectură mai ușoară și mai ornată, prezentà pe toate fețele sale desenuri în relief și sculpturi care nu erau lipsite de grație. Acoperișul se sprijineà pe stâlpi ecarisați cu îngrijire, între care erà un șir de bolte de lemn stjungit, sprijinite pe mici coloane dispuse întocmai ca arcadele unei galerii. Casa lui Oneges se vedeà la mică distanță de palat, înconjurată de asemenea cu gard și construită la fel cu a regelui, însă mult mai simplă.

Atila și-a făcut întrarea în capitala imperiului său cu un ceremonial care a interesat foarte mult pe romani. Femeile târ-

www.dacbuc.ro

gului au ieşit întru întâmpinarea lui Átila spre a-l primi în procesiune.

Aranjate pe două rânduri, de o parte şi alta a drumului, ridicau sus în toată lungimea braţului, şi ţineau întinse, dela un rând la altul, voaluri albe, pe sub care treceau fete în grup de câte şapte cântând cântece compuse spre lauda regelui. Cortegiul luă drumul la palat trecând prin faţa casei lui Oneges. Soţia ministrului favorit, aşteptă afară din curte, înconjurată de o grămadă de servitoare care aduseră pe tave farfurii cu mâncăruri şi o cupă plină cu vin. Când regele apăru, ea se apropie de el şi îl rugă să guste din prânzul ce-i pregătise; prinir'un semn binevoitor regele dete a înţelege că consimte; era cea mai mere favoare ce un rege Hun o făceà supuşilor săi.

Indată patru oameni viguroşi ridicară la înălţimea calului o masă de argint, şi fară a descălecà, Atila gustă din toate talerile şi bău o înghiţitură de vin, dupe care apoi intră în palatul său. In absenţa soţului său care soseà dintr'un lung voiaj şi pe care regele îl ţinuse lângă el, soţia lui Oneges primi pe ambasadori să supeze în compania oamenilor mari ai ţarei, aproape toţi rude ale sale. Maximin luă apoi dispoziţii pentru instalarea sa; el şi-a ridicat corturile într'un loc vecin şi în apropiere de casa ministrului şi palatul regal.

Oneges, al cărui nume grec îi indică originea, dar care era crescut la Huni, ocupà primul rang în imperiu lui Atila, atât prin putere cât şi prin bogăţie; ar fi fost aproape rege, dacă Atila ar fi fost împărat. Regele hun, aşa absolut, aşa de pornit, cedà acestui caracter ferm în blândeţea lui; Oneges devenise consilierul său indispensabil, şi lui îi confiase educaţia militară şi tutela fiului cel mai mare, Elak, în regatul Akatzirilor a cărui cucerire Oneges tocmai o terminase acum.

Oneges avea deci multe chestiuni importante de tratat cu regele, care îl reţinu toată seara: acesta fu motivul absenţei sale dela masa data de soţia sa în cinstea ambasadorilor; dar Maximin ardeà de nerăbdare să-l vadă spre a-i comunicà instrucţiile lui Teodosiu în ceia ce îl privea; el mai speia de altfel foarte mult în intervenţia acestui om atot puternic spre a aplana dificultăţile de care erà înconjurată misiunea sa. Abia a dormit noaptea de grije, şi de îndată ce se făcu zi trimise pe Priscus cu darurile dastinate ministrului. Curtea era închisă, niciun servitor al casei nu se arată, şi Priscus trebui să aştepte

www.digibuc.ro

lăsând darurile în paza servitorilor ambasadei, el începu a se mai plimba până va veni cinevà din curtea ministrului.

Priscus tocmai se înapoiase, când un servitor deschise poarta.

Oneges după ce aruncă o privire repede asupra darurilor ce-i aduceà Priscus, dete ordin să le depue în casă, şi aflând că ambasadorul roman voià să îl viziteze, ţinu sa-l prevină el; dupe câteva minute, Maximin văzu pe Oneges intrând în cortul său. Atunci începu între aceşti doi oameni de stat o conversaţie, în care s'a desfăşurat în întregime caracterul ministrului lui Atile. Maximin a căutat a-i expune cam cu emfază, că momentul unei pacificări solide între Romani şi Huni păreà sosit, pacificare a cărei onoare erà rezervată prudenţei sale şi că marile servicii ce ministrul hun le-ar putea aduce celor două naţiuni ar face să se reverse asupra sa şi copiilor săi binefaceri perpetui din partea împăratului şi a familiei imperiale. „Cum vă rog, întrebă în mod naiv Oneges, această mare onoare poate să mi se atribue, şi cum aş putea fi eu arbritul suveran al pacii între d-v. şi noi?". „Speră oare romanii că prin rugăminţile lor, mă vor face să trădez interesele stapânului meu şi să consider lucru de nimic viaţa mea petrecută între huni, femeile mele şi copii mei născuţi aici? Ei se înşala amarnic. Sclavajul lângă Atila mi-ar părea mai dulce decât onorurile şi averea în imperiul lor". Aceste cuvinte pronunţate cu ton calm şi net, numai sufereà nici o replică. Hotărât lucru, minîstrul lui Teodosiu numai aveà nimic de făcut în această direcţie.

In acest timp regina Kerka aşteptà darurile sale: Priscus fu însărcinat sa i le prezinte. Ea le primi într'o cameră din elegantul său palat, tapiţată cu un covor de lână; ea şedea pe nişte perne şi erà înconjurată de femeile şi servitorii săi, care stau ciuciţi în jurul ei, bărbaţii de o parte femeile de alta; acestea erau ocupate să coase cu fire de aur şi mătasă bucăţi de stofă, destinata pentru hainele oamenilor. Eşind din palatul reginei, Priscus auzi un mare zgomot, şi văzu o mulţime de lume, alergând, în care se amestecă şi el. El zări îndată pe Atila, care având lângă dânsul şi pe Oneges, veni sa se aşeze în faţa uşii casei sale spre a judeca şi face dreptatea. Ţinuta sa erà gravă, el se aşeză în tăcere. Cei care aveau procese de judecat se apropiau pe rând; el i-a judecat pe toţi, apoi a intrat în casă spre a primi pe deputaţii ce îi sosiseră din multe ţări barbare.

www.digibuc.ro

Curtea palatului lui Atila era un fel de promenadă în care ambasadorii circulau liberi aşteptând audienţele, fie la rege, fie la ministrul său; ei puteau umbla într'o parte şi alta şi să observe tot, fără ca vre un paznic sa-i jeneze. Priscus s'a întâlnit aci faţa 'n faţă cu contele Romulus şi colegii săi din ambasada de occident, care se plimbau în compania a doi secretari ai lui Atila. „Cum va merg treburile?" fu întrebarea ce Romulus şi Priscus îşi adresară mai întâi. Ele nu mergeau mai bine de o parte ca de alta; nimic nu puteà sa înduplece pe Atila faţă de imperiul de occident; îi trebuiau vasele dela Sirmium. Această conversaţie fu întreruptă brusc. Oneges veni şi încunoştinţa pe Priscus, că Atila nu va mai primi de aci înainte ca ambasadori decât trei personagii consulare, pe care le-a numit; Anatolius era unul din cei trei. Priscus fără a se gândi ca punea propriul său guvern în contradicţie cu el însuşi, observă că a desemna astfel anumiţi oameni, ar fi să-i facă suspecţi in o hii suveranului lor; Oneges nu răspunse decât aceste cuvinte: „Dacă vreţi, dacă nu, războiul"! Priscus se înapoià trist la cartierul său, când întâlni pe tatăl lui Oreste, Tatulus, care veneà să informeze pe ambasador şi pe el că Atila îi invita la masă în acea zi chiar, la oră nouă, (cam ora cinsprezece azi). Ambasadorii Romei trebuiau de asemenea sa fie prezenţi la acea masă.

Sala festinului era o mare camera dreptunghiulara, în care se găseau aranjate circular, scaune şi mici mese aşezate cap la cap, aşa fel ca la fiecare să poată stà patru sau cinci persoane In mijloc se găseà o estradă pe care se aflà masa şi patul lui Atila, pe care el luase dejà loc; cevà mai înapoi se găseà al doilea pat, ornat ca şi întâiul cu rufărie albă şi covoare pestriţe şi sămănând cu *thalami* în uz la Greci şi Romani la ceremoniile nupţiale. In momentul când ambasadorii intrara, paharnicii aşezaţi la uşe le deteră câte o cupă plină cu vin, pe care ei trebuiră să-l bea salutând pe rege: acesta era un ceremonial obligatoriu pe care fiecare conviv îl îndeplineà înainte de a merge să-şi ocupe locul la masă.

Locul de onoare fixat la dreapta estradei, fu ocupat de Oneges, în faţa caruia se aşezară doi din fii regelui. Ambasadorilor li s'a dat masa din stânga, care erà a doua în ordinea demnităţei; dar şi aci întâiul erá un nobil hun, anume, Berikh, personagiu de mare consideraţie care posedà mai multe sate în Hunia. Ellak, cel mai mare dintre fii lui Atila, luà loc pe patul tatălui său, dar mult mai jos; el sta cu ochii în jos, şi a păs-

www.digibuc.ro

trat în tot timpul festinului o atitudine plină de respect și modestie. Când toată lumea luă loc la masă, paharnicul lui Atila prezentă stăpânului său o cupă plină cu vin, pe care acesta o bău salutând pe convivul de onoare, care se ridică imediat, luă o cupă cu vin din mâna paharnicului așezat în spatele său, și înapoie salutul regelui. Veni apoi rândul ambasadorilor, care răspunseră deasemenea cu paharul în mână, la salutul regelui; toți convivii fură salutați unul dupe altul, dupe rangul lor și răspunseră în acelaș fel; un paharnic cu o cupă plină sta în spatele fiecăruia. Dupe ce se terminară saluturile, au intrat servitorii aducând pe brațe farfurii încărcate de cărnuri, pe care le puseră pe mese; pe masa lui Atila nu s'a pus decât carne pe talere de lemn, cupa sa erà de asemenea de lemn, pe când talerile pe care se servea convivilor mâncari, pâine etc. erau de argint, cupele lor iarăși erau de argint sau de aur. *Convivii se serveau dupe poftă și numai din vasele așezate în fața lor.*

Când primul serviciu fu terminat, paharnicii reveniră și saluturile reîncepură; ele parcuseră iarăș, cu aceiaș etichetă, toate locurile dela cel dintâi pâna la cel din urmă. Al doilea serviciu tot așa de copios ca primul și compus din mâncări cu totul diferite, fu urmat de o a treia *compotație*, în care convivii deja înfierbântați, goliră paharele care cum putură. Spre seară aprinzându-se luminile, se văzură intrând doi poeți care cântară, în limba hunică, în fața lui Atila versuri din compunerile lor, destinate să celebreze virtuțile sale războinice și victoriile sale. Cântecile lor escitară în auditori transporturi care merseră până la delir; ochii scânteiau, figurile luau un aspect teribil; mulți plângeau, zice Priscus: lăcrămi de dorință la tineri, lăcrămi de regret la bătrâni. Acești Tyrtei ai Huniei, fură înlocuiți cu un bufon ale cărui scălămbăituri și inepții făcură pe convivi să treacă la moment, dela entusiasm la o vaselie sgomotoasă. In timpul acestor spectacole, Atila statuse încontinuu grav și nemișcat, fără ca vre o mișcare a feței sale, vre un gest sau vre un cuvânt, să trădeze în el cea mai mică emoțiune; numai când fiul său cel mai mic, numit Ernakh, intră în sală și se apropie de el, un fulger de tandrețe străluci în privirea sa; el apropie pe copil lângă patul sau, trăgându-l încetișor de obraz. Impresionat adânc de această schimbare subită în fizionomia lui Atila, Priscus s'a aplecat spre unul din vecinii săi barbari, care vorbea puțin latinește și l-a întrebat la ureche: pentru care motiv, acest om atât de rece pentru ceilalți copii ai sai, se arată atât de grațios

www.digibuc.ro

pentru acesta: „Vă voi explica cu plăcere, dacă păstraţi secretul îi răspunse barbarul. Ghicitorii au prezis regelui că neamul său, se va stinge în ceilalţi copii, pecând Ernakh îl va perpetuà: iată cauza tandreţei sale; el iubeşte în acest tânăr copil unica sursă a posterităţei sale".

In acest moment intră maurul Zercon, şi de o dată sala răsună de isbucniri de râs şi tropăituri care sguduiau sala: era un intermediu datorit imaginăţiei lui Edecon. Maurul Zercon, pitic cocoşat, cu picioarele sucite, cârn, sau mai bine fără nas, gângav şi idiot, circulà de aproape douăzeci de ani dela un cap la altul al lumei şi dela un stăpân la altul, ca un obiect foarte curios ce putea fi procurat pentru distracţie. Edecon l-a întâlnit la Constantinopole şi l-a convins să vină în Hunia să receară femeia sa. Profitând deci de ocazia serbărei, Zercon intră în sală şi veni să-şi adreseze cererea la Atila, amestecând, în vorbăria sa, limba latină cu a Hunilor şi a Goţilor aşa de caraghios, că nimeni nu şi-a putut ţine râsul, şi veselia era în toi, când Romanii cugetând că au beut de ajuns, s'au eschivat în mijlocul nopţii, pe când Hunii au continuat petrecerea până la ziuă.

Timpul se scurgea fără nici un profit pentru ambasadori, care nu obţineau nici audienţa la rege, nici răspuns satisfăcător la cererile lor. Ei au cerut să plece; dar Atila fără să le refuze categoric autorizaţia, i-a reţinut sub diferite pretexte: îi pususe sub pază.

In sfârşit, dupe ce Atiia a precizat tot ceia ce îl interesa să-ştie: inocenţa ambasadorului, perzistenţa curţii imperiale în complotul contra vieţei sale, şi întoarcerea apropiată a lui Vigilâs care părăsise dejà Constantinopolul, a lăsat pe ambasadori să plece, prezenţa lor devenindu-i inutilă. Lui Berikh, care trebuià să însoţească ambasada până la Constantinopol, i s'a dat o scrisoare, al cărei conţinut a fost deliberat într'un consiliu de seniori huni şi de secretari ai cancelăriei hunice sub prezidenţia lui Oneges.

Deşi Romanii au plecat încărcaţi de politeţe şi daruri, incidentele călătoriei însă au fost pentru ei puţin recreiative şi le-au arătat la ieşirea dela banchete şi serbări, o parte mai serioasă a guvernământului lui Atila. Dupe câteva zile de marş văzură crucificând pe un transfug prins aproape de frontieră, şi căruia i se aducea acuzaţia că venise să facă spionaj pentru Romani. Puţin mai departe, doi captivi, probabil Romani, care

www.digibuc.ro

fugiseră dupe ce uciseseră în războiu pe stăpânul lor hun; pe aceştia îi aduceà o escortă legaţi de mâini şi de picioare, s'a profitat de trecerea ambasadorilor, ca de o bună ocaziune, pentru a pironi pe acesti nenorociţi la stâlp şi spre a le înfige în gât o ţapă ascuţită. In sfârşit la o mica depărtare de Dunăre, pe pământul Roman, ambasada a întâlnit pe Vigilas care mergea vesel spre ţinta calatoriei sale, în compania, cum credea el, dar în realitate sub paza lui Esla.

Astfel a fost primul act al acelei drame complicate, ale cărei sfori Atila le trăgea cu profundă astuţie şi o răbdare aşa de încăpăţânată. El avusese în mâna timp de două luni întregi pe reprezentanţii unui guvern care conspirà contra vieţei sale, o ambasada al carei unic scop erà să-l facă a fi asasinat de către ai săi: el puteà invocà, pentru a se răsbună sau apără, dreptul ginţilor ce se viola aşa de mârsav contra sa, existenţa acestor Romani depindeà de un semn al sau făcut din ochi, dar nu l-a făcut. Acel semn, el voià să-l facă lui Teodosiu, lui Chrisaphius, onoarei romane. El se bucurà ca poate să pună în pararelă—în faţa acelei lumi civilizate, care îi refuza titlul de rege ca unui şef de sălbateci şi îl despreţuià dar temându-l—justiţia şi procedeele barbarului cu acele ale împăratului Roman.

Vigilas se grăbise ă termine la Constantinopole afacerile care serveau de pretext voiajului sau.

Totdeauna orb, totdeauna îngamfat de propria sa importanţă, sfârşise prin a convinge şi pe alţii, că în adevăr el e om de mare valoare. Chrysaphius care crezuse în spusele lui, că succesul complotului este asigurat, dublă suma pentru orice eventualitate; aşa dar, interpretul se înapoia cu 100 livre de aur, legate într'o pungă de piele. Vigilas mai aduceà cu sine şi pe propriul său fiu, în vârstă de optsprezece la douăzeci de ani, care fusese curios să viziteze ţara, şi pe care, dupe toate aparenţele interpretul şi-l ataşase în calitate de secund.

Cum au ajuns în târguşorul regal al lui Atila, au fos prinşi şi duşi în faţa regelui; bagajele lor au fost deasemenea luate şi cercetate sub ochii regelui, în ele s'a găsit punga cu cele una sută livre de aur bine cântărit. La vederea ac s or bani, Atila simulă surpriza şi întrebă pe Vigilas, ce voià să facă cu atâţia bani? Acesta răspunse neted ca îi erau destinaţi pentru întreţinerea sa şi a însoţitorilor sai, la cumpărare de cai şi animale de povară, fiindcă pierduse multe pe drum, şi însfarşit pentru răscumpărarea multor captivi romani, pentru care familiile

www.digibuc.ro

lor îi dedeseră mandat. Răbdarea lui Atila nu a mai putut rezista. El dete ordin paznicilor săi să-i aducă pe fiul interpretului şi când acesta sosi, îi puse în vedere că va pune să i se străpungă corpul cu o sabie, dacă tatăl său nu mărturisea imediat scopul pentru care adusese această sută de livre de aur.

Vigilas văzând pe fiul său sub vârful săbiilor, deveni ca nebun, şi, întinzând mâinile rugătoare când spre călăi, când spre Atila, el strigă cu voce sfâşietoare: „Nu ucideţi pe fiul meu, el e strein de tot; fiul meu este inocent, eu sunt singurul vinovat". Apoi povesti din fir până'n ată complotul pus la cale de el şi Chrisaphius: cum el, Vigilas, fără ştirea celor din ambasadă, fusese însărcinat să prepare executarea complotului, întrevederea sa cu Edecon în ziua plecărei şi tot ce s'a petrecut la Constantinopole, In timp ce el vorbea, Atila l-ascultă cu atenţia unui judecător şi compară în mintea sa amănuntele ce le auzea din gura acestui om şi destăinuirile ce i le făcuse Edecon, şi rămase convins că interpretul spunea adevărul. Imblânzindu-se încet—încet, ordonă să lase liber pe fiu, iar tatăl să fie ţinut închis până va hotarî de soarta lui, cum va crede. Vigilas a fost legat în lanţuri şi târât într'o închisoare. Cât despre fiu, Atila a găsit de cuviinţă să-l trimită la Constantinopole să caute a doua oară 100 livre aur. „Obţine aceasta sumă, îi zise el, căci acesta este preţul zilelor tatalui tău", şi trimise în acelaş timp cu el pe Oreste şi şi pe Esla, însărcinaţi cu instrucţiuni particulare pentru împărat.

Ei venira în audienţă la Teodosiu, care cunoşteă dejà din svon public eşuarea proectelor sale, şi n'aştepta fără teamă noul mesagiu al regelui hunilor. Trimişii se prezentară la picioarele tronului său în împopoţonarea cea mai caraghioasă, dar pe care nimeni n'a îndrăznit s'o blameze. Oreste purta atârnată de gât chiar punga de piele în care se pusese cele 100 livre de aur; iar Esla aşezat lângă el, dupe ce întrebă mai întâi pe Chrysaphius dacă recunoaşte punga adresă împăratului aceste cuvinte: „Atila, fiul luï Mundzukh şi Teodosiu, sunt amândoi fii de părinţi nobili; Atila a rămas demn de părinţii săi, dar Teodosiu s'a degradat, căci platind tribut lui Atila s'a declarat sclavul său. Or, iata că acest sclav ăutacios şi pervers întinde o cursă stapanului sau; prin aceasta el nu face un lucru drept şi Atila nu va încetà sa proclame sus şi tare iniquitatea sa, atât timp cât nu-i va preda pe eunucul Chrysaphius pentru a-l pedepsi dupe cum merita".

Nimeni nu se aşteptà la această concluziune. Ceia ce pre-

www.digibuc.ro

ocupă mai ales pe împărat, era, cum să salveze acum pe şambelanul său; toate măsurile adoptate tindeau la acest ţel. Cele din urmă piedici ce politica byzantină le opunea încă orgoliului lui Atila, fură înlăturate fără hezitare: el vrea să aibă ambasadori consulari, îi va avea, el numise pe patricienii Anatolius şi Nomus, fiindcă nu erau alţi seniori mai mari în imperiu: i s'a trimis Anatolius şi Nomus. Teodosiu a fost tratat aşa cum se trata suveranul imperiului Perşilor, marele rege. Nici-o concesiune nu i s'a făcut şi de nici-o umilinţă n'a fost scutit. Vanitatea lui Atila a fost satisfăcută, şi în onoarea înaltelor personagii ce i se trimiteà, a mers întru întâmpinarea lor, dupe cum promisese dar totuş, el le-a vorbit aspru, ca un om iritat. Ambasadorii aduceau bogate daruri care, părură că îl mai îmbunează; aduceau deasemenea mulţi bani; Atila primi tot. El a liberat pe Vigilas pe care îl consideră ca un culpabil prea neînsemnat pentru răzbunarea sa; nu a mai reclamat nici zona riverană a Dunărei pe care o poseda de fapt dacă nu de drept; n'a mai vorbit nici de trnsfugi, ba chiar a liberat fară răscumpărare un mare număr de prizonieri romani; dar a cerut capul lui Chrysaphius. Asupra acestui punct, a fost neînduplecabil.

Anul 450 a început sub aceste auspicii. Contingentele triburilor hunice soseau în massă pe ţărmul Dunărei; înarmări febrile se operau la naţiunile vassale hoardelor hunice, Ostrogoţii, Gepizii, Herculii, Rujii (Ruşi ?!) şi s'a anunţat ca Acatzirii erau în marş. Neliniştea a cuprins ambele imperii de Rasărit şi Apus situaţia era ameninţătoare. In fine doi mesageri goţi, plecaţi din Hunia, se prezentara, în aceiaşi zi şi la aceiaş oră înaintea lui Teodosiu şi Valentinian; ei erau însărcinaţi să spună şi unuia şi altuia: „Atila, stăpânul meu şi al tau, îţi ordonă sa-i pregateşti un palat, căci va veni fără întârziere".

www.digibuc.ro

CAPITOLUL V

Atila își întoarce privirea asupra imperiului de Occident.—Semne premergătoare războiului.—Servatius, episcop de Tongres (oraș în Belgia) merge să consulte pe apostolii Petru și Pavel pe mormintele lor.—Situația Galiei turmentată de *bagaudie*.—Atila reclamă pe logodnica sa Honoria cu jumătate din imperiul de Occident.—El se aliază cu Genseric regele Vandalilor, contra Romanilor și Vizigoților din galia.—Atila trimite vorbă Romanilor că el îi va scăpa de Vizigoți, și Vizigoților că pentru ei va zdrobi jugul Romanilor.—Scrisoarea lui Valentinian al III către Teodoric; Vizigoții stau pe loc.—Numărătoarea armatei lui Atila.—Marșul său spre Rin.—Francii de pe Necker și Turingii se unesc cu el.—El trece Rinul pe două poduri.—Protestările de amiciție pentru Gali.—Devastarea Galiei de către Huni: cele două *Germanii* și a doua Belgie sunt jefuite.—Jaful dela Treves, Metz și Reims; uciderea episcopului Nicasius și a surei sale Eutropia.—Locuitorii Parisului vor să fugă; Genevieva îi oprește.—Familia Genevievei, copilăria și vocațiunea sa religioasă. Austeritatea și extazele sale.—Parisul este ferit de invazie.—Atila își concetrează forțele și se abate asupra Orlean-sului.

Anul 451 d. H. a fost pentru imperiul Roman de Occident, unul din acele epoci fatale, pe care toată lumea o așteptă tremurând, și care aduc calamitățile lor, ca să zicem așa la zi fixă. Prezicerile, minunile, semnele extraordinare, n'au lipsit în acest an de nenorociri. Acestea erau profeții pentru vulgul superstios; cât pentru spiritele politice, ele descopereau semne de ruină mai infailibile încă, în starea zbuciumată de nenorociri a lumei Occidentale, gata a se descompune, și care părea a nu se susține decât prin sabia generalului Aëtus.

Daca acțiunea directă a Hunilor s'a făcut simțită mai puțin asupra imperiului de Occident decât asupra celui de Orient, în schimb primul suferise mai mult din cauza contra-loviturei bătăliilor lor. Numai prezența acestor barbari în valea Dunărei, făcuse să plouă până în fundul Europei și până în Africa devastările războiului. Popoarele pe care ei le dislocau și le alungau înaintea lor, luaseră aproape toate drumul Galiei. Alaniii Vandalii și Suevii, intrați în această provincie în anul 406 o devastară timp de 4 ani, apoi se revărsară de aci asupra Spa-

www.digibuc.ro

niei și orașelor din Africa. Găsînd spărtura făcută peste Rin, Burguzii invadară Elveția, apoi Savoia, și multe triburi France care locuiau la Nord de acest Fluviu trecură la Sud, în lungul Meuzei, într'o porțiune a zonei ce se numea Ripa, țărmul râului, din care cauză li s'a dat numele de Francii-Ripari (Fraconia-Riparia). Stabilirea poporului vizigot în Aquitania, (Sudul Franței) și existența unui popor barbar care subminà Galia în interior erà iarăș un fruct al sosirei hunilor în Europa. Două horde federate de Alani, resturi ale invaziei din 406, ocupau aci câteva districte deșerte: una la Valence, alta pe țărmul stâng al Loirei stăpânind și trecerile peste acest râu. Acești copii ai Caucazului își plimbau aci, cu lancea în mână, casele rulante și turmele lor, continuând viața de stepa a Asiei, în Câmpiile Turenei și Orleans-ului.

Așa dar, împucătățirea Galiei între cinci popoare federate, Spania pe jumătate cucerită, Africă pierduta, insula Britanică (Anglia de azi) separată de guvernul din Italia, iată tabloul pe care îl prezentà imperiul roman de apus în anul 451.

Războiul extern produsese în toate aceste provincii o mizerie de neînchipuit, și mizeria la rândul său produsese razboiul civil .Revoltele țăranilor (bagaudia) n'au încetat să turbure Galia și Spania dela 435 până la 443, și, deși înabușite energic de mâna viguroasă a lui Aëtius, insurecțiunea nu părea a fi stinsă.

Două evenimente, unul fericit, altul nefericit veniră să mărească durerea în suflete, adaogând la turburarea produsă de nenorocirile prevăzute, șansele neprevăzute ale unei revoluții de palat.

Teodosiu muri la 28 Iulie 450, trântit de cal, și trei luni mai târziu veni și rândul Placidiei (sora sa) care continuà sa guverneze Imperiul de Occident pentru fiul său Valentinian al III, în vârstă atunci de 31 ani.

Moartea lui Teodosiu, urmată de executarea lui Chrysaphius fu o fericire pentru Imperiul de Orient, dar moartea Placidiei, emancipând pe Valentinian, atrase asupra Imperiului de Occident, dezastre fără remediu. Potrivit obiceiului sau de a pune în mișcare politica înaintea armelor, Atila voi sa sondeze pe noii prinți și începu cu cel de Orient. Cum nu mai avea să ceară capul lui Chrysaphius, pe care și-l disputà poporul de jos al Constantinopolului, a cerut numai tributul la care consimțise Teodosiu; dar noul împărat, numit Marcian, vechi soldat ilirian din rasa energică a lui Probus și Claudius, răspunse că are aur numai pentru amicii săi, dar pentru inamici are fier. Acest răs-

www.digibuc.ro

puns, sprijinit pe mobilizarea trupelor și pe bune măsuri de apărare, opri scurt pe Atila, care 'și întoarse privirile spre Imperiul de Occident.

In această parte el puteà să întrebuințeze o armă teribilă pe care o ținea în rezervă de 15 ani, așteptând liniștit ca ocazia se i se prezinte spre a se servi de ea; dupe moartea Placidiei, Atila crezu că timpul a sosit. Erau cinsprezece sau șaisprezece ani de când Honoria, sora lui Valentinian al III, și fică a Placidiei, într'un acces de nebunie pasională, sau de răsbunare contra familiei sale, care o condamna la celibat, trimisise un inel de logodnă fiului lui Mandzukh, urcat de curând pe tronul Hunilor. Atila lăsase propunerea Honoriei fără răspuns, dar a păstrat inelul său. Mama sa a închis-o mai întâi la Constantinopole, apoi la Ravena. Anii se scurgeau și regele hun în relațiunile sale cu imperiul de Occident, păreà că nu-și mai reamintește că aveà o logodnica acolo.; nici o dată el n'a făcut cea mai mică aluzie la drepturile sale asupra Honoriei sau asupra dotei sale, când deodata Valentinian primi dela el un mesagiu prin care reclamà și una și alta. A aflat cu mare surprindere, ziceà el, că logodnica sa Honoria sufereà din cauza lui, un tratament neomenos și că chiar o țineà în închisoare. Că el nu vedeà în alegerea făcută de ea nimic desonorant pentru împarat, și ca atare, cereà mai întâi punerea ei în libertate, apoi restituirea părții de moștenire ce i se cuveneà dela tatăl său. Această parte dupe el erà jumatate din bunurile personale ale celui din urmă august Constanțius și jumatate din imperiul de Occident.

Istoria pastrând tacerea asupra aventurilor principesei Honoria posterioare captivitatei sale, nu știm dacă au măritat-o mai de vreme sau ca au căsătorit-o la primirea mesagiului, în scopul de a opune pretențiilor regelui hun, un argument peremtoriu: în ori ce caz, Honoria era marítata, și Valentinian a putut să răspundă ca „sora sa având dejà barbat, nu puteà fi vorba de a o lua în casătorie; pe de altă parte sora sa chiar de ar fi necăsătorita, nu ar putea pretinde nimic din succesiunea imperiului, știut fiind că la Romani, femeile nu domneau, și că imperiul nu constituià un patrimoniu de familie. „Se angajase o vie d'scuție în aceasta chestiune când de o dată Atila rupse tratativele și păru ca u'tase totul.

Fara a manifesta fața de Valentinian nici supărare nici amintiri penibile, el nu-l mai tratà de cât cu o afecțiune expanziva.

Sub imperiul noilor preocupări, Atila a uitat pentru a doua

www.digibuc.ro

oară pe logodnica sa, şi adoptă faţă de Valentinian un limbaj blând şi umil, a cărui cauză acesta se temea s'o afle. Dar n'a întârziat s'o cunoască. Atila l-a informat printr'un mesagiu că avea cu Vizigoţii o ceartă, în care, îl rugă, să nu se amestece. „Vizigoţii, zicea el, erau supuşi scăpaţi de sub dominaţia Hunilor, dar asupra cărora aceştia nu abandonaseră drepturile lor. De altfel, nu erau ei deasemenea inamici periculoşi pentru imperiu?" Dar, în acelaş timp când încerca să adoarmă pe Valentinian, el trimitea încunoştinţare şi lui Teodoric să nu se neliniştească, că el nu intra în Galia decât ca să sfărâme jugul Romanilor şi să împartă ţara cu el.

Aceste falşe asigurări de prietenie parveniră regelui Vizigot în acelaş timp cu o scrisoare a cancelariei imperiale din Roma. El a dat trimişilor lui Valentinian vagi asigurări de ajutor; dar s'a hotărât să lase pe Romani să descurce singuri această ceartă şi să aştepte în cantonamentul său pe Huni să vină să-l atace dacă le-o conveni. In acest timp Atila pregateà în toată graba intrarea trupelor sale în campanie.

Istoria ne-a lăsat funebra numărătoare a acestei armate ale cărei masse umpleau nu numai drumurile Dunărei dar şi câmpiile dinprejur. Nici odată, depe vremea lui Xexes, Europa nu mai văzuse o asemenea adunare de naţiuni cunoscute şi necunoscute; erau cel puţin cinci sute de mii de războinici. Asia era reprezentată prin cei mai hidoşi şi mai feroci fii ai săi: Hunul negru şi Acatzirul înarmaţi cu lungi tolbe cu săgeţi; Alanul cu enorma sa lance şi cuirasa sa făcută din lame de corn; Neurul, Bellonotul, Gelonul, pictaţi şi tatuaţi carè aveau ca arma o coasă şi ca podoabă a capului o cască de piele de om. Din câmpiile Sarmatice veniseră în căruţe Bastarnii, jumătate Slavi, jumătate Asiatici, asemănători cu Germanii dupe armament, cu Scyţii dupe obiceiuri şi poligami ca hunii. Germania îşi înfipsese naţiunile sale spre Nord şi Vest: Germanul roşu pe Oder şi Vistula, Scyrul şi Turcilingul vecini cu Niemenul şi Duna, nume pe atunci obscure dar care aveau să fie puse repede în evidenţă; ei erau armaţi cu scutul rotund şi cu spada scurtă a Scandinavilor. Se mai vedeà Herulul iute la fugă, invicibil în lupte, dar crud, teroarea celorlalţi Germani, care sfârşiră prin a-l extermină. Nici Ostrogotul, nici Gepidul nu lipseau la apel; ei formau infanteria grea atât de temută de Romani. Regele Ardaric comanda pe Gepizi, trei fraţi din familia Amal, Valamir, Teodemir şi Videmir erau căpeteniile ostrogoţilor. Şefii acestui furnicar de triburi, tremu-

www.digibuc.ro

rând în faţa lui Atila, stau la distanţă, ca uşieri sau paznici ai săi, cu ochii ţintă pe el, atenţi la cel mai mic semn al său cu capul, la cel mai mic semn din ochi, alergau să primească ordinile sale, pe care le executau fără şovăire şi fără murmur.

Pentru a ajunge pe malurile Rinului, dupe cum a făcut-o, în primele zile ale lui Martie, Atila a trebuit să se pună în marş în luna Ianuarie. El a împărţit armata sa în două corpuri, din care unul urmând ţărmul drept al Dunărei, pe calea militară care deservea cetăţile şi castelele romane, le-a ras pe toate acestea în drumul său; pe când celălalt corp urcând ţărmul stâng al Dunărei şi-a încorporat în drum resturile Qadzilor şi Marcomanilor din Carpaţii Apuseni şi pe Suevii din munţii Negrii.

Reunite aproape de isvoarele Dunărei, cele două coloane s'au oprit în apropierea marilor păduri care puteau să le procure materialul necesar transportului lor în Galia. Francii de pe malurile Nekerului, la apropierea lui Atila, intrară sub steagurile hunilor. Triburile Turingiei făcură la fel; Burgunzii transrenani uitând vechile lor nemulţumiri din partea regelui Oktar, deveniră soldaţi ai lui Atila. Odată cu recrutarea de noi auxiliari, armata hună îşi făcea şi preparativele sale pentru trecerea Rinului.

Bătrâna pădure hercyniană, care văzuse pe Cezar şi Iulian, deveni şantierul lui Atila; ştejarii săi seculari şi aninii cădeau cu miile sub secure, şi transformaţi în bărci gossiere mergeau să unească cele două ţărmuri ale fluviului prin două poduri umblătoare. Atila a aruncat mai multe poduri de acestea, şi a trecut râul prin mai multe puncte de odată, fie în scopul de a evită îngrămădirea, fie în scopul ca ţara să poată hrăni oamenii şi caii odată trecuţi. Divizia cea mai orientală a trecut Rinul aproape de Augusta şi apoi luă drumul etapelor legiunilor, între Fluviu şi piciorul munţilor Vosgi. Atila, dupe cât se poate deduce din circumstanţele marşului său, a ales locul de trecere puţin mai jos de confluenţa Moselei, locul de trecere obicinuit al armatelor romane; apoi, urmând cu trupele sale şoseaua care conducea din portul de debarcare la Trèves, s'a instalat în vechea metropolă a Galilor, în mijlocul ororilor unei devastări.

Cu tot caracterul semificativ al acestui debut, Atila, fidel planului ce-şi făcuse, proclamă în toată Galia că veneà ca amic al Romanilor, şi numaĭ pentru a pedepsi pe Vizigoţi, supuşii săi fugari şi inamici ai Romei şi că Galii să primească bine pe

www.digibuc.ro

liberatorul lor ca pe unul din generalii imperiului lor. Cuvintele sale bine-voitoare concordau cu proclamațiile sale.

Era un spectacol caraghios și spăimântător în acelaș timp, când acest Kalmuk, general roman, așezat pe un scăunel primea pe reprezentanții cetăților și le ținea, într'o latina stricata; harange pentru a-i convinge să-i deschidă porțile cetăților. Câteva orașe au facut-o, altele au încercat să reziste: toate au fost tratate la fel.

De și Atila vedea cu regret prelungirea acestor jafuri, care făceau să-i se împrăștie trupele și îi rapeau un timp prețios pentru executarea planului său de campanie, el le tolera din necesitate pentru a putea hrani trupele sale, sau din calcul, în scop de a le îmbărbată.

Chiar Atila în persoană, dupe plecarea sa din Trèves a mers și a assediat Metzul. Locuitorii pieriră fie de sabie, fie în flacările casselor lor, care fură prefacute în cenușe. De la Metz, Atila s'a îndreptat spre Reims.

Pentru cucerirea Reims-ului nu i-a trebuit multă oboseala: orașul era aproape deșert, locuitori săi fiind fugiți în păduri; numai episcopul Nicasius, cu o mână de oameni curajoși și credincioși, ramăseseră în oraș pentru a aștepta voința lui Dumnezeu. Când văzu, dupe spargerea porților, pe barbari navălind în oraș, el înainta spre ei în pragul bisericei, înconjurat de preoți, de diaconi și urmat de o grămada de lume care căuta protecție lângă el. Imbrăcat în odăjdiile episcopale, episcopul cânta cu o voce puternică acest verset dintr'un psalm al lui David: „Sufletul meu a fost tot una cu pământul; Doamne, da-mi viață după voia ta". O lovitura violentă de sabie a retezat în gâtul său, sfânta psalmodie, și capul i s'a rostogolit pe pământ lânga cadavrul sau. Aceasta nu a fost de cât preludiul massacrelor, căci biserica pe pragul căreia s'a produs această nelegiuire, răsunând de un sgomot brusc și necunoscut, a speriat pe Huni care fugira, lasând aci prada lor și parăsiră îndată orașul. Locuitorii au ridicat un monument pastorului lor, pe care biserica îl onoreaza și astăzi sub numele de Sfântul Nicaise.

In acest timp Galia întreaga, dar mai ales provinciile Belgilor, erau îngrozite. Toți fugeau sau se pregateau sa fuga din fața acestei furtuni a națiunilor, pe care o precedă incendiul urmat de foamete. Locuitorii de pe marginea marii și fluviilor, punându-și corăbiile pe apa, stau gata a-și transportă familiile

www.digibuc.ro

și averile în punctul unde li se părea că nu vor fi amenințați. Tot așa facura și locuitorii micului oraș Lufeția. Luteția sau Parisi, Parisul de azi, potrivit uzului care prevală pe atunci, de a da orașelor numele poporului a cărui capitală era, devenise o cetate importantă din timpul lui Constanțiu Chlor. In alte împrejurări populația sa de marinari, celebră încă din timpul lui Thiberiu, s'ar fi gândit să facă a fi respectata insulă lor, pe care o proteja ambele brațe adânci ale Senei cum și un zid înalt flancat de turnuri, dar panica și teroarea care precedau pe Atila enervă pe cei mai bravi și nu arătau poporului alt mijloc de scăpare de cât fuga. Așa dar, Parasienii ținura un consiliu și hotărâră să nu aștepte sosirea inamicului. Se făceau pregătirile unei emigrări generale, toate bărcile erau lăsate pe apă, când o femee interveni să-i oprească.

Ea se nume Genovefa, nume pe care francezi l'au alterat în acela de Geneviev, și de și dupe nume pare a fi germană, era însă Galo-Romană. Tatăl său Severus și mama sa Gerontia locuiau, în momentul nașterei sale, târgul Nemetodurum, astăzi Nanterre la trei leghe de Paris; ei locuiau aci în condițiuni materiale destul de bune. Blânda, bolnăvicioasă, căutând repaosul mai mult ca orice, fiica lui Severus n'avea mai mare plăcere de cât ca să se închidă într'o cameră a casei mamei sale, unde să se roage și să viseze, și de îndată ce puteă să scape, fugeă la bisserica. La șapte ani, a luat hotărârea să se facă călugărița de îndată ce vârsta îi va permite, și cu toată cearta și opunerea parinților sai, carora nu le conveneă acest lucru, ea a rămas hotarâtă și neînduplecată,

Când a atins vârsta de 15 ani, ea s'a prezentat înaintea episcopului de Chartres, Iulianus, care i-a pus pe frunte voalul virginelor, și părinții săi murind în scurt timp dupe acest fapt eă s'a refugiat lângă nașa sa, care locuia în Paris. Acum Genoveva se devotă complect pasiunei sale de retragere și austeritate. Miracolile urmara extazelor, și îndata lumea nu mai vorbea decât de fecioara dela Nanterre și de minunile ce Dumnezeu le făcea prin mâinile ei. Reputația sa de sfânta fu, de aci înainte, bine stabilită.

De când se vorbea de apropiata sosire a lui Atila, și mai ales de când ravagiile războiului începuseră, Genoveva păreà că lasase la o parte orice altă cugetare. Profund convinsă, ca și toate sufletele religioase din timpul său, că tot ce se întâmplă în lume este numai din voința lui Dumnezeu fața de oameni, și că

www.digibue.ro

numai prin căință și rugăciuni se poate îmblânzi mânia divină și înlătura calamitățile ce ne amenință, ea se ruga zi și noapte în cenușe, chemând cu lacrămi ertarea lui Dumnezeu asupra țărei sale. Genoveva avu viziuni, ea află că orașul Paris va fi scutit de invazia hunilor, dacă el se căià, și că Atila nu se va apropia de zidurile sale.

Parizienii se lasară a fi convinși și stătură pe loc. Genoveva văzuse bine. Bandele lui Atila, adunate între Somme și Marna, nu se apropiară de Paris și acest oraș scăpă numai datorită curajului încăpățânat al unei simple și sărmană fată. Dacă locuitorii săi s'ar fi împrăștiat atunci, nu se știe dacă împrejurările le-ar mai fi permis să se înapoieze; și dupe toate aparențele, micul oraș Luteția, căruia destinul îi hărăzise un viitor atât de frumos, nu se știe zic, dacă și el nu s'ar fi șters de pe fața pământului ca alătea alte multe orașe Galice, mult mai importante ca el pe atunci, și dacă astăzi iarba și apele nu ar acoperi ruinele lui și unde poate archelogul ar căuta urmele invaziei lui Atila.

Intenția regelui Hunilor, nu era să dea Galia unui jaf general, cel puțin pentru moment. Intenția lui era să meargă direct în sudul Galiei, să atragă pe Vizigoți afară din cantonamentele lor sau să-i zdrobească chiar în cantonamente, înainte de a le veni în ajutor trupele romane, pe care le știa încă în Italia. Regele hunilor avea deci mai multe motive de a grăbi marșul său asupra Orleans-ului, și începând de la Reims ori ce jaf a încetat Numai din aceste motive Châlons-sur-Marne, Troyes și Sens au fost traversate fără să fi suferit soarta orașelor, Metz, Toul și Reims. Or câtă grabă ar fi pus Atila, o armată ambarasată cu căruțe, nu putea face mai puțin ca două zeci zile pentru a străbate distanța Metz-Orleans, lungă de 336 mile romane (480 km.) Așa dar, plecat din Metz la 9 sau 10 Aprilie, putu ajunge în fața Orleans-ului în primele zile ale lunei Mai.

www.digibuc.ro

CAPITOLUL VI.

Orleans în secolul V. — Locuitorii pun oraşul în stare de apărare. — Episcopul Agnan merge în Arles să întâlnească pe Aëtius. — Aëtius promite să scape Orleans. — Incercările sale zadarnice pentru a-şi alia pe Vizigoţi.—Galii şi Barbarii federaţi alergră sub drapelele sale,—Forţa armatei lui Aëtius.—Caracterul lui Avitus; legătura sa cu Vizigoţii; influenţa sa asupra lui Teodoric; el îl decide a merge cu Romanii.—Locuitorii Orleans-ului reduşi la extermitate se descurajează.—Ambasada lui Agnan la Atila.—Hunii intră în Orleans; sosirea lui Aëtius; bătălia; retragerea Hunilor; Atila traversează provincia Champagne.—Loup, episcop de Troyes, este luat cu Atila;—Bătălia sângeroasă între Franci şi Gepizi la Mery-sur-Seine; — Staţionarea lui Atila lângă Châlos; Atila consultă pe ghicitorii sai asupra succesului bătăliei;—Bătălia din câmpiile catalonice, moartea lui Teodoric; Atila e învins şi se fortifică în cetatea sa de căruţe;—Funerariile lui Teodoric; Fiul său Torismond îi urmează la tron: Retragerea Vizigoţilor la Toulouse;—Bucuria lui Atila. Retragerea Hunilor până la Rin.—Vizigoţii îşi atribue lor victoria dela Châlons.—Ingratitudinea curţii din Ravena faţă de Aëtius.

Anul 451

Loira, în cursul său de 180 leghe, formează între Nordul şi Sudul Galiei o largă vale semicirculară, trasată de natură între climate diferite, şi care separă pe atunci dupe cum face şi azi, populaţiuni diferite de origine şi interese. Oraşul Orleans situat în vârful curburei şi bulevard al acestei mari escavaţiuni, a jucat un rol important în toate epocile istoriei Franţei, fie ca punct strategic, fie ca centru comercial.

Gardieni ai unui punct atât de important, locuitorii din Orleans erau cuprinşi de teamă la cel mai mic zvon de războiu, şi în acel timp de decadenţă a guvernului roman, când şefi şi soldaţi le lipsea adesea, orleanzii se obicinuiră a se consfătui între dânşii şi a lua singuri hotărâri. Când cunoscură direcţia marşului lui Atila şi proclamaţiile sale, în care spuneă că el numai cu Vizigoţii are ce are, Orleanezii pricepură că această furtună se va descărca întâi peste capul lor. Prima lor grije fu acum să repare zidurile cetăţei, să cons-

www.digibuc.ro

truiască câteva uvraje de fortificaţie noi, să adune cât puteau alimente şi muniţiuni de asediu; în acelaş timp trimiseră pe episcopul lor Anianus în Sud spre a informa de starea de lucruri fie pe prefectul pretoriului Tonantius Ferreolus, fie pe Aëtius daca va fi sosit din Italia.

Aëtius sosise de câteva zile. La auzul numelui episcopului de Orleans, care cerea să-i vorbească urgent, el traversă vestibulul sau, dejà plin de ofiţeri, de magistraţi şi de episcopi, care aşteptau rândul lor de audinţă, a mers în întâmpinarea episcopului până la uşe şi se întreţine mult timp cu el în particular; ei se explicară asupra situaţiei oraşului şi a armatei romane. Episcopul a insistat sa-i dea un ajutor prompt. „O fiule, zise el, te anunţ, ca daca în ziua a opta înaintea calendelor lui Iulie (23 Iunie), nu soseşti în ajutorul nostru, bestia feroce va fi devorat turma mea". Aëtius a promis că va fi acolo la ziua fixată apoi episcopul îşi reluă drumul înapoi în toată graba. Abia ajunse la Orleans şi Atila veni şi asedie oraşul.

Intârzierea prelungită a lui Aëtius atât de prejudiciabila pentru Galia, era şi ea înca un fruct al politicei lui Atila. Atât timp cât Valentinian s'a temut, ca marşul lui Atila spre Apus şi declaraţia sa de razboiu Vizigoţilor făcuta cu mult sgomot, este o simplă prefăcatorie spre a surprinde Italia, a ţinut prudent la Sud de Alpi şi legiunile romane şi pe Aëtius, care el singur valora cât o armată; chiar şi cand sosi ştirea sigură că Hunii au trecut Rinul, împăratul voi să ţină lângă el majoritatea trupelor sale. Aëtius pleca deci cu o mana de oameni, contând pe forţele ce le va putea avea din Transalpinia în special barbari federaţi; dar descurajarea sa fu mare când văzu situaţia lucrurilor de aproape; Burgunzii batuţi şi umiliţi şi Vizigoţii hotărâţi mai mult ca ori când sa reziste în cantonamentele lor.

Cu toate acestea, singură prezenţa lui Aëtius în Galia de Sud, adusese ca prin minune în această provincie încrederea şi curajul. Nobilii Ga i înarmau pe clienţii lor, ţaranii cereau arme şi, în mijlocul acestei întreceri patriotice, nici o încercare de revoltă ţarănească nu s'a mai manifestat; chiar şi sclavii au stat în pace, Aëtius vazând ardoarea ce se manifestă din toate părţile, simţi şi el crescându-i curajul, dar absenţa Vizigoţilor îl neliniştea. Punând pentru a-i atrage de partea sa, tot atâta stăruinţă câtă puneau şi ei în a se izolă, Aëtius framânta în mintea sa toate combinaţiile care l-ar fi dus la ţinta dorită, când de o data el găsi una al carei succes i s'a părut infailibil.

www.digitue.ro

În cetatea Arverniei, azi provincia Auvergne, trăia un senator, de nobleţe celtico-romană, a cărui familie ocupase cele mai înalte funcţiuni administrative şi militare în imperiul de Occident. Acest senator se numea Mecilius Avitus. Avitus era un om de o urbanitate aleasă şi rarile merite ale spiritului său îl făceau să fie apreciat pretutindeni, chiar şi la Roma, dar nicăieri nu era obiectul unei admiraţiuni mai expansive ca la curtea Vizigoţilor. Teodoric nu se mai sătura de a vedea şi asculta pe acest tip al tuturor eleganţelor, care constrastă aşa de mult cu ţinuta grossieră, vocea guturală, şi scâlciata latină a seniorilor cu cască de piele, care formau anturajul curţii de la Toulouse. O vizită a nobilului Arverne erà pentru fiul lui Alaric o ocazie fericită şi foarte mult dorită: el îl consultà asupra tutulor chestiunilor ce avea de clarificat. Cunoscând în perfecţie autoritatea personală a lui Avitus asupra spiritului regelui barbar, Aëtius avu ideia fericită de a se adresa lui, şi cum timpul treceà, el plecă imediat la Avitacum însoţit de câţiva nobili Arverni.

Recursul făcut la el, de un personagiu aşa de mare, onorà pe Avitus foarte mult în ochii lumei, aşa că el, Avitus, îşi făcu o datorie din a reuşi în misiunea ce-i se încredinţà. El reuşi, şi Teodoric la înţeleptele sale expuneri, uità nemulţumirile ce le aveà faţă de romani şi promise tot concursul. Teodoric luà în persoană comanda trupelor sale, însoţit fiind şi de cei doi fii mai mari ai săi, Thorismond şi Teodoric, lăsând conducerea administrativă în mâinile celorlalţi patru mai mici, Frederic, Euric, Rothemer şi Himeric. Pentru Aëtius şi pentru toată armata confederată, a fost o prea frumoasă zi aceia, în care batalioanele vizigote veniră să se unească cu trupele romane; din această zi patricianul nu s'a mai îndoit de victorie.

Toate tergiversările şi dificultăţile produse de Theodornic, făcuseră pe Romani să piardă timpul preţios de cinci săptămâni, timp cât oraşul Orleans promisese că va rezista, şi din care cea mai mare parte se scursese dejà, şi mai rămâneà încă şi un lung drum de făcut; cu toate acestea, Aëtius se flatà că va sosi înainte de termenul fatal. Dar ardoarea asediaţilor scădeà repede de o potrivă cu scăderea forţelor lor. Ajuns la limita curajului său, episcopul Agnan a început a se îndoi şi de sine însuşi. Un potop de ploae, care păreà că toate cataractele cerului se deschiseseră şi se revărsau peste oraş şi în tabăra inamică, suspendând timp de trei zile lucrările de asediu, dete răgaz locuitorilor să

www.digibuc.ro

ţină un consiliu în care s'a hotărât că trebue să se predeă. Episcopul a fost însărcinat să ducă condiţiile lor în tabăra lui Atila, dar regele hun, iritat de îndrăsneala că i se vorbeă de condiţiuni, a respins brutal pe negociator, care s'a întors tremurând în oraş. Nu le mai rămâneă decât să se predeă la discreţia învingătorului, ceia ce asediaţii făcură. In dimineaţa următoare când se crăpă de ziuă, încuetorile sfărâmate şi porţile date de perete, anunţau că armata hunilor puteă să intre. Şefii intrară cei dintâi spre a aveă avantajul să-şi aleagă prada, apoi jaful începu. Această operaţie fu brusc oprită printr'un strigăt neaşteptat, care aduse speranţa în inima învinşilor şi spaima în aceia a învingătorilor. Erau Aëtius şi Thorismond care soseau în goana mare în capul cavaleriei romane, iar înapoia lor se zăreau strălucind aquilele legiunilor şi stindardele Goţilor. Ei sosiră îndată la marginea oraşului. Hunii, hărţuiţi din stradă în stradă, sdrobiţi sub pietrile aruncate de locuitori de pe case, nu mai ştiau care încotro sa apuce, când Atila ordonă să se sune retragerea. Patricianul se ţinuse de cuvânt: era 23 Iunie. Acestea sunt faptele săvârşite în această faimoasă zi, care au salvat civilizaţia de o distrugere totală în occident.

Nomazii nu sunt ca noi, ei nu consideră fuga ca desonoare; punând preţ mai mult pe pradă decât pe glorie, ei caută a nu lupta decât când sunt siguri de victorie; de îndată însă ce întâlnesc un inamic puternic, ei se eschivează pentru a reveni la timp mai oportun, aceasta era tactica hunilor. Tot aşa a făcut şi Atila; el nu s'a gândit decât să-şi pună în siguranţă trupele şi prada. In timpul nopţii, el a ridicat bivuacul în tăcere şi a luat drumul pe care venise; în faptul zilei Hunii erau dejà departe de oraş.

Se înţelege, că Atila în retragerea sa grăbită nu a permis a se mai jefui, decât atât cât trebuià pentru hrana oamenilor şi animalelor. Armata lui Aëtius a ajuns de pe urmă pe Huni şi avantgarda sa formată din Francii lui Mérovée, s'a isbit de Gepizi, cari apărau trecerea peste râul Aube. Izbirea a avut loc pe timpul nopţii şi s'au bătut pe dibuite până la ziuă, într'un amestec îngrozitor, în care securea Francilor şi sabia or lancea gepizilor şi-au făcut aşa de bine serviciul că la ziuă cinsprezece mii de morţi şi răniţi acopereau câmpul de bătae. Ardaric şi-a trecut Gepizii pe ţărmul cellalt al râului, apoi a pornit la drum şi s'a unit cu grosul armatei hune, care în aceiaşi zi a intrat în oraşu Châlons.

www.digibuc.ro

Acum nu mai era chip să se evite o bătălie generală. La câteva mile de Châlons, lângă staţia numită în itinerare Fanum Minervae, templul Minervei, se mai văd şi azi resturile unui câmp fortificat în felul roman. Nu departe de aceste ruine într'o câmpie nesfârşită, curge râuşorul Vesle, şi această circumstanţă unită cu alte amănunte topografice date de istorie, pare a confirmà credinţa care face din acest loc, câmpul bătăliei dintre Romani şi Huni.

Odată hotărât pentru luptă, Atila şi-a aranjat căruţele în cerc, apoi şi-a ridicat corturile în interior. Tot în aceiaşi zi armata lui Aëtius, campà în faţa Hunilor: legiunile potrivit regulelor de castramentaţie romană, aliaţii barbari fără retranşamente şi nici garduri, fie care naţiune separată.

Atila a petrecut noaptea aceasta într'o agitaţie de nedescis. Reaua stare a armatei sale descurajată, slăbită din cauza privaţiunilor şi foarte mult redusă în oameni şi cai, îl făceau să presimtă probabilitatea unei înfrângeri. Dete ordin să vină vrăjitorii (vracii), care urmau trupele sale.

Hunii aveau o superstiţie a lor particulară, pe care călătorii europeni o mai găsiră încă în vigoare în secolul XIII şi XIV la curtea descendenţilor lui Gengis Chan. Vreau să vorbesc despre ghicirea cu ajutorul oaselor de animale, în special cu omoplatele de berbec. Procedeul constà în a curăţi de carne oasele ce se întrebuinţau pentru ghicit; apoi le expuneau la foc, şi dupe direcţiunea vinelor sau crăpăturile substanţei osoase, spartă prin acţiunea căldurei, se stabileau pronosticurile. Regulile acestei arte erau fîcse şi determinate de un fel de ritual ca şi acela al aruspicilor romani. Atila cercetà el însuşi oasele şi nu citi în ele decât apropiata sa înfrângere. Preoţii, dupe ce s'au consultat, au declarat deasemenea că Hunii vor fi învinşi, dar că generalul inamicilor va pieri în luptă. Prin cuvântul de „general" Atila a înţeles că erà vorba de Aëtius şi faţa sa s'a iluminat de un fulger de bucurie. Preţul morţii lui, plătit cu înfrângerea Hunilor, dupe părerea lui Atila, nu erà prea scump.

Această bătălie, care nu-i promiteà decât învingerea sa, Atila avu grija să nu o angajeze decât, cât mai târziu posibil în timpul zilei, pentru ca înfrângerea să nu poată fi revocabilă şi ca noaptea survenind să lase loc la noi consilii şi noi şanse. Pe la ora nouă din zi, cam ora cincisprezece azi, el a scos armata sa din bivuac. Personal s'a aşezat la centru cu Hunii propriu zişi; la stânga sa a aşezat pe Valamir şi pe Ostrogoţi; la

www.digibuc.ro

dreapta sa pe Ardaric cu Gepizii şi celelalte naţiuni supuse Hunilor. De partea sa, Aëtius, luă comanda aripei sale stângi, formată din trupe romane; la aripa dreaptă a aşezat pe Vizigoţi în faţa Ostrogoţilor, iar în centru a aşezat pe Burgunzi, Franci, Armorikani şi pe Alanii lui Sangiban care trebuiau supraveghiaţi de trupele fidele.

„Atunci, zice Jornandes, a început o bătalie atroce, multiplă, spăimântătoare, îndârjita. Anticitatea n'a pomenit nici asemenea vitejii, nici asemenea masacre, şi acela care n'a fost martor la acest spectacol minunat, nu'l va mai întâlni în cursul vieţei sale", Râuleţul aproape sec, care traversa câmpia, s'a umflat de o dată, mărit fiind cu sângele care se amestecă cu apele, aşa fel că răniţii nu gaseau apă în el spre a-şi astâmpără setea, ci o beutură oribilă şi otrăvită care îi făceà să moară imediat.

Lupta a început cu aripa dreaptă romană contra aripei stângi a lui Atila, Goţi occidentali contra Goţi orientali, fraţi contra fraţi. Bătrânul rege Theodoric alergà dela un flanc la altul, al trupelor sale, îndemnând cu vorba şi cu gestul pe soldaţii săi, când deodată căzu de pe cal sub fluxul şi refluxul excadroanelor, ale căror mase se isbeau. Incăerarea a continuat fără a se şti ce s'a făcut el, şi dupe o luptă sângeroasă, Vizigoţii împiăştiară pe inamicii lor. In acest timp, Hunii lui Atila şarjaseră centrul armatei romane, o deteseră înapoi şi rămăseseră stăpâni pe teren, când Vizigoţii victorioşi la aripa lor dreaptă, vin şi atacă pe Huni în flanc. Aripa stângă Romană face la fel, iar Atila văzând pericolul de a fi încercuit, se retrase spre lagărul său fortificat. Trupele sale în debandadă, îl urmară în incinta lor de căruţe; dar ori cât de slab a fost acest parapet o ploae de săgeţi asvârlite fără întrerupere din toate părţile incintei, a îndepărtat pe asaltatori. Noaptea soseşte, şi întunerecul devine aşa de mare că nu se mai poate distinge care e amic, care e inamic, şi divizii întregi s'au rătăcit în marş. Thorismond coborând de pe colină spre a se duce la corpul său de armată, a mers şi a dat, fără să ştie, peste căruţele Hunilor, unde a fost primit cu lovituri de săgeţi, rănit la cap şi doborât jos de pe cal. Soldaţii săi l-au ridicat şi dus, plin de sânge. Şi Aëtius însuşi separat de ai săi în căutarea Vizigoţilor, pe care îi credea pierduţi, a rătăcit câtva timp în mijlocul inamicilor. El şi confederaţii săi petrecură restul nopţii, în câmpul lor întărit, în stare de alarmă cu scutul la brat.

www.digibuc.ro

Soarele s'a ridicat pe o câmpie plină de cadavre. O sută şaizeci de mii de morţi şi răniţi, zăceau se zice, pe locul unde fusese bătălia. Tot ceia ce Romanii şi aliaţii lor ştiau despre rezultatul bătăliei, era că, Atila trebue să fi suferit un mare dezastru, dar când l-au văzut închis în lagărul său, s'a conchís că el se credeà învins. Se povesteşte, că în această situaţie disperată, el a pus să se construiască o mare grămadă de şei în felul unui rug, gata a i se da foc, şi apoi să se arunce în el, dacă Romanii ar fi forţat incinta taberei sale.

Dar Theodoric nu apăreà de foc; l-au crezut captiv sau mort, L-au căutat mai întâi pe câmpul de bătae ca pe un brav, şi au gasit cu multă osteneală, cadavrul său sub o grămadă de alte cadrave. La această vedere, Goţii întonară un imn funebru şi ridicară corpul sub ochii Hunilor, care nu îndrăsniră să-i împiedece.

Thorismond vindecat de rana sa a prezidat la înmormântarea tatălui său, pe care armata Vizigotă a celebrat-o cu mare pompă; el a prezidat la funerarii în calitate de rege, căci Goţii l-au ridicat pe scut ca înlocuitor al regelui defunct.

Această moarte a lui Theodoric, la două sute de leghe de ţara sa, era un mare eveniment pentru Goţi, ai căror regi erau electivi, deşi luaţi din aceiaşi familie. Tânărul Theodoric, este adevărat, consimţise fără dificultate la proclamarea fratelui său Thorismond; dar ceilalţi patru fraţi rămaşi la Toulouse vor recunoaşte ei oare tot aşa de uşor o alegere care nu emană decât dela armată? Thorismond, neliniştit ar fi vrut să fie dejà la Toulouse, spre a preveni sau opri pe fraţii săi; dar ruşinea l-a reţinut lângă Aëtius. A mers însă, să caute pe patrician, şi în numele tatălui său Theodoric, a cărui moarte voia s'o răzbune, i-a propus să dea asalt poziţiei Hunilor.

Aëtius prefăcându-se că împărtăşeşte temerile lu Thorismond faţă de fraţii săi, n'a obiectat nimic la proiectul său de a retrage armata Vizigotă, dacă nu atacau pe Atila. Istoria adaogă că în fond Aëtius nu s'a supărat deloc de a se debarasa astfel de Vizigoţi, care jucăseră un rol stralucit în bătălie, şi care dupe toate aparenţele hotărâsera succesul. Aceasta era politica lui Aëtius, zice Jornandès, căre este totdeauna favorabil compatrioţilor săi Goţi.

De fapt, Generalul roman păru că consimte în mod sincer la plecarea lui Thorismond, ceia ce echivalà cu ridicarea blocusului lui Atila,

www.digibuc.ro

Regele Hunilor remarcase că bivuacurile lui Thorismond erau deşerte, dar temându-se de o cursă, a stat pe loc gata de luptă. Mai târziu tăcerea, unită cu golul prelungit al taberei vizigote, dându-i siguranţa plecărei Goţilor, l-a făcut să explodeze de bucurie. Punând imediat să înhame căruţele, plecă cu o armată încă formidabilă. Atila n'avea altă dorinţă decât să se îndepărteze: Aëtius cu trupe reduse mai mult de jumătate, a judecat că e prudent să respecte retragerea leului. L-a urmărit însă la mică distanţă şi în ordine spre a-l împiedecà să jefuiască, şi a-l atacà dacă s'ar abate din drum. Aşa dar expediţia lui Atila eşuase; Galia era salvată, dacă nu de devastare pasageră, cel puţin de distrugere, şi acest rezultat îl datoră atât prudenţei cât şi geniului militar al lui Aëtius. In acest timp el nu a găsit decât admiratori printre cei pe care i-a salvat. Vizigoţii cari nu fuseseră în mâinile sale decât instrumente încăpăţânate şi periculoase, au îndrăznit să-i dispute onoarea victoriei, şi curtea dela Ravena mai geloasă şi de o sută de ori mai nedreaptă, l-a acuzat de crima de a fi lăsat pe inamic să scape. Acesta din urmă ştiuse cel puţin să-i dea dreptate, proclamând pe câmpul de bătae dela Chalons, că moartea lui Aëtius valora o înfrângere a lui Atila.

www.digibuc.ro

CAPITOLUL VII

Atila adună o nouă armată pentru a intra în Italia; — Hunii traversează Alpii Iulieni, — Asediul Aquileei, — Forța acestui oraș; importanța sa comercială și maritimă. — Zadarnicele eforturi ale lui Atila pentru a o cuceri. — Câteva oerze îi prezic căderea unui turn. — Orașul este cucerit. — Aquileenii se retrag la Grado. — Fondarea Veneției. — Prădarea provinciei Veneto și Liguria de către Huni. — Atila la Milano. — El vrea să atace Roma; teama superstițioasa a Hunilor. — Roma trimite la el pe Papa Leon. — Caracterul și meritul Papei Leon. — Intrevederea sa cu regele Hunilor. acesta consimte să facă pace. — Atila reclamă încă o dată pe prințesa Honoria. — Retragerea armatei Hunilor. — Atila amenință imperiul de orient.

Anul 452

Era Atila învins? El pretindeà că nu, și în ochii poporului său nu erà de loc. Inapoierea teafăr la cămin, împreună cu o parte din trupele și căruțele sale pline de pradă, nu însemnà că se întoarce învins, aceasta dupe judecata popoarelor nomade care au o altă idee despre războiu, și pentru a confirmà această idee, în primăvara următoare Atila intră în Italia cu o armată odihnită și complectată.

Plecă în plină iarnă de la reședința sa, luă drumul cel mai scurt și mai comod pentru o armată, calea etapelor legiunilor, de la Sirmiu n (Mitroviță) la Aquileia, linie principală de comunicație între Constantinopole și Roma. Această cale treceà prin orașele Emon și Nauport, astăzi Laybach și Ober-Laybach. Armata Hunilor n'a lăsat în aceste localități, dupe trecerea ei, decât dărâmături și cenușe. Numai la zidurile Aquleei, Atila a întâlnit prima rezistență.

Aquileia, cea mai mare și mai puternică cetate din toată Italia, serveà de bulevard al acestei peninsule în punctul cel mai vulnerabil, unde o amenințau când incursiunile subite ale Barbarilor dela Dunăre, când atacurile mai bine calculate ale împăraților de la Constantinopole.

Râul Natissa îi udà toată marginea orientală și vărsându-și o parte din ape într'un larg șanț circular, proteja din toate păr-

www.digibuc.ro

ţile zidul înalt al cetăţei flancat de turnuri, şi îl înconjură ca o centură. Foarte puternică din natură, întărită şi prin artă, Aquileia eră considerată ca invincibilă; totuş ea voiă să se apere.

Bine secondată de către locuitori, garnizoana făceà faţă inamicului în toate părţile, o piaţă întărită care rezistase atacurilor metodice ale legionarilor lui Iulian rădeà de nepriceperea Hunilor. Trei luni de zile se scurseră într'o muncă fără folos; căldurile începuseră a se simţi de-a binele, şi câmpul dat pradă unei devastări continui, nu întârzie a fi complect lipsit de furaje şi alimente. Inclinaţi spre descurajare, când aveau să lupte contra zidurilor, barbarii se spăimântau la amintirea dezastrelor care le-au suferit la assediu oraşului Orleans şi lucru de mirat în armata lui Atila, tabăra răsuna de plângeri şi de murmure.

Într'o zi, în prada nelinişteì, pe când Atila se plimba în jurul zidurilor studiind starea oraşului, văzu nişte berze sburând cu puii lor dintr'un turn în ruină, unde se cuibăriseră, şi mergând departe pe câmpie ducând în spate pe uni şi ghidând sborul celorlalţi, care le urmau hezitând. Atila s'a oprit câtva timp pentru a observa acest sbor, apoi întorcându-se spre cei ce-l însoţeau! „Priviţi, zise el, acele păsări albe; ele simt ceia-ce are să se întâmple: locuitori ai Aquileei ele părăsesc un oraş care trebue să piară. Şi credeţi oare că această prevestire este fără rost, adaogă el; spaima unui pericol iminent schimbă obiceiurile fiinţelor care au darul de a presimţi viitorul". Aceste cuvinte spuse cu scop, fură numai decât repetate în toată armată. De-odată Hunii sunt cuprinşi de o nouă ardoare; ei construesc maşini, încearcă toate mijloacele de distrugere, înmulţesc escaladările, şi în sfârşit cuceresc oraşul pe care îl jefuesc şi îşi împart prada. Un secol mai târziu, Jornandes scria: „Ravagiile Hunilor au fost atât de crude, că abia au mai rămas astăzi câteva vestigii din această nenorocită cetate, pentru a indică locul ce ocupà".

Atila a pedepsit acest oraş. care îndrăsnise să-i reziste, cu una din acele ruinări spăimântatoare în scopul ca să servească de exemplu inamicilor săi. Era şi aceasta o tactică a Hunilor.

Acest exemplu a fost profitabil căci, în toată provincia Venetă a fost un fel de: scape cine poate. Această provincie a fost trecută prin foc şi sabie, apoi Hunii trecură în Liguria pe care o tratară la fel.

Dar timpul se scurgeà, sosise luna Iulie şi marile călduri deteră naştere la boale care se desvoltară în armata Hunilor,

www.digibuc.ro

slăbită din cauza a tot felul de excese, dar care încărcată de prăzi nu mai dorea altceva decât să le vadă în siguranță. La această considerație foarte puternică asupra trupelor care nu făceau războiul decât pentru a jefui, se mai adaogă și alta de ordin diferit, dar tot așa de puternică ca prima. Gândul de a vedeà pe Atila mergând asupra Romei le umpleà de o teamă superstițioasă. Cu toate că inviolabilitatea metropolei lumei romane dispăruse de o jumătate de secol în fața atentatului lui Alaric, și că puterea sa destul de des doborâtă nu mai erà de cât un cuvânt, totuș acest cuvânt produceà îngrijorarea, și umbra orașului Cezarilor sta încă în picioare, înconjurată de majestatea mormintelor. A ridică spada asupra ei, părea un decret de moarte contra profanatorului. Alaric însuși serveà ca probă incontestabilă pentru spiritele credule; moartea îl ajunsese imediat dupe fatala victorie. In acelaș timp când Atila, împins de instinctele sale superbe, visa pentru Roma o umilire care să depășească pe toate celelalte, companionii săi căutau să-l convingă să renunțe la aceasta; „se temeau, zice Jornandès, ca să n'aibă și el soarta regelui Vizigoților, care prea puțin supraviețuise prădării Romei, și a văzut aproape imediat sfârșitul vieței". Sufletul fiului lui Mundzukh nu erà de loc inaccesibil temerilor superstițioase; și, cu toată prudența sa obicinuită, dorința de a da o lovitură răsunătoare făceau să balanseze în el frica de necunoscut cu calculele rațiunei. El dete ordin trupelor sale să se concentreze mai jos de Mantua, aproape de confluența fluviului Po cu Mincio, pe marea cale care ducea prin Apenini la Roma: a venit și el la locul de adunare, dar încă nehotărât de ce aveà să facă.

Proectul lui Atila, confirmat de mișcarea armatei hunice, răspândì spaima în Roma, marea Romă care nici ea nu se mai credeà așa de redutabilă. Impăratul, senatul, și poporul care de data aceasta fu consultat, căzură de acord că trebuiau sa se umilească în fața cuceritorului barbar, și să obțină cu ori ce preț ca el să nu atace Roma. Dar, pentru a acoperi rușinea acestei negocieri prin importanța negociatarului, s'a ales ca șef al ambassadei succesorul chiar al Sfântului Petru, Papa Leon căruia i s'a ataşat doi senatori iluștri. (Iată unde ajunsese imperiul roman, din cauza stricării moravurilor la conducătorii poporului. Not. Trad).

Leon, pe care Bisserica romană l-a numit cel Mare, și Bisserîca greacă, cel înțelept, ocupà atunci scaunul apostolic cu

www.digibuc.ro

un talent strălucit şi un caracter de o autoritate care se impuneà chiar şi păgânilor. Aceste calităţi făcuseră din Papa Leon un negociator util în afacerile politice ale secolului său, cum şi un păstor eminent în bisserică. Istoria ni-l înfăţişază ca un bătrân înalt şi cu o fizionomie nobilă, pe care lungul său păr alb îl făcea şi mai venerabil, Aşa că, pe el contau împăratul şi senatul, să oprească pe teribilul Atila.

Ambasadorii au îndeinnat la drum spre a întâlni pe Atila înainte de a fi trecut fluviul Po; l-au întâlnit puţin mai jos de Mantua, într'un loc numit *Champ Ambulée*, unde se găsea unul din vadurile râului Mincio. A fost un moment grav pentru existenţa oraşului Roma, acela când doi din cei mai iluştri fii ai săi veneau să depună la picioarele unui rege barbar răscumpărarea Capitolului.

Pentru acéastă întrevedere solemnă, negociatorii se puseseră la cea mai mare ţinută a înaltei lor demnităţi. Papa Leon purtà o mitră de mătasă bodată cu aur, rotundă în felul oriental; o casublă de purpură brună; un palium ornat cu o cruce roşie mică pe umărul drept şi cu o alta mai mare în partea stângă a pieptului. De îndată ce el apăru, deveni obiectul atenţiunilor şi prevenirilor regelui Hunilor. El a expus propunerile împăratului, senatului şi poporului roman. Ce a vorbit? Cum a reuşit să deghizeze prin demnitatea limbajului ruşinea de a cere pace fără luptă? Nu se ştie. Istoria, care adesea ne ascunde secretele sale, a voit să ne smulgă şi pe acesta, Atila i-a acordat ceia-ce venise să-i ceară, pacea, cu condiţia de a i se plăti un tribut anual, şi promise că va părăsi Italia. Acordul a fost încheiat în ziua de 6 Iulie, la o săptămână după sărbătoarea Sf. Petru şi Pavel.

La înapoiere, Atila, nu a mai luat, cum făcuse la venire, drumul Alpilor Iulieni; ci urcând cursul râul Adige, el a luat pe acela al Alpilor Norici; iar soldaţii săi, cu toată pacea încheiată, prădară oraşul Augusta (Augsburg) care se gaseà în drumul lor.

Câteva batălii date Alanilor din Caucaz, care se revoltaseră în absenţa sa, încheiară pentru Atila campania anului 452.

www.digibuc.ro

CAPITOLUL VIII

Mari preparative de sărbătoare la Huni; Atila se căsătorește cu Ildico.—Nunta; Atila e găsit mort în patul său.—Durerea furioasă a Hunilor.—Svonuri diferite asupra morții lui Atila.—Șefii Hunilor declară că el a fost sufocat de o hemoptizie în timpul somnului.—Funeraliile lui Atila.—Cântece funebre la Huni.—Celebrarea unei „Strava".—Cosciugele și mormântul lui Atila.—Discordia intră în fii lui Atila.—Ei refuză a recunoaște ca rege pe Ellak fratele lor mai mare.—Imperiul lui Atila se sfărâmă.—Descompunerea morală a imperiului de occident.—Orgoliul lui Aëtius.—El vrea să căsătorească pe fiul său Gaudentius cu fata împăratului.—Perfidia lui Valentinian III; el ucide pe Aëtius cu propria sa mână.

Anul 453

Să ne transportăm acum în târguleţul regal al Hunilor, în acel palat făcut din bârne de lemn, unde am mai fost odată cu Maximin şi Priscus, Vigilas şi Edecon. O mare serbare se pregătea aici, şi vocea fetelor cari mergeau în grupe, împodobite cu voaluri albe, făcea să răsune aerul de cântarea imnurilor; dar de rândul acesta erau imnuri de amor, fiindcă se căsătorea Atila. Noua femee pe care el o adăoga la turma sa de neveste, se numea Ildico. Acest nume prezintă, cu toată alterarea ce a suferit-o din cauza ortografiei Grecilor, o fizonomie germanică incontestabilă, şi tradiţiunea Nordului ne-o reproduce sub o formă mai curată în acela de Hiltgund sau Hildegond. Cine era Ildico?

Tradiţiunea germană spune că era fiică de rege, când a unui rege al Francilor, când a unuia al Burgunzilor; şi ceia ce confirmă istoriceşte indicaţiunile poeziei tradiţionale, este chiar solemnitatea acestei nunţi, celebrată cu atâta pompă şi cu totul diferită de aceia aproape clandestină, ce Atila a contractat-o în 449 cu fiica lui Escam. Tradiţiunea germană adaogă, că Atila ucisese odinioară pe părinţii acestei prinţese spre a pune stăpânire pe tezaurele lor. Acest fel de căsătorii, în care politica se amestecă cu licenţa moravurilor, nu erau rari la Huni, ca şi la mongoli, fraţii lor. Alături cu crudul drept al războiului, care punea viaţa inamicilor la discreţia lor, există şi necesitatea de

www.digibuc.ro

a-şi apropia sufleteşte pe învinşi, atunci învingătorul unui trib se căsătorea adesea cu văduva sau cu fiica şefului pe care'l asasinase. Aceasta era una din cauzele multiplicărei căsatoriilor la cuceritorii asiatici: Gengis-Kan şi succesorii săi contau printre numeroasele lor soţii, multe din aceste duble victime ale politicei şi ale războiului, iar acestea se împăcau adesea cu soarta lor destul de bine; dar obiceiuri aşa de sălbatice, necunoscute rasei germanice, la care femeile se bucurau de o mare autoritate morală, derivând din vechile credinţe religioase, nu aveau să întâlnească din partea lor aceiaşi docilitate ca a femeilor asiatice, aproape reduse la starea de sclavaj. Or cum ar fi însă, această a doua parte a tradiţiei nu trebue să fie neglijată: ea aruncă o rază de lumină asupra misterelor acestor nunţi sângeroase.

Rara frumuseţe a prinţesei Ildico, îi mersese la inimă lui Atila, şi în timpul serbărilor de mariaj, ne spune Jornandes, regele Hunilor a manifestat o bucurie extremă. Cupa de lemn în care paharnicul regelui îi turna vin să bea, s'a umplut şi golit de mai multe ori ca de obicei, şi când din sala de petrecere Atila trecu în camera nupţială, capul său era, dupe cum se exprimă Jornandes, plin de vin şi de somn. A doua zi dimineaţa, nimeni nu l-a văzut ieşind din cameră, şi o bună parte din zi a trecut fără ca cea mai mică mişcare să se fi auzit în camera sa ale cărei uşi erau încuiate pe din'năuntru. Ofiţerii palatului începură a fi neliniştiţi; ei îl strigă, dar nimeni nu le răspunde; spărgând apoi uşa, văd pe Atila lungit pe patul său în mijlocul unui lac de sânge, şi pe tânăra sa soţie şezând lângă pat cu capul plecat şi ochii plini de lacrămi, sub lungul său voal de mireasă. Un ţipăt teribil, dat de o dată de toţi aceşti oameni, a făcut să răsune palatul; coprinşi de o durere furioasă şi frenetică, unii îşi tae parul în semn de doliu, alţii îşi fac tăetuni pe faţă cu vârful pumnalului; căci, spune scriitorul pe care l-am citat dejà, „o asemenea moarte nu se plânge cu lacrămi de femee, ci cu sânge bărbătesc". Din curtea palatului, moartea se răspândi cu iuţeala fulgerului în târguleţul regal, apoi în tot imperiul Hunilor, şi naţiunea întreaga, dela marginea Dunarei până la Munţii Urali, a fost îndată coprinsă de o mare jale şi regrete inexprimabile.

Ce s'a petrecut oare în aceasta noapte fatală? S'a pretins ca Ildico ar fi înjunghiat pe soţul sau adormit. Tradiţiunea germanică atribue tinerei femei, ca unic mobil, sentimentul răzbu-

www.digibuc.ro

nărei și o mare ură contra omului care după ce că ucisese și despoiase de averi familia sa, mai avea poftă să-i batjocorească și frumusețea. Versiunea răspândită printre Huni, versiune ticluita spre a preveni orice acuzațiuni sau cercetari periculoase păci și poate o descompunere imediată a imperiului, a fost că regele a murit de apoplexie; că, suferind de curgeri de sânge din nas, fusese surprins de o hemoragie culcat pe spate, și că sângele neputându-se scurge în afară, ca de obicei, se îngrămădise în gât și-l sufocase. Iată ceia-ce fiii lui Atila, șefii și oamenii mari de la curte raspândiră în toate părțile, din motive de prudență, politică sau orgoliu și ceia ce a devenit mărturia oficială a sfârșitului său. Funeraliile, acestui potentat al lumei barbare, au fost celebrate cu o pompă sălbatică, demnă de viața sa. Un cort de mătasă ridicat într'o mare câmpie,— la porțile târguleţului regal,— a primit cadavrul sau, care a fost așezat pe un pat magnific; cavaleri de elită, aleși cu grije din toată națiunea, au executat în jurul cortului alergări și jocuri comparabile cu luptele simulate din circurile romane. In acelaș timp poeții și războinicii întonară un cântec funebru, pe care tradițiunea gotică îl mai păstrà înca pe timpul lui Jornandès. Armata dispusă în cerc, în jurul cortului, repetă în cor acest cântec cu urlete lamentabile. Acestor manifestări de durere, a urmat ciace Hunii numesc „Strava" adică o masă funebră la care s'a mâncat și băut până la exces, caci, așa era obiceiul acestui popor: să amestece deboșeria cu tristețea funeraliilor. S'au ocupat apoi de îngroparea regelui. Cadavrul său a fost închis în trei cosciuge băgate unul într'altul: primul cosciug erà de aur, al doilea de argint și al treilea de fier, pentru a demonstrà că acest puternic monarch posedasse totul: fierul cu care supuneà pe celelalte națiuni; aurul și argintul cu care el îmbogațise națiunea sa. S'a ales întunerecul nopții pentru momentul când aveau să l confieze pamântului, s'a așezat lânga el în mormânt armele luate de la un inamic mort, scuturi împodobite cu pietri scumpe și mobile prețioase demne de un asemenea rege; apoi, pentru a feri aceste comori de lacomie sau curiozitatea omenească, Hunii gâtuiră pe toți lucrătorii ce fuseseră întrebuințați la săparea sau astuparea gropii. Puterea hunică s'a sfarâmat o dată cu viața cuceritorului care, dupe ce fondase un imperiu tot așa de mare ca al lui Alexandru, a lăsat o moștenire tot așa de contestată ca și a marelui Macedonean,

Fii lui Atila erau așa de mulți, că formau aproape un popor; Elak, cel mai mare din cei ce-i avea de la soția sa favorită Kerka, erà singurul în stare să mențină în întregime vastul imperiu al Hunilor. Tot așa a cugetat și Atila, și voința

www.digibuc.ro

sa bine cunoscută a desemnat pe Ellak ca succesor al său şi viitor şef al familiei safe; dar ceilalţi fii n'au consimţit la aceasta. Abia fusese tatăl lor pus în cosciug, că discordia între ei a şi izbucnit cu violenţă: Ellak a trebuit să se resemneze şi să împartă imperiul, în părţi egale, cu toţi fraţii săi. La popoarele sedentare, pământul are limite sigure: un fluviu, un râu un munte, trasează frontiera naturală între două provincii. La popoarele nomade pământul este elementul nesigur; provincia, este horda cu războinicii săi, cu femeile sale, cu turmele şi locuinţele sale mobile; guvernarea (posesia) oamenilor aici se împarte pe capete, ca o turmă de animale. Acest procedeu, potrivit moravurilor Asiei septentrionale, n'avea nimic jignitor pentru vassalii asiatici sau semiasiatici ai Hunilor; dar revoltă orgoliul Germanilor, care consimţeau să fie sub regii huni ca supuşi, nu ca obiecte. Ei se revoltară, bătură pe Huni şi atunci veni a doua fază de descompunere care ameninţă imperiul lui Atila.

Moartea lui Atila, în acelaş timp când aruncă în imperiul roman de occident o mulţime de popoare deplasate şi fără patrie, a mai fost pentru acest imperiu şi un semnal de descompunere interioară. Inamicii lui Aëtius s'au pus la lucru cu mai multă unire ca oricând: a fost invinuit de toate calamităţile războiului care abia se sfârşise, de ruina Aquileei şi părăsirea regiunei Transpadane; i se făceà o crimă din inacţiunea forţată în care se găsise; din toate părţile se auzeau invinuiri că patriciul nu mai arătase în Italia abilitatea militară de care dedese. probă în Galia, Astfel, răceala publică conspirà contra acestui mare om, cel din urmă Roman, cu uneltirile surde ale eunucilor palatului şi ura rău ascunsă a lui Valentinian; el totdeauna orb şi încrezător, nu vedea nimic şau nu voià să vadă nimic. Valentinian îi promisese cândva, de a-şi înrudi familiile, prin căsătoria Eudoxiei fiica sa, cu Gaudentius fiu generalului: când patriciul reclamă executarea acestui angajament, împăratul şi-a râs de el şi l-a tot amânat dela un termen la altul. Aëtius s'a plâns fără sfială. Intr'o zi, când se îndepărtase cu plan cei mai fideli amici ai săi, Aëtius a fost atras într'o cursă infamă, unde Valentinian şi-a făcut plăcerea să-l ucidă el personal cu spada sa. Această crimă a avut loc în anul 454; în 455 Valentinian pieri la rândul său, victimă a perfidiei şi destrăbălărilor sale; trei luni mai târziu Genserie prădă Roma.

www.digibuc.ro

Istoria fiilor şi Succesorilor lui Atila

CAPITOLUL I

Fii lui Atila: Discordia lor ruinează imperiul Hunilor.—Vasalii germani se revoltă.—Bătălia de la Netad. Gepizii ocupă Hunia.—Împrăştierea germanilor dupe victoria de la Netad.—Hunii se fortifică în Hunivar.—Ei încearcă să supună din nou pe Ostrogoţi dar sunt învinşi.—Hunii atacă din nou pe Ostrogoţi.—Sciziune între fii lui Atila: Denghizikh rămâne în Hunivar.—Hernakh se stabileşte în Sciţia-Mică; iar Emnedzar şi Uzindur în Dacia riverană.—Politica imperiului de Orient faţă de fii lui Atila.

Anul 453—462

Teribilei voinţe care, atât timp cât a trait Atila, nu a cunoscut niciodată vre-un obstacol, şi care timp de un sfert de veac fusese lege lumei, nimeni nu i s'a mai supus, măcar o singură zi, de îndată ce cuceritorul a închis ochii. Din spirit de înţeleaptă prevedere şi pentru a se păstra intact imperiul ce el fondase cu preţul atâtor oboseli şi crime, Atila ordonase ca fiul său Ellak să-i succeadă singur cu toată plenitudinea puterei sale; dar în socotelile lui nu ţinuse cont de acel popor de copii ai sai pe care îi lăsà în urma lui: popor mediocru, ambiţios şi invidios. Refuzând sa recunoască supremaţia fratelui lor mai mare, ei au cerut ca imperiul să fie împărţit între ei toţi, în părţi egale. Totul a trebuit să fie împărţit, totul îmbucăţit, teritoriu, populaţie, turmele de animale. Naţiunile au fost împărţite în loturi, şi „regi iluştri, zice istoricul got Jornandès cu accentul indignărei, regi plini de bravură şi de glorie au fost traşi la sorţ împreună cu supuşii lor". Asiaticii, pentru care asemenea procedee nu erau ceva nou, s'au supus fără a se plânge, dar mândrii Germani au fost coprinşi de indignare. Ei n'au putut suporta ideia ca să fie trataţi la fel cu dobitoacele, şi regele Gepizilor, Ardaric, s'a opus, cel dintâi, cu armele. Ardaric fusese mult timp consilierul cel mai intim şi vassalul cel mai onorat al lui Atila. Valemir, care fusese al doilea om de încredere al stăpânului său, şi care împărţea cu fraţii săi Theodemir şi Videmir guvernarea Ostrogoţilor, urmă exemplul lui Ardaric,

www.digibuc.ro

Cea mai mare parte din vasalii goților, urmă exemplul lui Ardaric, germani trecură de partea celor doi regi mai mari, din neamul lor, și armata lui Atila se găsi deodată divizată în două tabere: Germanii de o parte, iar de alta: Hunii, Alanii, Sarmații și câteva triburi germanice rămase fidele memoriei cuceritorului.

Cele două partide dupe ce s'au observat câtva timp, și au facut recrutări și la națiunile vecine, s'au preparat pentru o luptă supremă, care avea să hotărască: sau subjugarea pentru vecie, sàu liberarea Germaniei. Ele aleaseră, pentru a se măsură, marea câmpie a Panoniei, situată la Sud de Dunăre și la Est de Drava; și în această câmpie, terenul străbătut de un râușor numit pe atunci „Netad" și al cărui nume, azi, este necunoscut. In această câmpie s'au dat mai multe lupte între cele două partide adverse lupte mai îndârjite una ca alta, și norocul părea să favorizeze pe Huni, când schimbându-se de o dată a trecut de partea Germanilor (Gepizilor). Asiaticii lăsară pe teren patruzeci de mii de morți, printre cari a fost și Ellak, care n'a căzut până n'a acoperit pământul cu cadavre inamice. Frații săi, atunci luând-o la fugă, trecură din nou Dunărea, și urmăriți de aproape de Gepizi au ăjuns tocmai la gurile Dunărei în câmpiile pontice, unde s'au fortificat. Acum, pentru noi Românii, se pune întrebarea: Pe unde au trecut Hunii în drumul lor spre Sudul Basarabiei? a) Prin Banat, Ardeal, Moldova; b) Prin Oltenia-Muntenia; sau c) Prin Serbia-Bulgaria-Doarogea?

Dupe sângeroasa bătălie dela Netad, învingătorii se găsiră aproape în aceiaș încurcătură ca și învinșii, neștiind ce se va întâmplà. Femeile, copii, bătrânii, cirezile de vite, urmaseră pe războinicii germani în Panania; erau națiuni întregi, care așteptau în incinta lor făcută din caruțe, ultimul cuvânt al norocului. Ele nu mai aveau patrie și acum aveau să meargă, înfruntând mari oboseli și pericole, să reocupe țara ce o părăsiseră și pe care poate că astăzi o ocupau alții? Li s'a părut mai înțelept lucru, să rămână pe locul unde erau. Gepizii au pretins marea câmpie a Carpaților, vechea dacie a lui Traian și Hunii lui Atila și nimeni nu s'a gândit să le dispute un drept de preferință pe care îl meritau cu prisosință, Ostrogoții găsind că Panonia este pe gustul lor, o ocupară dela Sirmium până la Viena, și deteră ca limită țarei lor, Messia superioară, Dalmația și Noricul; cum ei formau trei triburi sub trei regi, împățiră și țara în trei părți: Theodemir s'a stabilit în partea cea mai de

www.digibuc.ro

Vest, la Sud de Viena şi în împrejurimile lacului Pelsod, astăzi Neusiedel; Valemir primi partea orientală delimitată de râul Sava iar Videmir a aşezat cantonamentele sale între ceilalţi doi de mai sus. In acest partaj, Valemir cel mai puternic dintre cei trei regi şi reprezentantul naţiunei, a fost însărcinat să păzească frontiera orientală ce venea în atingere cu imperiul Roman dela Răsărit.

In timp ce Germania făceà un pas spre Sudul Europei, hoardele împrăştiate ale Hunilor se adunau în câmpiile ce ţărmuresc Dunărea la Nord şi Marea Neagră la Vest adică Oltenia Muntenia Moldova şi Basarabia. Departe de a se arăta descurajaţi din cauza înfrângerei lor, fii lui Atila păreau plini de încredere în forţele lor. Trăgând învăţăminte din cele păţite, au lăsat la o parte neînţelegerile dintre ei, şi lucrau în comun la preparativele unei noi campanii, care trebuià să le aducă sub jug pe foştii lor vassali, şi să refacă imperiul părintelui lor: asta erà cel puţin, speranţa lor. Pe lângă ambiţiune ei mai aveau şi dorinţa arzătoare de a se răzbunà pe toţi Germanii, dar mai ales pe Ostrogoţi, deşi aceştia n'au ocupat decât rangul al doilea printre provocatorii revoltei. Aşa dar şi-au propus să înceapă cu Ostrogoţii: forţelor fiilor lui Atila erau considerabile, fiindcă triburile hunice dela Volga şi Marea Caspică le rămăseseră fidele cu toată înfrângerea ce o suferiseră în Panonia.

Pregătirile lor pentru noul rozboi au durat, probabil, tot anul 455. In primăvara următoare (456), Hunii sosiră la Dunăre cu impetuozitatea, şi zgomotul unei tempeste. Ei spuseră comandantului posturilor romane să fie liniştit, că ei nu au nimic cu imperiul roman, şi că „singurul lor scop este este să prindă pe sclavii fugiţi şi dezertorii naţiunei lor". Prin aceste cuvinte ei indicau pe Ostrogoţi.

Posturile romane, care nu voiau să se amestece în certurile dintre barbarl, n'au făcut nici-o piedică trecerei lor. Hordele Hunice dupe ce au trecut pe ţărmui drept al Dunărei, probabil pe la podul lui Traian (Turnu-Severin), au apucat spre Vest, au ajuns la râul Sava şi au căzut peste cantonamentele lui Valemir.

Atacul a fost dat aşa de pe neaşteptate, că regele Ostrogot n'a avut timp să avertizeze şi pe fraţii săi, şi a trebuit să facă faţă atacului numai cu forţele tribului său; totuş a ieşit bine din încurcătură. Pentru a reuşi, Valemir a făcut următoarea manevră: S'a prefăcut că se retrage făcând să fie urmărit

www.digibuc.ro

de cavaleria Hună prin bălţile Savei în scopul de a o obosi, apoi a atacat-o făcând-o să sufere o înfrângere completă. Date peste cap unele peste altele, hordele se debandară şi nu se mai opriră în retragerea lor precipitată de cât dupe ce au pus Dunărea între ei şi inamicii lor. Acum Valemir putu trimite fraţilor săi dubla ştire despre pericolul său şi victoria sa.

Increderea fiilor lui Atila în propriile lor forţe nu s'a mai putut ţine şi dupe acest al doilea eşec. Constrânşi să recunoască, că s'a isprăvit cu imperiul lui Atila, ei au renunţat la ori ce înceacare de a-l mai reface. Conveniră chiar să se separe, sau cel puţin să lase fie căruia libertatea de a-şi croi singur soarta. Cei mai mulţi au fost de părere să se menţina vechile obiceiuri şi continuarea vieţei nomade în câmpiile situare la Nord de Dunăre şi în lungul Mării-Negre; aceştia se alipiră lui Denghizikh, cel mai energic dintre ei. Au fost şi câţiva — un mic număr — care au voit să încerce viaţa sedentară şi să părăsească sălaşul nomad; şi mai mult, le-a venit în minte ideea, destul de curioasă pentru fii lui Atila, de a se supune guvernului Roman pentru a putea obţine de la el un teritoriu pentru cultură. Hernakh este acela care a dat această idee şi chiar a executat-o. Guvernul roman a primit această propunere mai bine de cum se aşteptau Hunii. Hemakh a fost autorizat să se aşeze în Scyţia Mică (Dobrogea), i s'a delimitat teritoriul său la extremitatea septentrională, în jurul gurilor Dunărei, în acele locuri joase şi băltoase, pe care războaele le despopulaseră.

Indată, însă, s'a văzut sosind o emigraţie mult mai mare condusă de fraţii consângeni ai lui Hernakh: Emnedzar şi Uzindur, cari, în această împraştiere a familiei, n'au voit să se separe de fratele lor mai tânăr.

Alţi emigranţi, probabil cei mai îndrăzneţi, au fost distribuiţi pe grupe în Moesia Superioară şi în Panania, în lungul frontierei Ostrogoţilor şi până la poalele Alpilor Norici. Scopul evident al acestei ultime colonizări erà de a supraveghea pe Goţi, aceşti pretinşi prieteni ai imperiului, dar care n'au întârziat a-l nelinişti; ura ce-şi purtau aceste două rase puse astfel faţă în faţă, păru romanilor o garanţie de bună fidelitate a Hunilor.

www.digibuc.ro

CAPITOLUL II

Fii lui Atila atacă din nou pe Ostrogoţi, dar sunt bătuţi; Ei atacă imperiul Roman.—Războiul lui Hormidac în Moesia.—Asediul Sardicăi (Nişului).—Trădarea comàndantului cavaleriei romane.—Retragerea lui Hormidac.—Fii fui Atila cer împăratului Leon să le acorde dreptul de comerţ în Moesia.—Refuzul împăratului.—Supărarea fiilor lui Atila; ei deliberează în comun; Denghizikh este pentru război.—Denghizikh invadează teritoriul Roman.—Voluntari goţi se unesc cu el;—Campania în Balcani;—Armata Hună închisă într'un defileu, cere alimente Romanilor.—Discursul lui Kelkhal către Goţii auxiliari ai Hunilor.—Goţii şi Hunii se încaeră.—Denghizikh atacă din nou Moesia; el este prins şi ucis; capul său este expus în circul din Constadtinopole.

Anul 462—535

Sciziunea copiilor lui Atila şi a triburilor lor în două părţi, n'a adus de loc sfărâmarea legăturilor de frăţie între prinţi, nici a legăturilor de rasă între triburi. Hordele dela Hunivar (regiunea, dintre Dunăre şi Tisa) şi Nipru, care continuară viaţa nomadă au fost considerate ca corp al naţiunei, şi Denghizikh, care le guvernă, se consideră învestit cu dreptul, dacă nu de suveranitate, cel puţin de tutulă şi supremaţie asupra hoardelor separate. Istoria aminteşte două împrejurări, când protectoratul triburiior nomade asupra celor sedentare a fost exercitat în mod strălucit.

In anul 462, Ostrogoţii nemulţumiţi de supraveghetorii ce imperiul le detese în Panonia, s'au aruncat făr 'de veste asupra teritorului Hunilor Satagari, prădară totul, luară recoitele, turmele de vite şi ameninţară să gâtuiască pe toţi oaspeţii poporului Roman, până la cel din urmă. Informat despre aceste dezastre, Denghizikh alergă în grabă să dea ajutor compatrioţilor săi; patru triburi nomade l-au însoţit. Ei trecură Dunărea fără împotrivire şi pătrunseră în teritoriul Ostrogot, asediara oraşul Bassiana, astăzi Şabatz, o piaţă romană, pe care Ostrogoţii se făcuseră stăpâni contra tratatelor, şi care forma unul die bulevardele frontierei lor. Cetatea a rezistat cu uşurinţă atacurilor

www.digibuc.ro

unui înamic, care nu ştia să facă războiul de assediu, şi rezistenţa sa a dat timp Goţilor să sosească în ajutor. O mare bătălie a avut loc sub zidurile cetăţei Basiana; cetatea a fost despresurată, iar Hunii, pe care par'că un destin rău îi urmărea ori de câte ori se încăerau cu Ostrogoţii, fură pentru a treia oară învinşi şi asvârliţi în desordine pe ţărmul stâng al Dunărei.

Patru ani în urmă, în anul 466, Hunii au de aface cu Romanii, pentru un motiv aproape la fel. S'a întâmplat că o naţiune sarmată admisă a se stabili în Moesia, ca federată, în suita fiilor lui Atila, desgutându-se de noul său fel de trai şi regretând libertatea deşerturilor, îşi părăsise cantonamentele şi reluase drumul Dunărei; dar ofiţerii romani, calificând acest fapt ca dezertare o oprise cu forţa. Hunii nomazi au crezut onoarea lor angajată să apere libertatea unui popor, care nu încetase, ziceau ei de a fi vassalul lor, şi au somat pe comandantul roman să dea voe Sarmaţilor să plece. Această somaţiune rămânând fără răspuns, s'a văzut imediat o armată Hunică intrând în Hunivar, această armată nu era condusă de Denghizikh, ci de Hormidac, şef important al hunilor şi poate chiar fiu al lui Atila. Această operaţiune a avut loc iarna, o iarnă geroasă când Dunărea înghetase pe o mare adâncime aşa că cele mai grele căruţe au putut trece Dunărea pe ghiaţă. Hormidac a asvârlit peste Dunăre cavaleria sa şi întreg trenul de bagaje ce însoţia o armată nomadă la războiu. Ca un nor de lăcuste flămânde, Barbarii au năpădit peste Dacia riverană, jefuind totul în calea lor şi îngrămădind prada în căruţe.

Impăratul Leon trimise ca să mâture pe aceşti barbari pe un om prudent ca şi el, pe consulul Anthémius, care a devenit mai târziu împărat la Roma. Anthémius printr'o manevră savantă, atrage pe Hormidac din câmpia ce ocupă, în regiunea muntoasă a Sardicăi (Nişului), unde cavaleria sa devenea în mare parte inutilă. Acum Romanii iau ofensiva şi cu lancea în coastă urmăresc pe Huni, care nu au altă scăpare de cât să se aruuce în Niş, pe care îl cuceresc prin surprindere, dar unde sunt imediat asediaţi de Romani.

Oraşul Sardica (Niş) fusese altădată devastat de Atila, zidurile cetăţei distruse, dar reparate de curând erau în stare să reziste mult timp cu o asemenea garnizoană, dacă nu ar fi lipsit alimentele; dar această garnizoană de huni aduceà foametea cu ea, şi îndată Hormidac se văzu în cea mai mare lipsă Căruţele sale, în loc de alimente şi furaje care îi erau aşa de

www.digibuc.ro

prețioase, erau pline de mari dar inutile de bogății, vase cizelate, ștofe rari și mult aur, prăzi luate dela nefericiții locuitori ai provinciilor pe unde Hunii trecuseră.

Lui Hormidac îi veni ideia să se servească de aceste inutilități pentru salvarea sa, și nu se temu a se adresa generalului care comandà cavaleria lui Anthemius. Un târg rușinos se închee între Hormidac și generalul roman. S'a convenit ca la o dată fixă Hunii să iese din cetate, și să se dispună petru bătălie în fața armatei consulului; comandantul cavaleriei să lase să se angajeze bătălia apoi să părăsească postul său și cu toți soldații săi să dezerteze la inamic. Cavaleria Hunilor va învălui apoi legiunile al căror flanc va fi fără apărare și prin o șarje puternică să le răstoarne.

Dacă trădarea, dupe cum se vede, a fost abil combinată de către general, în schimb onestitatea soldaților a făcut-o să eșueze. In momentul când cele două armate inamice aranjate în line, au început să se amestece, cavaleria, care forma una din aripile romane, s'a mișcat în adevăr la semnalul șefului său crezând că va executa o manevră; dar în momentul când aceasta l-a văzut pe general dirijindu-se spre oraș și bănuind o dezertare, s'a întors înapoi și a venit să-și reocupe locul în flancul legiunilor. Era și timpul, fiind că cavaleria Hunică se găsea dejà în executarea manevrei sale și legiunile începuseră a se debanda. Lupta a reînceput atunci cu o nouă vigoare și Hormidac a fost aruncat din nou în oraș cu mari pierderi. A doua zi el a cerut să capituleze: „Condițiile păcii, răspunse consulul sunt: capul trădătorului". Acel cap i-a fost predat fără hezitare. Capitulând cu Huni, Anthemius salvase Sardica de o distrugere complectă. Hormidac și oamenii săi în număr foarte mic, ajunseră la Dunăre fără bagaje, fără cai și aproape morți.

Barbarii, gata de acțiune în ori ce moment și schimbăcioși ca și copii, uită repede răul ce l-au făcut și cred că și ofensatul nu-și mai reamintește: aceasta este ceia ce observăm și la fii lui Atila. Anul 467 ni-i prezintă reuniți într'un fel de congres de familie, și deliberând asupra unei favori ce vor s'o obțină din partea guvernului roman, ca și când n'ar fi fost ei care anul trecut au jefuit fără milă provinciile sale: ceia ce ei solicită acum, este dreptul de comerț liber cu imperiul, determinarea unor piețe în orașele romane dela frontieră, unde Hunii să poată aducă și vinde mărfurile lor și să-și procure la înapoiere mărfuri romane. Ei decid ca o ambasadă solemnă, în numele lor colectiv,

www.digibuc.ro

să meargă la Constantinopole să ducă împăratului cererile lor. Legislaţia romană făcea din dreptul de trafic între strein şi Roman, *jus commercii*, un privilegiu care nu se acorda decât cu bună ştiinţă în favoarea vecinilor a căror amiciţie era încercată, fiind-că nu era rar cazul câna Barbarii căutau să abuzeze de acest drept. Adesea, în ajunul unui războiu, pe care îl meditau contra imperiului, ei veneau să se aprovizioneze cu alimente şi arme de pe pieţele romane; alte ori, dându-şi întâlnire în mare număr în oraşe comerciale, care adesea erau şi pieţe de războiu, ucideau pe locuitori, jefuiau oraşul, sau îl ocupau prin trădare. Atila încercase şi chiar desăvârşise mai multe lovituri de acest gen, ceia ce făcuse cu drept cuvânt ca guvernul roman să fie neîncrezător, iar temperamentul bătăios al câtorva din fii săi, cum şi agitaţia ce o întreţineau în triburile lor, nu erau motive proprii să se ridice interdicţia contra lor, astfel că ambasada nu a adus dela Constantinopole decât un refuz categoric.

Acest refuz a scos din sărite pe prinţii Huni. Denghizikh declară că el se va războiu cu Romanii şi va şti să ducă întreprinderea la bun sfârşit. Hotărârea fiind luată, el a făcut apel la hordele dela Nipru şi imediat toată omenirea din câmpiile Mării Negre s'a pus în mişcare; iar avantgarda unei puternice armate, nu a întârziat a se arăta la Hunivar (Dunăre).

Prefectul de pe ţărmul roman, neliniştit de mişcările ce vedeà că se făceau pe stânga Dunărei, a trimis să întrebe pe Denghizikh, ce însemnà aceasta? Dacă avea să se plângă de guvernul roman şi anume ce? Fiul lui Atila trimise ambasadori la Constantinopole, pentru ca, zicea el să se explice direct cu împratul. Introdusă în faţa împăratului, ambasada a expus pretenţiile regelui Hunilor: el nu se mai mulţumeà cu dreptul de comerţ cu Romanii; îi trebuià un teritoriu convenabil pentru el şi poporul său, şi în plus un tribut anual pentru a-şi plăti armata. Acela căruia i se adresau asemenea reclamaţiuni obraznice era chiar împăratul Leon, pe care l-am văzut în luptă cu Hormidac, şi al cărui caracter istoria ni-l laudă ca ferm şi echitabil. El răspunse rece Barbarilor: „că el nu acordă asemenea cereri decât amicilor săi; că dacă Hunii s'ar supune autorităţii sale, va vedea ce e de făcut; că ar fi încântat, dacă ei ar trece dela rolul de inamic la acela de amic şi aliaţi". Denghizikh nu aştepta de loc alt răspuns dela León, şi ambasada sa nu era decât o manevră diplomatică pentru a adormi vigilenţa comandanţilor romani dela frontieră. Pe când el opunea bănuelilor lor proba

www.digibuc.ro

aceasta de intenţii pacifice, găsea mijlocul să treacă Dunărea în diferite puncte, şi îndată numeroasa sa cavalerie fu reunită în întregime pe ţărmul drept al Dunărei.

Moesia inferioară (Bulgaria de azi) şi cele două Dacii (Traiană şi Aureliană) deveniră teatrul ravagiilor sale. Regiunea vecină munţilor Balcani (Hemus) serveà pe vremea aceia de ascunziş bandelor de tâlhari, cari din văile unde erau retranşaţi, se aruncau asupra regiunei de câmp spre a pune pe locuitori la contribuţie, (curios lucru, şi azi dupe 1464 de ani, Balcanul este încă un cuib de tâlhari ordinari, sau politici! Noto Trad). Aceşti tâlhari erau Goţi de origină, care scuturând jugul regilor lor, trăiau în complectă independenţă în detrimentul întregei lumi; bine pregatiţi şi bine armaţi, ei rezistaseră de mai multe ori cu deplin succes, trupelor trimise pentru a-i desfiinţa. Denghizikh i-a chemat la el, şi îndată ce uniră solida lor infanterie cu cavaleria Hunilor, războiul luă proporţii neliniştitoare pentru Romani. Trei armate au fost trimise contra Hunilor aliaţi cu briganzii din Balcani; acele armate erau comandate de mai mulţi generali cu renume, printre care se numărau Anagaste şi celebrul Goth Aspar, căruia Leon îi datoră tronul imperial. Aceşti generali au dat instrucţiunile urmatoare: să se evite lupta în câmpie lucie; să extenueze pe inamic prin marşuri şi contramarşuri; să-l atragă de preferinţă în regiuni muntoase unde numeroasa sa cavalerie i-ar deveni mai mult o mare piedecă decât folositoare.

Adus pe nesimţite la intrarea unei vâlceluşe cu coastele abrupte şi fără ieşire, Denghizikh care nu cunoştea de loc ţara a intrat în acest defileu ca într'o cursă, ne lăsând Romanilor alt ceva de făcut decât să-l reţină aci ca prizonier. Legiunile care ocupaseră, fără pericol. poziţie la intrarea defileului, priveau la Huni cum se frământău fără de folos şi se consumau sub ochii lor, caci totul le lipsea, alimente şi furaje, escarpamentele stâncilor ce îi înconjurà le ridică orice mijloc de ieşire din acest mormânt. Denghizikh se simţi pierdut şi încăpăţânarea sa suprebră îl părăsi. El trimise acum, la comandantul trupelor romane, deputaţi purtători ai următoarelor cuvinte umile: „Hunii se supun la ori ce condiţii li s'ar impune, numai să li se acorde un teritoriu ca locuinţă". Generalii ţinură un consiliu şi la terminarea deliberărilor s'a promis Hunilor ca li se va da alimente până ce împăratul va comunică hotărârea sa; dar să se ştie că nici armata romană nu erà din belşug aprovizionată, şi în consecinţă generalii îşi rezervă dreptul de a regulà zilnic distribu-

www.digibuc.ro

ţiile de alimente ce se vor putea da Barbarilor, şi de a supraveghea acele distribuţii prin ofiţerii romani cu aprovizionarea ai legiunilor.

Printre ofiţerii superiori ai armatei romane se găsea şi un barbar, Hun de naştere, dar sincer ataşat drapelului sub care îşi câştigase gradele şi averea sa, el se numea Khelkhal. Acesta a fost însărcinat ca împreună cu alţii să meargă la armata lui Denghizikh spre a prezida la distribuţia alimentelor. De şi hun, Khelkhal înţelegea şi vorbea limba gotă. La sosirea sa în lagărul inamic, a găsit mijlocul de a face să fie ataşat la o unitate din armata barbară care coprindea un mare număr de Goţi şi foarte puţini huni. Prima sa grije a fost să aduue în cerc, în jurul său, pe diferiţii ofiţeri ai acestui corp, şi le-a adresat următorul discurs pregătit mai dinainte: „Pot cu toată siguranţa să vă garantez că împăratul vă va acorda pământ după dorinţa d-vs; dar mă întreb ce profit veţi trage din acel teren: nici unul, desigur, căci tot avantajul va reveni Hunilor. Hunii ştiţi bine, disprețuesc munca, mai ales pe aceia a câmpului, aşa că voi veţi fi aceia care vor munci, care vor strânge pentru ei, care îi veţi face să trăiască; voi veţi fi slugile lor şi în schimb ei vă vor jefui. Eu m'am născut printre Huni şi mă mândresc cu aceasta, dar dreptatea este mai respectabilă în ochii mei decât legăturile de sânge; ea mă face să vă vorbesc astfel. Gândiţi-vă".

Pe măsură ce Kelkhal vorbea, regretul, supărarea, ura, se aprindeau în sufletul Goţilor, a căror agitaţie abia era reţinută. La plecarea sa, ea isbucneşte cu furie, spadele ies din teacă, se pune mâna pe Huni şi toţi cei aflaţi în rândurile Goţilor sunt masacraţi. Scene ca acestea sau în sens contrariu se petreceau şi în alte puncte, aşa că în scurt timp lagărul lui Denghizikh, inundat de sânge, prezenta aspectul unei vaste măcelării. Acesta era momentul aşteptat de generalii romani. Ei dau semnalul de atac şi trupele lor merg, în ordine, la defileu, unde ciuruesc pe barbai cu săgeţi şi suliţe. Aceştia dându-şi seama de greşala făcută încearcă în zadar să se aduue; dar spada legionarilor îi curăţă. Numai un mic număr, croindu-şi drum prin armata Romană, reuşesc să scape şi să ajungă la ţărmul Dunărei: Denghizikh era şi el cu aceştia.

In primăvara următoare, neobositul războinic începea cam pania cu o nouă armată, dar de rândul acesta generalii romani erau în gardă. Anagaste întinse o nouă cursă, în care Denghizikh veni să cadă. A fost prins şi ucis; capul său detaşat de corp a fost trimis la Constantinopole, pe când hordele hunice bătute şi împrăştiate ajungeau, cum puteau la Dunăre.

www.digibuc.ro

CAPITOLUL III

Urmările morții lui Denghizich; descompunerea regatului său; constituirea de noi horde pe Volga și Don.—Prima apariție a Slavilor.—Inceputul Bulgarilor; portretul acestui popor; religia și moravurile sale.—Alianța Huuo-Vendo-Bulgară.—Confederații atacă imperiul roman.—Anastase construește zidul împrejmuitor al Constantinopolului.—O nouă invazie a Hunilor în imperiu roman.—Moartea lui Anastase. Justin pune Dunărea în stare de apărare.

Evenimentele din anii 463—527

Pe când Hernakh și ceilalți fii ai lui Atila, care deveniseră oaspeții imperiului roman de Rasărit, se fasonau dupe moda vieții sedentare, Hunii nomazi, pe care autoritatea lui Denghizikh încetase de a-i mai stăpâni, recăzură în vechile lor discordii. De la Hunivar (Dunăre) la Volga; de la Tanais (Don) la Caucaz taberile Hunilor nu mai ofereau decât aspectul unui vast câmp de bătălie în care triburile se sfâșiau între ele.

Hunii dela Dunăre și Marea Neagră, pentru a scăpa de agitațiile lor interioare, începură a se revărsà peste vecinii lor, și, găsind spre miază-zi țărmul roman bine păzit, se revărsară spre nord-vest în vastele câmpii de unde coboară fluviile: Nistrul, Bugul și Niprul. Aci ei găsiră alți barbari tot așa de feroci și mai săraci ca ei, pe Anți, ale căror numeroase roiuri, răspândite pe cursul mijlociu al acestor fluvii, se prelungeau spre Nord până la limita populațiilor finice. Anții formau ramura orientală a națiunilor slave, și istoricii sunt de acord în a-i recunoaște ca strămoși ai Rușilor. Când Hunii văzură că cu asemenea inamici au mai mult de pierdut decât de câștigat, le întinseră mâna frățește și le propuseră să meargă împreună să prădeze bogatele provincii dunărene. Aceasta a fost prima asociație formată în leagănul imperiului Rusiei, între cele două elemente principale din care acest imperiu avea să se compună odată: Slavul oriental și Hunul finic. Aceasta dublă alianța a adus și pe a treia, aceia a Bulgarilor, pe care Hunii îi chemaseră în ajutorul lor de pe malurile Volgăi. Astfel s'a organizat una din cele mai formida-

www.digibuc.ro

bile coaliţii ce au ameninţat cândva Constantinopolul şi civilizaţia lumei vechi. Apariţia Slavilor a fost şi ea o ameninţare pentru lumea civilizată: această nouă barbarie prezenta un spectacol cât nu se poate mai sombru şi respingător. Mult timp robită de cuceritori, care consumau fără să producă şi pentru care ea munceà, rasa slavă luase ocupaţiile vieţei sedentare; ea cunoştea primele noţiuni ale artelor, dar industria sa grosolană era foarte mărginită. Oraşele lor nu erau decât o adunătură de colibe nesănătoase, împrăştiate pe spaţii mari şi ascunse ca nişte vizuini de animale sălbatice, în fundul pădurilor, în mijlocul bălţilor, pe stânci prăpăstioase, într'un cuvânt: pretutindeni, unde omul putea uşor să se apere contra omului. Viaţa lor în aceste locuinţe era mizerie şi murdărie hidoasă. Aci se prăsau mult şi foarte repede familiile, sau grupe de familii, într'o complectă promiscuitate, trăind goi în mijlocul colibelor, iar în afară abia acoperindu-şi corpul cu piei de animale, sau cu bucăţi de o ştofă neagră pe care femeile ştiau să o ţese. Câteva triburi se mâsgăleau cu funingine din cap până în picioare în chip de vesminte. Slavul mânca orice fel de animale, chiar şi pe cele mai scârboase; însă meiul şi laptele erau mâncarea sa obicinuită. Obicinuitei sale stări de apatie îi urmau accese de o violenţă feroce; atunci el devenea nemilos, şi imaginaţia sa exaltată prin beţia de carnagiu l-a făcut să invente suplicii ne mai auzite, care nu s'au mai uitat şi care au rămas până în zilele noastre ca o tristă cucerire a cruzimei omeneşti. Războinicul slav, mergând la luptă cu capul şi pieptul gol, cu un lung cuţit la şold, şi în mână cu un pachet de suliţe al căror vârf de fier era otrăvit, sămăna cu un vânător de oameni. Pentru el războiul nu erà de cât o vânătoare. El excelà în a se ascunde în dosul unei pietre; a se târî pe burtă printre ierburi; a sta zile întregi într'un rău sau o baltă, scufundat până la ochi, şi nerespirând decât printr'o ţeavă; aci el pândea cu răbdare pe inamicul său spre a se arunca apoi asupra lui cu supleţea şi vigoarea animalelor pe care părea că le luase ca model.

Acesta era Slavul, primul aliat pe care Hunii îl invitaseră să ia parte la atacul şi prădarea lumei romane, şi din care campanie el avea să se aleagă cu aproape nimic; vom arăta acum cine era şi al doilea.

Bulgarul, sau mai corect Volgarul, aparţinea grupului Hunilor finezi şi anume celui din urmă neam din acest grup: împins de ultimele războae civile, el venise din fundul Siberiei să şi

www.digibuc.ro

aşeze corturile pe ţărmul marelui fluviu care se numea atunci şi se numeşte şi azi în limbile tătare *Athel* sau *Athil*, şi care a luat numele de Volga (fluviul Volgarilor) când dominaţia bulgarilor a devenit celebră în Europa. Ar trebui să ne ducem tocmai lâ secolul al IV-lea, pentru a regăsi în istorie o impresie de teroare şi desgust comparabilă cu aceia provocată de aceşti noi veniţi tocmai din singurătăţile septentrionale, tot aşa de brute ca şi animalele din păduri, în mijlocul cărora trăiseră până atunci. Alături de ei, Hunul din Europa, în contact de un secol cu Romanii şi Germanii, putea să se creadă civilizat. Urăţenia lor. murdăria lor, instinctele lor feroce, păreau să întreacă tot ce s'a putut cunoaşte vreodată. Bulgarul distrugea ca să distrugă, ucidea ca să ucidă, voia să şteargă de pe faţa pământului ori ce lucru omenesc, spre a nu lăsă dupe el decât pustiul, ca acel de unde venise. Ceva drăcesc par'că însoţea pe acest popor hidos, ale cărui vrăjitoare, mai hidoase ca el, evocau spiritele indului cu convulsiuni înspâimântătoare. Felul de luptă al Bulgarului, arcul său enorm, lungile sale săgeţi sigure de a lovi ţintă, cuţitul său de aramă roşie, laţul cu care prindea din fugă pe duşmani, toate acestea inspirau o frică involuntară, fie prin noutatea lor (surpriză tactică) fie prin dexteritatea sa minunată de a se servi de ele. Aşa că, dintre toţi Barbarii cari au devastat imperiul roman, Bulgarii au rămas cei mai abominabili în mintea contemporanilor şi cei mai înfieraţi de istorie. „Blestemat de Dumnezeu; a deveni epitetul ordinar, sau mai bine zis sinonimul cuvântului „Bulgar" şi această calificare smulsă prin suferinţă generaţiunilor romane din secolul al VI-lea, a intrat în istorie care a şi consacrat-o.

Acest popor, care va fi pe planul întâiu al povestirei noastre, este unul din elementele care au compus naţiunea rusă, jumătate asiatică, jumătate slavă, dela începutul istoriei sale. Primul sâmbure, al acestui mare imperiu, destinat la atâtea peripeţii, s'a încercat a se constitui in secolul al VI, pe frontiera diutre Europa şi Asia, prin alianţa a două barbarii conjurate contra imperiului roman. Primul său obiectiv a fost pradarea văii Dunărei (Muntenia, Oltenia); primul său strigăt de război a fost: „La oraşul Cezarilor" Ţarigrad (Constantinopole) scop pe care Ruşii l-au urmărit din secolul VI până acum.

In iarna anului 498 | 499, armata acestor Barbari coalizaţi a invadat pe ţărmul stâng al Dunărei. Armata Huno-Vendo-Bulgară surprinsă pe Bizantini, pe care o lungă pace îi adormise

www.digibuc.ro

Comandantul Iliriei, care se numea Aristus, cu mare greutate a putut să adune cincisprezece mii oameni, cu care a plecat întru întâmpinarea Barbarilor. Cele două armate adverse s'au întâlnit lângă un râu pe care istoricii timpului îl numesc Zurta, dar a cărui poziție precisă, azi, ne este necunoscută. Erà un mic râușor cu apă adâncă și malurile foarte repezi de o parte. Fie că au fost *învoiți*, fie din cauza *incapacității* generalului, Romanii în loc să se fortifice în spatele acestui râu, s'au așezat înaintea lui și au început atacul. Credeau, poate, că au de afăce cu masse de oameni tumultoase, fără nici o conducere, în aparență; dar n'a fost așa. Fețele hidoase, strigătele sălbatice, noutatea armamentului și a inamicului, înfricoșară legiunile, care, văzându-se debordate de escadroanele hune și bulgare, nu s'au mai gândit decât cum să scape. Râul Zurta era în spate; trebuia trecut și exarpamentele sale repezi, urcate sub o ploae de săgeți; a fost aci un masacru îngrozitor. Dupe ce Hunii adunară multă pradă, s'au dus s'o pună la loc sigur în câteva văi retrase ale Carpaților, și au început apoi a se pregăti pentru o nouă campanie.

Expedițiile anilor urmatori fă ă să fi fost așa de dezastroase pentru Romani, n'au profitat mult nici Barbarilor, pe care, în toate incursiile lor, îi favorizà o teroare inexprimabilă ce o aruncau în imperiul Bizantin.

Pe timpul triștilor ani cu care se încheie secolul al V-lea și începe al VI-lea. provinciile vecine cu Dunărea, au studiat pe socoteala lor proprie toate varietățile ferocității omenești, căci rasele barbare care le invadau, aveau fiecare felul lor particular de a tortură și distruge. Slavul, inamic invizibil și totdeauna prezent, pitit în dosul tutulor mărăcinilor, ascuns până și în râuri, așteptà venirea nopții pentru a atacà; atunci el se aruncà asupra unui oraș, unui sat, unei trupe în marș, și pe àcolo, pe unde el trecuse, nimic nu mai ramânea viu. Multă vreme Slavul n'a știut să facă prizonieri, el uciderà pe toți inamicii prinși. Experiența a trebuit să-l învețe că adesea erà profitabil pentru el să cruțe viața unei ființe omenești care se puteà răscumpărà, și că o mamă, un copil de familie bogată, sau magistratul unui oraș, aveau valoarea lor specială în bani. Atunci, în loc de a ucide pe toți, el ducea pe toți inamicii în captivitate și nefericiții provinciali mureau pe drum de oboseală și de mizerii. Anții comiteau aceste orori, în care au fost întrecuți de către Sloveni când aceștia s'au unit cu ei la expedițiile lor. Contimporanii spun că Slovenii au întrebuințat supliciul tragerei în țapă, invenție de tristă celebritate, care s'a

www.digibuc.ro

perpetuat până mai secolul trecut în ţinuturile Dunărene. Civilizaţia Romană s'a cutremurat la vederea acelor lungi şiruri de ţepi, în care se aflau înfipte corpuri omeneşti în agonie, aşezate pe marginea drumurilor, ca trofee ale barbariei. Un scriitor grec ne spune: câte o dată ei leagă pe prizonierii lor, de câte patru stâlpi, cu capul atârnând pe spate, şi le sfărâmă craniul cu lovituri de ciomag, ca la câini sau şerpi. Pe acei locuitori, pe care Slavii nu-i puteau lua cu ei, îi închideau cu boi şi cu cai în grajduri în care băgau apoi pae cărora le dau foc, dupe cari Barbarii plecau la auzul ţipetilor şi răcnetelor oamenilor şi animalelor, la care se mai adăogă sgomotul isbucnirei incendiului. Acest spectacol oribil mai eră şi una din distracţiile lor. Bulgarii au adus cu ei alte suferinţe, alte grozăvii. Nimic nu scăpă excadroanelor lor iuţi, mai uşoare şi mai distrugătoare ca lăcustele stepelor lor. In drumul lor culturile erau incendiate, grădinile cu pomi distruse, casele rase de pe faţa pământului, şi în ruine chiar nu rămânea piatră peste piatră. Mult timp în urmă, când iarba şi mărăcinii acoperiseră mari suprafeţe, odinioară cultivate şi locuite, Moessienii ziceau suspinând: „Iată pădurea Bulgarilor!". Acest sălbatic, înarmat cu un lanţ de războiu pe care îl balansa cu mâna stângă, îl arunca în trecere asupra victimei cu o siguranţă minunată, apoi când laţul se strângeà, puneà calul în galop şi târa victima pe pământ până ce nenorocitul de prizonier erà rupt în bucăţi una câte una.

In acest timp împăratul Anastase, a construit marea lucrare, de care s'a legat numele său, şi ale cărei vestigii se mai văd şi azi în jurul Constantinopolului, în partea de apus. Oraşul Constantinopol era aşezat, dupe cum se ştie, pe un istm pe care îl scaldă la sud Marea Marmara, iar la nord Marea Neagră, iar Bosforul îl separă de Asia.

Anastase s'a hotărât să izoleze de Continent peninsula, care coprindeà oraşul şi împrejurimea sa, şi să facă din aceasta o insulă, dupe expresia autorilor timpului. Pentru aceasta, el a trasat planul unei fortificaţii, care tăia peninsula de la o mare la alta, lungă de 18 leghe. Incepută în anul 507, această imensă lucrare a fost executată repede: erà un zid de piatră, garnisit în faţă pe tot frontul cu un şanţ, zidul erà înalt de două zeci de picioare (6 m. aproximativ), şi larg tot atât, flancat cu turnuri, care comunicau între ele prin galerii. Prin acest mijloc Constantinopolul şi câmpia din prejur au fost puse la adăpost, dacă nu de o invazie cel puţin de o surpriză, ori o incursie.

www.digibuc.ro

Hunii, Bulgarii şi Slavii lăsară Moesia în pace până în anul 517, când revenirea lor este din nou menţionată în cronicile Bizantine. Grecia a fost prădată până la Termopile şi Iliria până la Adriatica, dar inamicul nu s'a apropiat de Constantinopole.

Anastase a murit trăznit în anul 518, în vârstă de opt zeci şi opt de ani şi dupe 27 ani de domnie, şi acestui visător manichean care turburase aşa de mult imperiul, îi urmă la domnie un bătrân soldat fără pretenţii teologice, dar a cărui inimă era romană. Justin (acesta era numele lui) se născuse la Bederiana în Dardania Moessiană, şi această împrejurare a fost fericită pentru provinciile Dunărene, care aveau mare nevoe de ajutoare. Orice alte griji încetând, Justin s'a ocupat să le pună în stare de apărare, şi a început să restaureze toate pieţele întărite (cetăţile), lucru care a fost continuat şi terminat mai târziu, de nepotul său Justinian. Cei nouă ani cât a domnit acest bătrân ostaş au fost socotiţi ca cei mai liniştiţi ai imperiului de răsărit: nu s'a auzit vorbindu-se nici de Huni, nici de Slavi, aşa de mult erau convinşi Barbarii că nu vor fi menajaţi în cazul că se vor arătă. Justin a murit în anul 527 de o moarte demnă de viaţa sa. O veche rană de război ce o avea la picior s'a redeschis, a dat în gangrenă şi împăratul a murit. Urmaşul său, hotărât mai din'nainte, fu acelaş nepot pe care îl luase ca ajutor la lucrările sale de la Dunăre cum şi la exercitarea puterii imperiale, Justinian, al cărui nume avea să aibă un mare răsunet străbătând secolii.

www.digibuc.ro

CAPITOLUL IV.

Justinian, împărat. Reapariţia Slavilor şi Hunilor la Dunăre. Justinian reîncepe lucrările de apărare începute de Justin. Ostilităţile Gepizilor contra imperiului. Justinian chiamă pe Lombarzi în Panonia şi îi opune Gepizilor. Duşmănia acestor două popoare. Goţii Tetraxiţi. Ambasadorii lor vin să ceară împăratului să le dea un episcop. Revelaţiile acestei ambasade relative la Hunii cutriguri şi utiguri. Gepizii şi Lombarzii se întâlnesc pe teren spre a lichida cearta dintre ei.

527—548.

Istoria şi romanul au alterat, care mai de care liniile acestei mari figuri de legislator-cuceritor, care domină tot secolul VI şi care îşi dă mâna înapoi cu Theodosiu, Constantin, Septimin-Sever şi Adrian. Romanul lui Justinian a început în sânul Greciei din Evul Mediu, prin legenda generalului Belisariu, orb şi cerşetor, răspândit dejà în secolul XII. Cât despre istorie, ea a fost fătarnică faţă de, el chiar din timpul vieţei sale: acelaş condei răutăcios şi venal care îl laudă în public, îşi lua sarcina să-l denigreze în secret; glorificându-l şi ponegrindu-l pentru aceleaş fapte; făcând din el, ici un erou şi un înger, dincolo un monstru mai detestabil ca Neron şi Domiţian; mai rău încă: un suflet al iadului, un demon încarnat în chip de om. Intre aceste două extreme ale linguşirei şi răutăţei, judecata posterităţei a rămas nedecisă, şi printr'o tendinţă destul de obicinuită firei noastre, care preferă satira panegiricului, chiar aceia cărora acţiunile publice ale lui Justinian le smulge o admiraţie involuntară, se grăbesc să o tempereze citind: *Memoriile secrete*, Noi vom încercà să împrăştiem aceşti nori ce întunecă memoria marelui împărat din epoca declinului, şi să-l arătăm aşa cum l-au putut vedeà contimporanii imparţiali. Personalitatea sa umple aşa fel secolul său, chiar când el nu mai este, că fără el unele fapte ar fi incomplecte. De altfel, pentru a înţelege lumea romană, este necesar să se cunoască viaţa privată a împăraţilor romani. Educaţia de palat sub formele de guvernământ ereditar, face adesea pe

www.digibuc.ro

prinți dupe acelaș calapod, în ori ce caz tinde a-i separă de supușii și timpul lor. Sub un guvernământ electiv, unde caracterele vin bine călite la puterea suverană, prințul este aproape totdeauna unul din tipurile proeminente ale epoci sale și în el se oglindește imaginea supușilor sai. Câteva amănunte despre Justinian și familia sa vor justificà acest adevăr.

Pela anul 474, și pe timpul domniei împăratului Leon, veniseră dela Bederiana la Constantinopole trei tineri țărani, cari, cu un ciomag în mână, o disagă de păr de capră pe umăr, cu câteva pâini negre, veneau să-și caute norocul în orașul imperial, Cum ei erau mari și bine făcuți, un recrutor i-a înrolat în miliția palatului, unde câte trei au făcut frumoasă carieră, jumătate prin bravură, jumătate prin suplețea și abilitatea conduitei care distinge pe muntenii țării lor. Unul din ei a fost împăratul Justin, care din grad în grad ajunse comandant superior al acelorași miliții palatine în care el fusesé înrolat ca simplu soldat. La moartea lui Anastase, eunucul mare șambelan, voind să îacă a înclina votul armatei de partea unei creaturi a sa, dete lui Justin o mare sumă de bani spre a o distribui soldaților: Justin o primi, o distribui, fu proclamat el însuși August și s'a râs mult de păcăleala ce căpitanul gărzii a tras-o marelui șambelan. Când Justin s'a văzut stăpân pe situație, a chemat la el pe sora sa Beglenitza, soția unui țăran din Tauresium, numit Istok și pe fiul lor Uproda (Preda?) pe care a voit să-l crească ca fiu al său fiindcă n'avea copii. Cei trei țărani lăpădară odată cu costumul ilirian și numele lor, care distra prea mult înalta societate a Constantinopolului; li s'a dat nume latine sonore, li s'a fabricat chiar o genealogie care îi arătă că se coboară din o ramură a nobilei familii Anicius, venită odinioară în Dardania. In virtutea acestui botez latin, Beglenitza devine Vigilanția; Istok=Sabbatius; și Uproda a luat acel nume de Justinian, pe care a știut să-l facă nemuritor.

Ciobanul din munții Hemus (Balcani) nu primise în copilărio o educație aleasă, dacă e adevărat, dupe cum spune Procopiu, că el nu-și putea semna numele de cât cu ajutorul unei linii de aur, în care erau tăiate literile ce compuneau numele său, și ale căror forme le urma cu condeiul ; în ori ce caz, el a voit să fie altfel decât nepotul său. Tânărului Uproda i s'au dat cei mai buni profesori în toate ramurile, și l-a uimit prin activitatea sa neobosită și inteligența lui universala; elocință, poezie, drept, teologie, artă militară, architectură, muzică, el a voit să știe tot, și a știut.

www.digibuc.ro

Ajuns împărat, a lucrat el personal la acele monumentale legiferări cnre fac gloria sa cea mai de căpetenie: Codex Justinianeus; Digestae; Jnstitutiones; etc. Rapoartele sale către senat erau totdeauna lucrate de el personal, adesea el făcea aceste rapoarte verbal şi pe nepregătite, deşi aveà un accent cam aspru şi care îi trăda originea ilirică. Biserica greacă cântă şi azi unul din imnurile compuse dè el; Justinian a lucrat şi la muzica bisericească. In fine multe monumente din Constantinopole şi din provincie au fost construite dupe planurile sau hotărârile sale. In ceia ce priveşte războiul el a învăţat arta militară şi organizarea armatei în teorie şi practică ca toţi tinerii romani, în câmpurile de instrucţie şi în războiu. Această educaţie nu a atins toată desvoltarea sa decât când Justin a devenit împărat; Justinian aveá atunci treizeci şi cinci de ani.

Dar ceia ce a depăşit geniul său creiator, a fost o dragoste înflăcărată pentru o dănţuitoare, dragoste mai profundă de cât aceia ce o aveà pentru cultură. Acea dănţuitoare se numeà Teodora, care erà atunci de poveste în Constantinopole prin viaţa ei desordonată şi prin minunata sa frumuseţe. Cu toate mustrările mamei sale, refuzul unchiului său, prohibirile legii care opreà asemenea căsătorii, artistele fiind considerate ca persoane infame cu care mariajul erà nul, Justinian a voit să se însoare cu ea, şi încăpăţânarea sa a făcut totul să se încline. A trebuit ca bătrânul soldat să reformeze el însuşi legea care protejà numele său. Cu toate viţiile acestei femei şi răul ce l'a cauzat imperiului orgoliul său, ura şi imoralitatea sa, totuş istoricii hezită a condamnà, pe cel ce a luat-o în căsătorie. când se vede ce amor-sincer, ce cult fidel şi aproape pios a avut toată viaţa sa „pentru prea respectabila soţie ce Dumnezeu îi detese"; Aşa se exprimă Justinan în una din legile sale. Theodora echilibra de altfel marile sale viţii cu mari calităţi: un spirit pătrunzător, totdeauna treaz, o judecată sigură, o deciziune căreia Justinian îi datorà cel puţin odată, tronul său şi viaţa sa.

Acest prinţ era de talie cevà mai înaltă ca mijlocia; avea trăsăturile regulate, faţa îmbujorată, pieptul larg, aerul senin şi graţios; urechile sale erau mobile, conformaţie dejà remarcată la Domiţian, ceia ce a făcut să circule pe contul noului împărat multe aluziuni răutăcioase. Se povesteşte că lui îi plăceà să se îmbrace în felul Barbarilor, mai ales ca Hunii. In palat duceà viaţa austeră a anahoreţilor: pe timpul unui post (ne-o spune el singur) el nu gusta pâine, n'a băut de cât apă, şi nu mânca

www.dibuc.ro

de cât din două în două zile, şi atunci mâncà numai nişte ierburi sălbatice, preparate cu oţet şi sare. Dormea numai câteva ore şi se deşteptà la miezul nopţii pentru a lucrà la treburile statului şi ale bisericei, sau să străbată în prada unei agitaţii febrile, lungile galerii ale palatului. In timpul acestor ore de insomnie şi meditaţie singuratică el se familiarizà cu marile planuri cari se năşteau şi frământau în mintea sa, şi care au sfârşit prin a-l face să creadă el însuşi, că îi erà inspirate de Dumnezeu. Aceste obiceiuri, cam curioase, acreditară fabulele în care erà arătat ca un demon, un spirit rău făcător care nu dormeà, nu mâncà nimic, el nu aveà omenesc decât aparenţa. Această facultate de a dubla astfel viaţa, a permis lui Justinian, urcat târziu pe tronul imperial, căci el aveà dejà patru zeci şi cinci de ani, să desăvârşească numai el singur mai multe lucrări măreţe decât mulţi mari împăraţi luaţi împreună.

Barbarii din Slavia şi din Hunia, care nu se mişcaseră pe tot timpul domniei lui Justin, reapărură de îndată ce acesta muri, ca şi când ar fi voit să sondeze pe noul împărat. Alegând totdeauna iarna pentru trecerea Dunărei, ei invadară în Scyţia mică (Dobrogea) şi dejà ameninţau Tracia (Rumelia) când armata lui Justinian i-a sdrobit într'o mare bătălie.

Trei ani mai târziu, Slovenii atacând imperiul Bizantin, Kilbudius, comandantul miliţiilor din Tracia, i-a aruncat pe ţărmul stâng al Dunărei, apoi dincolo de Carpaţi, şi le-a făcut un aspru războiu în mijlocul satelor lor; dar acest general a pierit în timpul executărei imprudente a unui marş, în care s'a lăsat a fi învăluit. (Teatrul de războiu în această campanie a fost de sigur Muntenia-Oltenia-Transilvania). Kilbudius erà slav de origine şi excelent pentru războaele ce se făceau pe Dunăre; moartea sa păru barbarilor uu adevărat triumf şi le-a redat toată îndrăsneala. Nici Bulgarii nu s'au lăsat mai pe jos; ei au reîncepuţ iarăşi prădările şi cruzimile în imperiul roman de răsărit.

Barbarii au ales bine momentul unui atac în partea de nord a imperiului (sudul Dunărei) tocmai atunci când toată armata Bizantină erà angajată în Italia. Chiar soarta lui Belizariu blocat între zidurile Romei, a fost mult timp considerată ca compromisă; tot aşa cugetaseră şi Francii care au rupt alianţa cu Romanii şi au trecut de partea Goţilor în schimbul cedărei provinciei Narboneze. Prezentând tutulor popoarelor Germane, cauza Goţilor ca pe aceia a Germaniei însăşi, ei le îndemnau să ia armele, sperând ca prin aceasta să creeze o puternică diversiune

www.digibuc.ro

în partea Dunărei. Germanii, la rândul lor, şi ei au căutat á stimulà popoarele de rase diferite care erau vecine fluviului. De sigur, că din cauza acestor provocări Anţii, Bulgarii şi Hunii trecură din nou peste frontierele lor în anul 538. Ne întâlnind nici-o piedecă în marşul lor, ei se împrăştiară în toate direcţiile Trei zeci şi două de castele forţate în Iliria, Chersonesul Traciei invadat, coasta Asiei Mici devastată de o bandă care a trecut Helespontul între Sestos şi Abidos; acestea au fost evenimentele dezastroase ale acestui războiu. O altă bandă care a înaintat până la Termopile, găsind drumul închis cu un zid, a întors defileul prin potecile muntelui Oeta şi aruncându-se asupra Achaei, a devastat-o până la golful Corint. Intocmai ca şi o inundaţie care se retrage de la ruinele ce ea a produs, tot aşa şi Barbarii s'au întors în ţara lor, sătui de omoruri, încărcaţi de de prăzi, şi stăpâni pe o sută două zeci mii de prizonieri romani, care erau pentru ei pradă vie.

Justinian disperat, reluă acum din nou marile lucrări de apărare, la care el cooperase sub domnia unchiului său, şi pe care le abandonase din cauza altor nevoi. El reluă lucrul cu o activitate pe care nimic n'a mai putut-o opri. Toate marile cetăţi din Moesia de sus şi de jos ieşiră din ruinele lor; toate fură reparate: multe fură mărite: Simple castele deveniră oraşe, turnurile se transformară în citadele, potrivit nevoilor situaţiei locale. In Scyţia mică (Dobrogea) drumul obicinuit al incursiunilor nomade, s'au construit multe uvrage de apărare, atât pe Dunăre cât şi la mare. In interiorul ţării între Dunăre şi Hemus (Balcani), Justinian a fortificat tot ce s'a putut. El a pus să se construiască ici-colea mari incinte crenelate, proprii ca să primească, în caz de invazie, pe locuitori cu familiile şi mobilele lor

Aceste precaţiune salutare nu au fost luate numai contra Hunilor şi Slavilor; teama de Gepezi çontribuise şi ea mult la luarea acestor măsuri de pază. Acest popor, multă vreme în solda imperiuiui, în calitate de amic, a rămas fidel alianţei cu Romanii atât timp cât Goţii, pe care ei îi contrabalansau, au ocupat Panonia.

Când Goţii şi-au transportat locuinţele în Italia, Gepizii au voit să pună stăpânire pe câmpiile Savei, dar întâlniră rezistenţa Romanilor (Imperiul de Răsărit) care revendicau pentru ei posesiunea acestei ţări. Atunci ei s'au răzbunat de aceasta, fie prin ostilităţi surde fie declarate. Politica ce o duceau Gepizii, nu erea în felul aceleia obşnuită la multe din popoarele

www.digibuc.ro

germane, violența francă, și brutală care caracterizà relațiunile Gepizilor cu vecinii lor; ci erà de o manieră vicleană, șireată și părea mai mult că maimuțărește politica bizantină. Protestând în continuu că ei sunt oameni de bună credință zilnic cotropeau câteva porțiuni din câmpiile Savei, ei se strecurară chiar în cetatea Sirmium pe care, apoi, refuzară să o evacueze. Această purtare neliniștea, cu drept cuvânt guvernul imperial, care absorbit de războiul din Italia, se simțea slab la Dunăre. Pentru a se asigura din partea Dunărei, Justinian a chemat în ajutor pe Lombarzi, care atunci locuiau în platoul Boemiei, și le-a dat pe dreapta Dunărei nu numai vechiul domeniu al ostrogoților în Panonia, dar și o parte din Noric care fusese locuit de Roșii înainte de trecerea lor la Sud de Alpi.

Justinian a concedat Lombarzilor aceste teritorii cu condiția de supunere politicește și de serviciu militar, atașați cu titlul de federați. Aceasta era o barieră pe care voia s'o aș.ze între el și Gepizi.

Din cauza atacurilor, afronturilor și provocațiunilor de tot felul, Gepizii și Lombarzii au ajuns a se urâ, și dujmănii cu o ură implacabilă cum numai între vecini și rude se poate vedeà. Cei doi regi ai lor, Aldoin care guverna pe Lombarzi, și Thcrisin care conduceà pe Gepizi, înveninau și mai mult dușmănia națională prin aversiunea lor personală. Lucrurile au ajuns în așa stare, că în anul 548, cele două popoare hotărâte să sfârșască printr'un răsboiu nemilos, își trimiseră reciproc o provocare în felul acelora ce se practicau între războinicii Germani. Locul și ziua bătăliei au fost alese așa fel, ca una din națiuni să stea pe loc; iar ziua aleasă să fie destul de depărtată pentru ca fie care națiune să aibă timpul necesar spre a pune pe picior de războiu toate forțele sale și primi ajutoare din afară.

Cel mai puternic dintre aliații posibili, acela care trebuià să arunce greutatea cea mai mare în balanța bătăliilor, erà desigur împăratul Romanilor, și el a fost primul la care s'au gândit cele două națiuni. Fie care popor s'a grăbit să trimită câte o ambasadă la Constantinopole, cu intenția de a lua înainte inamicului său și de a prezenta cel din'tâi cauza sa în lumina cea mai favorabilă.

Justinian a deliberat mult timp cu consiliul său și în sine însuși, asupra cum trebuià să facă în asemenea împrejurare Motive puternice pledau pentru fie care din cele două partide căci, dacă pe deoparte Romanii doreau distrugerea repede a

www.digibuc.ro

Gepizilor, pe de altă parte era periculos pentru ei de a întări prea mult pe acei Lombarzi a căror amiciție devenise deja incomodă. Dupe ce totul a fost bine cumpănit Justinian a expediat ambasada Gepizilor fără nici o satisfacție, și a promis Lombarzilor un ajutor de zece mii cavaleri romani și de o mie cinci sute Heruli auxiliari, cu dreptul de a examina când și cum promisiunea se va putea înfăptui. Un incident care a urmat imediat dupe cele două ambasade, a arătat lui Justinian că procedase foarte bine, și că aparenta umilință a Gepizilor nu era în fond deât o manevră pentru a-i adormi vigilența și prevederile sale.

In peninsula Crimeia, numită în vechime Cimmeria, locuiau Goții Tetraxiți (unul din popoarele Gotice), o umilă sfărămătură a vastului imperiu al lui Ermanaric. Când acest imperiu a căzut în 375, sub loviturile Hunilor lui Balamir, o parte din Goții refugiați veniră să caute adăpost în munții care încoronează peninsula în partea de miazăzi, și care purtau încă în secolul VI al erei noastre antica denumire galică de Dor sau Tor, adică țara înaltă. Ei ocupau aci văi fertile și bine udate, proprii lucrului câmpenesc cum și creșterei animalelor, și cu timpul ei formară un mic popor bine cunoscut, atât prin moravurile sale ospitaliere și pacifice, cât și prin bravura sa când era provocat. La acest popor nu se găseau nici orașe, nici fortificații. Fii ai vechilor Germani, Goții Tretaxiți păstraseră în mod religios aversiunea strămoșilor față de ziduri și împrejmuiri, pe care le priveau ca închisori. Mica lor republică, tot pe atât de înțeleaptă cât și războinică, se menținea totdeauna în pace, cu toată vecinătatea Hunilor Utiguri stabiliți la nord de peninsulă și în stepele de la Bosforul Cimmerian cum și a Hunilor Cutriguri care stăpâneau țara de la vest de Palus Meotide (Marea de Azov), experiența, desigur, învățase pe acești huni să respecte scutul patrunghiular și lunga spadă a Goților Tretaxizi. Acești Goți erau creștini. Episcopul lor tocmai murise și ei se întrebau cu neliniște, cum vor putea să-și procure un altul, când se răspândi svonul că Abasgii, popor diu Caucaz, de curând convertiți la creștinism, primiseră episcop dela Constantinopole. Știrea aceasta a produs o mare bucurie la ei, și o deputațiune plecă, fără a mai pierde timpul, la Constantinopole spre a solicita marelui împărat al Romanilor, un episcop pentru fidelii săi amici Goții Tretaxiți.

Acești oameni simpli, admiși la audință de Justinian, expuseră în câteva cuvinte scopul voiajului lor, și episcopul ce ei

www.digibuc.ro

cerură le-a fost promis în mod grațios. Deschizându-și apoi liber inima, povestiră lui Justinian starea de lucruri de la Cutriguri și Utiguri, agitațiile lor interne, setea lor de aur și rivalitățile șefilor lor, și a dat să înțeleagă cât de profitabil și ușor ar fi pentru imperiul roman să arunce discordia printre acești barbari spre a-i împiedecă să se reunească contra lui. Justinian se credea sigur din partea Hunilor Cutriguri, care primeau anual o gratificație din munificența sa și află cu uimire că acești falși aliați promiseseră ajutor Gepizilor în războiul acestora cu Lombarzii și că înțelegerea se închiase în acelaș timp când ambasadorii lui Thorisin solicitau atât de modest neutralitatea sa.

Sfatul Goților a fost găsit bun și în timp ce ambasadorii lor ajungeau în munții lor din Crimeia, emisari iuteligenți plecau din Constantinopole pentru stepele unde erau așezați Utigurii, sud și est de Marea de Azov. Această hordă avea atunci ca rege pe un oare care Sandilkh, personaj invidios și lacom, pe care josnicia îl disputa vanității. Numai ideia că Romanii îi disprețuesc, și că banii și darurile lor mergeau la regele Cutrigunilor care nu le merita, îl făcea pe Sandilkh să turbeze de mânie. La vederea emisarilor romani sosiți în tabăra sa, fața sa se însenină și s'a gândit să-și ia revanșa. Propunerile ce aceștia aduceau erau clare și fără ocoluri; ei ofereau șefului Utigurilor subvenția ce o primise până atunci acela al Cutrigurilor, cu condiția ca primul să se constitue ca gardian al celui de al doilea, și ori de câte ori Cutrigurii ar trimite vre o expediție în partea dinspre Dunăre, Sandilkh să facă și el una în țara lor, și să-i constrângă să și recheme trupele înapoi, amenințându-i că dacă nu se supun, el nu se va putea opri de a nu-i pedepsi. Aceste propuneri foarte clare, dupe cum se vede, părură mai întâi că revoltă pe Sandilkh. Cu tonul unui om mult timp nebăgat în seamă și care simte că acum devine important, Snndilkh zise cu emfoză: „Sunteți absolut nedrepți, o Romani, când îmi cereți mie ca să extermin compatrioți și frați, fiindcă trebue să știți că, nu numai Cutrigurii vorbesc aceiași limbă ca și noi, se îmbracă ca noi, au aceleași obiceiuri și legi, dar că sunt de acelaș sânge cu Utigurii, deși cele două popoare sunt guvernate de șefi diferiți Dar, totuș, iată ce servicii pot face pentru împăratul vostru. Voiu merge sa surprind taberile Cutrigurilor, voiu pune mâna pe caii lor, pe care îi voi aduce cu mine. De aici va urmà: că inamicii voștri ne mai având cai, mult timp nu vor mai putea să vă facă războiu și atunci veți dormi în pace.“ Trimișii romani ar fi putut

www.digibuc.ro

să râdă de oferta lui Sandilkh, dacă ea nu ar fi avut prea mult aerul unei batjocuri insolente; dar ei simţiră intenţia şi unul din ei înfigând în inima barbarului ghimpele geloziei, l-a întrebat ironic dacă compatrioţii şi fraţii săi Cutrigurii, pentru care el arată atâta grije, împărţeau cu el banii ce le da Romanii, şi dacă el contă pe o parte din prada ce ar face-o când ei vor jefui provinciile imperiului. Lovitura a fost bine dată: Sandilkh scos din fire, s'a dat pe faţă, a primit darurile şi a jurat că va face tot ce i se va comanda. Pe când cele două politici gepidă şi romană se luptau astfel prin mine şi contra mine spre a-şi apropia triburile Mări-Negre, ziua marelui duel dintre Gepizi şi Lombarzi sosise. Beligeranţii se văzură rămaşi la propriile lor mijloace, fără ca ajutoarele ce le aşteptau de o parte şi alta să le sosească cu toate acestea, onoarea germanică cerea imperios ca ei să răspundă unui angajament aşa de solemn. Armatele lor merseră deci pe teren, dar abia faţă în faţă, ele întoarseră spatele şi o luară la fugă fie care în direcţia de unde venise, ca cuprinse de panică. Cei doi regi asistară la această curioasă fugă în desordine, fără a o putea opri; câmpul de bătălie se goli la moment; nici n'a rămas pe acest câmp decât cei doi regi singuri, sau aproape singuri. Au fost nevoiţi să vadă în acest eveniment, o hotărâre a cerului, care punea în felul acesta onoarea lor la adăpost, şi sub impresia involuntară a spaimei pe care o resimţeau şi ei înşişi, încheiară un armistiţiu de doi ani, în care timp sperau să aranjeze prieteneşte neînţelegerile lor, sau să se pregătească mai bine spre a le lichida cu arma în mână.

www.digibuc.ro

CAPITOLUL V

Bătrânețea lui Justinian, declinul guvernării sale; Un nou război al Hunilor Cutriguri uniți cu Slavii și Bulgarii sub conducerea lui Zabergan; Războiul dintre Cutrigurl și Utiguri, sosirea Avarilor care îi aservesc.

Anii 548—560

O liniște profundă urmă dupe aceste turburări trecătoare. Hunii nu mai reapărură, și cearta dintre Lombarzi și Gepizi continuă fără ca imperiul să se amestece alt fel în ea, decât numai ca s'o facă mai îndârjită. Pe când provinciile din nord erau acum liniștite, cucerirea italiei de către Narses se termină. In extremul orient, regele Persiei consimțind la o nouă pace, Justinian s'a putut numi cu tot dreptul pacificatorul, în acelaș tim și reconstructorul lumeî romane, *restitutor orbis*. Acum el atingea anul 558, al trezeci și doilea al domniei sale și al șaptezeci și șaptelea al vieței sale. In culmea gloriei sale el se părea că se prăbușește sub greutatea anilor.

Hezitările și inactivitatea spiritului urmară activității devorante și credinței în sine, acel dublu și invincibil instrument al grandoarei sale.

A început a-i fi frică de războiu, fiindcă războiul aduce dupe sine șanse de câștig și schimbari; se mai temea de războiu și pentru motivul că el creiază generali, și într'un stat electiv un general glorios și popular este o amenințare continuă pentru un prinț bătrân: tronul pe care el sta, îl învăța multe. Acesta este adevăratul motiv care l-a făcut să fie ingrat față de Belizariu și just pentru Narses, în care nu putea să vadă un rival. Istoria ne mai spune că cuceririle cu care Justinian mărise imperiul, îi sleiseră resursele.

Rezervele acumulate de către împăratul Anastase, a cărui rea administrație costase imperiul mai multe lacrămi decât bani nu întârziaseră a se scurge și Justinian trebuise să mărească impozitele spre a putea face față cheltuelilor de război. Acum

www.digibuc.ro

când el credeà că a făcut destul pentru imperiu, a găsit că armata este o povară şi a licenţiat-o în parte, ca inutilă de aci înainte. Solda soldaţilor a fost diminuată; ei s'au desgustat şi au plecat, dar n'au fost înlocuiţi; auxiliarii barbari, ale căror capitulaţiani au fost reduse, se retraseră asemenea în mare număr din serviciul roman. Dacă la această desorganizare a armatei se mai adaogă şi reaua ei administraţie şi improbitatea prea generală a şefilor săi, ne putem face o idee de starea de plâns în care căzuse armata sub un prinţ care îi datorà totul. Corupţia administrativă este rezumată în aceste câteva cuvinte ale unui autor contimporan: „Tezaurul militar devenise casa de bani privata a generalilor". Acelaş istoric ne spune că, ca rezulat al acestei desordine, efectivul trupelor care în timp normal era de şease sute patru zeci şi cinci de mii de oameni, s'a redus la această epocă numai la una sustă cincizeci de mii oameni, şi aceştia erau împrăştiaţi în Italia, Africa, Spania, Armenia şi pe frontierele Eufratulu, Caucazului şi Dunărei. Cât despre Huni şi Slavi, abia dacă se mai ocupà Justinian: s'a zis că învingătorului Vandalilor şi Goţilor i-ar fi ruşine să întrebuinţeze soldaţii sai contra sălbaticilor, care se distrugeau între ei, la cel mai mic şemn, pentru un pumn de aur.

Barem dacă economia necugetată provenită din slăbirea armatei ar fi profitat publicului, n'ar fi fost decât un rău pe jumatate; dar ea a facut să crească gustul lui Justinian pentru construcţiuni. Aceasta erà singura activitate care supravieţuia în inteligenţa sa amorţită. Să pretinde că el singur a construit şi reparat mai multe edificii şi oraşe decât toţi predecesorii săi luaţi la un loc. Această exagerare arată cât de mare a fost activitatea sa. Multe din acele întreprinderi au fost magnifice, cea mai mare parte au fost utile; dar jena financiară produsă de cheltuieli în disproporţie cu veniturile, au făcut să se arunce blesteme chiar contra edificiilor utile.

Anli 557 şi 558 speriară lumea romană prin multele calamităţi adunate pe capul poporului, care începuse a crede că a sosit sfârşitul lumei. Răsturnarea anotimpurilor, ciuma, cutremurele de pamânt, pareau că se adunaseră toate aceste calamitaţi spre a da cele mai grozave lovituri nenorocitei populaţiuni a imperiului. Ciuma, dupe ce dezolase coastele Asiei şi ale Greciei, s'a abătut asupra Constantinopolului cu aşa violentă, ca cadavrele au stat mult timp îngrămădite în strade, din lipsa de braţe, de litiere sau bărci spre a le ridicà. Cutremurele de pământ n'au

www.digibuc.ro

făcut nici ele mai puține victime; se auzea, noaptea, un tunet surd, sub solul stradelor, și fie care guduitură făceà să scape din pământ exalațiuni de vapori negri, care otrăveau aerul. Nu mai lipseà decât războiul spre a pune vârf nenorocirilor, și războiul, un război sălbatic, a isbucnit în iarna anului 558—559.

Razboiul acesta venea din partea Cutrigurilor, care, învingând pe Utiguri dupe șease ani de lupte îndârjite, cereà acum socoteală guvernului roman de complicitatea sa cu inamicii lor. Trebue spus însă, eà nu erà la mijloc actul imoral în sine care excita pe Cutriguri și îi făceà să declare războiu Romanilor, ci regretul că vechea lor subvențiune trecuse la Utiguri; regele lor, Zabergan, fierbea de mânie că Romanii preferau în locul său pe Sandilkh și ardea de nerăbdare să le dea o lecție, spre a le dovedi puterea sa. El spunea tare, că aceasta era cauza războiului. Acest barbar inteligent, îndrăzneț, comparabil cu Denghizikh, al cărui succesor erà, erà sigur că va găsi pe Romani decimați de cel mai spăimântător flagel și țărmul drept al Dunărei fară apărare. Cu autoritatea care însoțește totdeauna victoria la nomazii Asiei, el făcu un apel la Bulgari și Slavi, care se grăbiră să alerge sub steagurile sale, și Zabergan se pusă în marș în capul unei armate formidabile. Dunărea înghețată până la fund de la începutul iernei, a fost foarte ușor trecută de Huni, apoi marșul prin Scyția mică (Dobrogea) și Moesia inferioară (Bulgaria de azi) s'a executat fără nici o împotrivire așa că ei nu s'au mai amuzat să prădeze; trecerea prin strâmtorile Balcanilor, s'a facut repede și iată-i pe Huni opriți voluntar aproape de Adrianopole. De aci încolo, începe în adevăr războiul.

La sud de această metropolă a Traciei se încrucișau trei mari căi, care duceau spre punctele importante ale Greciei și Asiei; la dreapta, drumul Greciei propriu zis, care urmând țărmul mării Egee duceà la defileurile Olimpului și Termopile; la stânga șoseaua Constantinopolului, și între cele două, în direcția sud-est, drumul Kersonesului Traciei ducând în Asia prin Helespont. Zabergan și-a împărțit armata în trei grupe, pe care le-a trimis câte una pe fiecare din drumurile de mai sus, spre a prada centrul Greciei, bogatele orașe ale Chersonesului, coasta Asiei și în sfârșit Constantinopolul însuși dacă va putea fi cucerit prin surprindere. El a luat conducerea acestei din urmă expediții, care nu părea a fi cea mai ușoară, și luând cu el șapte mii de oameni, elita nenumăratei sale cavalerii, porni cu toată iuțeala pe șoseaua ce duceà la Constantinopole,

www.digibuc.ro

Rapoarte sigure trebue să fi încunoștiințat pe Zabergan despre starea rea a zidului lui Anastase și părăsirea posturilor de apărare, fiindcă el a mers direct la breșele făcut de ultimele cutremure de pământ, și a intrat îndrăsneț în câmpia Constantinopolului. Cele treisprezece leghe ce separau lungul zid împrejmuitor, de marginele orașului, au fost repede parcurse de ușoara cavalerie a lui Zabergan, care a venit să-și așeze bivuacul lângă râul Athyras, în orășelul Melanthiade, la cinci leghe numai de parapete.

Această apariție neașteptată a aruncat Constantinopolul într'o mare turburare. Știau că inamicul este dincoace de zidul cel lung, dar nu-și închipuiau că este așa de aproape, chiar la porțile metropolei; și teroarea a fost așa de mare, ca și când orașul ar fi fost cucerit. Locuitorii și-au părăsit casele spre a merge să se îngrămădească pe piețe, și în bisericile cele mai îndepărtate din Melanthiade, ca și când ar fi simțit loviturile săgeților dușmanului; dar nici aci mulțimea nu s'a simțit în siguranță: la cel mai mic incident, la orice vociferări îndepărtate la sgomotul unei porți împinsă cu violență, apaima o apucă și se împrăștia la dreapta și la stânga ca un stol de pasări speriate. Frica îi cuprinse pe toți, mari și mici de o potrivă; nimeni nu mai comandă și nici o dispoziție de apărare nu se luă de nimeni. In sfârșit un grup de bravi cetățeni, au veni și s'au oferit de bună voe, ca împreună cu garda palatului să meargă și să recunoască pe inamic; plecară împreună, dar s'au înapoiat numai de cât în cea mai mare desordine, lăsând în urma lor o parte din oamenii cu care plecaseră. Câteva șarje ale cavaleriei inamice îi împrăștiase. Miliția palatului nu mai eră ce fusese altădată, orgoliul și elita armatei întregi, din care împărații o alegeau. Zenon începuse s'o amestece, introducând în ea pentru siguranța sa personală pe Isaurieni[1]), care nu făcuseră de loc, sau facuseră rău războiul. Anastase a desorganizat-o și mai mult, vânzând acele funcțiuni care se bucurau de anumite privelegii și solde mai bune. Cetațenii mai bogați cumpărau cu bani acele funcțiuni, și în curând nu s'a mai văzut un soldat în garda palatului. Astfel, sediul imperiului și viața împăratului, se gaseau încredințate unei miliții îmbrăcată în aur, dar care nu știa să mânuiască armele: trupă de paradă, facută să împodobească un triumf, dar nu să-l procure.

1) Locuitori ai provinciei Isauria din Asia Minoră.

www.digibuc.ro

Incurajaţi de acest prim succes, barbarii ieşiră din câmpul lor întărit şi veniră să facă cavalcade în faţa Porţii Aurite, spre marea ruşine a cetăţei care nu mai putea primi ajutoare decât pe mare. In acest timp sosesc în Constantinopole un corp de vechi soldaţi, veterani de ai lui Belizariu din Africa şi Italia; nu erau decât trei sute, dar cereau să meargă la războiu. Soşirea lor a redeşteptat amintirea despre fostul lor şef, al cărui nume îl invocau cu orgoliu şi confienţă. Belizariu erà atunci căzut în una din acele disgraţii cu care Justinian plăteà periodic serviciile sale, şi marele general, trebue s'o spunem sufereà această disgraţie fără fermitate de suflet, fiindca el sufereà afronturile amestecându-se în mulţime şi mergând în faţa împăratului unde cerşea, par'că o privire binevoitoare, pe care prinţul i-o refuza totdeauna. Aceasta a fost singura mizerie a acestui om ilustru, pe care o tradiţie poetică ni-l prezinta ca orb şi cerşetor, dar care din nenorocire, a fost prea bogat pentru puritatea gloriei sale. Numele său ascunde două personagii bine distincte de care trebue a se ţine socoteala în istorie: omul din viaţa civilă şi soldatul. Primul, mic de suflet, setos de bani şi onoruri, inutil pentru amicii săi, jucăreia unei femei care avea toate viţiile Theodorei fără ca să aibă nici una din calităţile ei; al doilea, generos, fidel, neclintit la datorie, şi de un eroism pe care nu l-a întrecut nici unul din oamenii mult lăudaţi de Roma republicană. Asemenea lui Anteu din fabulă, Belizariu avea nevoe sa atingă câmpul de bătălie cu piciorul spre a deveni eroul Belizariu.

Când împăratul l-a chemat la palat şi i-a încredinţat apărarea sa şi a imperiului, bătrânul Belizariu pareà că se renaşte. Albul său păr, şi membrele sale sfărâmate, reîntinerirà sub cască şi cuirasă, pe care el nu le mai purtă de multă vreme. Prezenţa sa a fost suficientă, spre a creia o armată. Cetăţenii care aveau arme şi ţăranii care n'aveau deloc, au venit de o potrivă să solicite un loc în trupa sa, care nu numără ca soldaţi de cât pe cei trei sute veterani, miliţia palatului fiind rezervată pentru apărarea zidurilor cetaţei Dupe ce Belizariu şi-a organizat mica sa armată, a mers şi şi-a aşezat tabăra la câteva leghe de oraş lângă târgul Chetton, faţa 'n faţa cu tabăra Barbarilor de care erà despărţită printr'o deasa perdea de pădure. O dată în câmp el făcu să domnească în această adunătură de oameni de toate felurile, disciplina unei armate regulate. Câmpul său întărit, delimitat dupe toate rogulile strategiei, garnisit cu un lung şanţ şi un parapet cu palisade (gard de stobori), deveni o citadelă de

www.digibuc.ro

neînvins. Ziua patrulele sale cercetau câmpia până la mari depărtări, iar noaptea se aprindeau focuri la mari distanțe; toate acestea spre a înșela pe inamic, care crezând că în adevăr armata romană este numeroasă, a stat în defensivă. Aceasta o dorea și Belizariu, care voia să-și formeze ca luptători pe burghezii săi. Țăranii isgoniți din satele lor, alergau din toate părțile la el și îi primea chiar cu armamentul de care ei dispuneau: fiare de plug sau chiar simple ciomege. S'a dat fie căruia întrebuințarea sa și rolul ce aveà să îndeplinească. Cavaleria se execità, recruții se instruiau dupe modul vechilor soldati; aceștia reluau obicinuința de a vedeà pe inamic și deci executau exerciții de luptă; recruții se familiarizau cu aceste exerciții. Belizariu supraveghea aceste exerciții, cu casca pe cap și cuirasa în spate, cel dintâi pe parapet și cel din urmă în cort. El evità cu grije orice provocare a inamicului din partea trupei sale, ori ce întâlnire a patrulelor sale cu inamicul; planul său erà; să aștepte pe barbari și să le inspire o îndrăzneală nebună, în scopul de a-i zdrobi cu siguranță.

Hunii, însă, nu se înșelau esupra numărului inamicilor lor, și cu toate că numele lui Belizariu le inspirà o teamă secretă. ei s'au hotărât să atace. Două mii de cavaleri încercați au fost aleși din cei șapte mii, și Zabergan s'a așezat în fruntea lor. Planul său erà să surprindă pe Romani printr'un marș repede, străbatând padurea ce separà cele două poziții adverse; dar Belizariu, pe care cercetașii săi îl serveau bine și care mai aveà tot atâția spioni câți țărani erau prin sate, avertizat de mișcările ce se văzuseră că fac Barbarii, a ordonat îndată dispozițiile sale. Pădurea era traversată de o mare șosea la dreapta și stânga căreia nu se găseau decât poteci strâmte, sinuoase și impracticabile pentru cai. Belizariu trimise cavaleria sa armată cu lănci și cuirase să ocupe desișul pădurii pe cele două margini ale șoselei, cu ordinul de a sta acolo ascunși până ce inamicul va intra în defileu. Acei dintrn țărani, care nu aveau decât ciomege, primiră ordin de a se risîpi în pădure, de a isbi copaci, de a târî creci, în scopul de a face pe inamic sa creadă că în pădure este o armată mare, și de a spria caii. Belizariu însuși s'a așezat deacurmezișul șoselei urmat de veteranii săi și de infanteria orășénească. N'a întârziat mult și massa armatei Barbare apărù, și fiindcă nu zărise nici un inamic până atunci, intră fără grije în defileu. Când a fost bine angajată aci, cevalerii romani se demascară și șarjară de o dată pe cele două flancuri, mânuind

www.digibuc.ro

armele şi scoţând împreună ţipete mari, cărora le răspundeau ţăranii, care începură a isbi copacii, a scutura şi târâ crăci dupe cum li se ordonase. Vântul suflând în faţa Barbarilor, primeau în ochi vârtejuri de pulbere care îi orbea pe ei şi pe caii lor. Acesta a fost momentul ales de Belizariu pentru a înainta, şi Hunii simţiră numai decât că în faţa lor erà o barieră de fier.

Ceia ce a urmat nu s'ar putea descrie: a fost un tumult spăimântător, un amestec de cai care cabrau, călăreţi trântiţi, masse care se înghesuiau, care se răsturnau unele pe altele. Lupta a fost îndârjită în primele rânduri, cavalerie contra infanterie, şi Belizariu învăluit un moment, s'a degajat ucizând sau rănind mai mulţi inmici pe jumătate leşinaţi. Ţăranii îi ucideau pe pământ cu bastoane'e lor. Patru sute din soldaţii lui Zabergan erau trântiţi prin pădure, restul au fugit în toate direcţiile. Dacă Belizariu ar fi avut o cavalerie instruită şi bine antrenată, n'ar fi scăpat nici un inamic, însuşi Zabergan ur fi fost prins. Romanii, stăpâni pe pădure, îşi ridicară răniţii (n'au avut nici un mort) şi se înapoiară în tabăra lor fortificată spre a se odihni. Cât despre Zabergan, el a pus să se strângă imediat corturile, să se hame căruţele, şi a părăsit Melanthiade plecând în direcţia zidului lung.

Belizar intenţionà să-l urmărească cu armata sa repauzată, Ar fi avut un mare succes, fără îndoială, faţă de un inamic paralizat de frică; dar contrar tutulor prevederilor el s'a înapoiat la Constantinopole, unda îl chemà un mesaj imperial. Chemarea sa fără motiv serios a dat de bănuit, chiar şi celor mai puţin prevăzători, recompensa ce i se rezervă pentru acest ultim şi suprem serviciu. Belizar se arătase prea mare în mijlocul teroarei generale şi poporul manifestà faţă de el prea mare admiraţie şi încredere, ceia ce a făcut pe împărat să se teamă de gloria sa. Ce ar fi fost dacă nu l-ar fi oprit la jumătatea victorie sale, dacă s'ar fi înapoiat să se prezinte adoraţiei mulţimei dupe distrugerea armatei Hunice, care nu erà decât speriată, şi aducând Zabergan a legat în lanţuri ca pe Gelimer altă dată! Justinian n'a putut suporta o asemenea idee şi a rechemat pe generalul său. Pentru a distruge efectul urât al acestei măsuri, împăratul plecă în persoană cu armata formată de Belizar, şi urmări prin mici etape pe Huni, până la zidul lung, pe care puse să-l repare sub ochii lor. Zabergan trecuse dincolo de zidul lung cu iuţeala produsă de frică şi se găseà dejà în inima Thraciei. Se zice, că la aflarea ştirei de felul cum a fost tratat învingătorul său, el s'a înapoiat

www.digibuc.ro

şi a început să jefuiască în mod liniştit mai multe oraşe pe care mai 'nainte le scutise. Aceste elogii indirecte nu erau însă făcute să consoleze pe bătrânul general de nedreptăţile ce i se făceau de către patria sa.

Tot jeîuind şi răzbunându-se, de eşecul suferit, prin cruzimi demne de cel mai abominabil Barbar, Zabergan aşteptă înapoierea celorlalte două grupe ale armatei sale, cărora le trimisese ordine să se înapoieze şi să se unească cu el. Ele nu fuseseră mai fericite ca armata lui. Divizia care atacase Grecia fusese oprită la Thermopile; cea care se dirijase spre Chersones eşuase deasemenea, prima fusese bătută de ţăranii thessalieni ajutaţi de câţiva soldaţi; dar a doua nu cedase de cât dupe peripeţii care fac onoare îndrăsnelei sale.

Dupe ce întreaga armata Hună s'a unit, Zabergan a pornit spre Dunăre, ducând cu el o armată de captivi, mai numeroasă decât soldaţii săi. Erau locuitori din oraşe, femei, copii, bătrâni din Tracia, din Macedonia, din Tessalia, din câmpia Constantinopolului, pe care el îi luase spre a trafică răscumpărarea lor. El a pus să se anunţe în toate părţile, că prizionerii care nu vor fi răscumpăraţi de familiile lor, vor fi ucişi în scurt timp. Impăratul i-a răscumpărat din bugetul statului, dar a fost blamat pentru aceasta. Ce nu i s'ar fi spus, dacă nu i ar fi răscumpărat şi ar fi dat ocazie lui Zabergan să-şi execute ameninţarea ucizând oameni, care în mare parte aparţineau familiilor nobile din acele provincii! Regele hun s'a arătat culant în negocieri, pentru că aflase că o flotilă de vasse, cu două pupe, se dirijă spre Dunăre în scopul de a-i tăia retragerea: el a cerut şi obţinut pacea. De altfel, la sosirea sa pe Don, a găsit cu ce să-şi satisfacă înclinarea sa războinică. In timpul absenţei sale, Sandilkh îşi luase o revanşe teribilă şi astfel războiul a început între Utiguri şi Cutriguri mai sângeros şi mai nemilos ca oricând. Unul din cele două popoare trebuia să piară neapărat de mâna celuilalt, dacă în acest timp n'ar fi sosit un al treilea popor hunic, care s'a însărcinat să-l salveze, aservindu-le pe amândouă

www.digibuc.ro

CAPITOLUL VI

Aventurile Uar-Khunilor; ei suut supuşi de avari.—Turcii îi duc în captivitate.—Fuga lor.—Ei iau numele de Avari.—Sosirea lor pe marginea Dunărei—Ambasadorii lor sunt păcăliţi de Justinian.—Moartea lui Justinian.—Caracterul lui Justin II.—Caracterul lui Baian, Kha-Kan al Avarilor.—Infrângerile Romanilor în Panonia.—Justin înebuneşte şi moare.

557—582

Viaţa popoarelor nomade, mobilizate, ca să zicem aşa, în deşert şi supuse perpetuu unui flux şi reflux al norocului, are cevà din neprevazut, care se aseamănă cu aventurile vieţei individuale. Adesea istoria lor este un roman. Aşa a fost şi aceia a Huno-Avarilor, care încorporându-şi sfărămăturile primilor Huni, reinstalară tronul lui Atila pe malurile Dunărei, adusără Constantinopolul şi Grecia la două degete de ruină şi, dupe ce au speriat Europa prin o reînviere a imperiului hunic, sfârşiră a cădeà sub sabia lui Carol Magnul.

Numele lor nu era acela de Avari; ei se numeau *Uar*, cuvânt la care se adăogà în mod comun şi acela *Khuni* care indicà originea lor hunică. De fapt Uar-Khunii erau huni din ramura orientală şi coprinşi în acea massă de triburi care sub numele lor de Ugur (Ungur?!) sau Uigur), parcurgeau în secolile V şi VI, marile întinderi teritoriale de la Nord de Marea Caspică şi la Est de Volga. Uuar-Khunii fuseseră odinioară cei mai puternici dintre aceste triburi; ei au avut epoca lor de espanziune şi de glorie, apoi, într'o epocă care n'ar putea fi precis determinată, au suferit jugul cuceritorilor de alta rasă, care şiau întins dominaţia lor peste întreaga Asie Centrală, dela frontiera Chinei până la aceiau a Europei. Aceşti cuceritori erau Avarii. Toate popoarele Asiei de sus se supuseră acestei naţiuni redutabile, sau tăcură în faţa ei; dar în nici o parte norocul nu e mai fragil şi mai trecător ca pe aceste singurătăţi fără margini, condamnate de natură a fi domiciliul popoarelor de păstori. Una din naţiunile vasale Avarilor s'au răsculat contar

www.digibuc.ro

lor, i-a învins, i-a împrăştiat, şi au pus stăpânire pe toată ţara ce ei o posedaseră. Aceştia erau Turcii, al căror nume apare în istorie pentru prima oară. Stăpânirea lor a avut ca sediu Munţii Altai, şi suveranul lor, care lua titlul de „Mare Kha-Khan, rege al celor şapte naţiuni şi domn al celor şapte climate ale lumei" şi-a întins cortul său imperial în văile Muntelui de Aur. Pentru a se asigură de supunerea vechilor vasali ai Avarilor, Kha-Kanul Turcilor a voit să viziteze malurile fluviului Volga şi a se arătà în toată strălucirea puterii sale populaţiunilor uguriene. Vizita sa a fost sângeroasă, căci, dacă e să credem pe istorici, aceste popoare voind să-i reziste, trei sute de mii de oameni au pierit de sabia Turcilor şi cadavrele lor acopereau pământul pe o lungime de patru zile de marş. Atacată şi învinsă ca şi celelalte, naţiunea Uuar-Khunilor a fost dusă în captivitate.

Internaţi într'un colţ al acelor deşerturi, Uar-Khunii s'ar fi putut consolà privind spectacolul unei nenorociri şi mai mari ca a lor, aceia a vechilor lor stăpâni, Avarii, ale căror resturi isgonite din toate părţile, abia şi-au găsit un azil la popoarele cele mai îndepărtate; dar Uar-Khunii n'au avut atâta filosofie, şi în dorinţa lor de libertate n'au avut astâmpăr până ce n'au găsit mijlocul de a fugi.

Mulţi ani s'au scurs în aşteptare. În sfârşit într'o zi, profitând de momentul propice, principala lor hordă căre numără două sute de mii de capete, şi-a înhămat căruţele şi a pornit în direcţia unde apune sorele. Frica a dat aripi Uar-Khunilor. Deveniţi teribili în fuga lor ei răstoarnă tot ce li se opune în drum: Sabirii sunt aruncaţi peste Uguri şi Hunuguri; Saragurii peste Acatziri şi aceştia merg să se isbească de Alani. Fie care popor în mişcare, deplasa pe altele, care la rândul lor se aruncà asupra vecinilor.

Ceia ce făceà ca spaima să fie şi mai mare, este că toate aceste popoare credeau că au de a face cu Avarii, din cauza asemănărei acestui nume cu acela de Uuari; de altfel aceşti noi veniţi purtau un semn distinctiv al raselor din interiorul Asiei şi în particular al rasei turceşti: părul lor atârnà pe umeri, împletit în două coade lungi, şi legate cu panglici, podoabă necunoscută de Huni, al căror păr erà scurt şi complect ras pe frunte. Uar-Khunii adoptaseră această modă pe timpul captivităţei lor la Turci. Văzând ei că sunt luaţi drept Avari, s'au ferit să distrugă o eroare care le era aşa de favorabilă; din contrà ei primiră ca şi când li s'ar fi datorat, darurile multor triburi cum

www.digibuc.ro

şi toate semnele de supunere, pe care acest nume temut altădată le inspirà totdeauna: Pe când ei rătăceau astfel din loc în loc fără a şti unde să se aşeze, le-a venit ideia să se adreseze Romanilor, a căror bogăţie escità lăcomia tutulor Barbarilor şi cărăra sperau să le smulgă, ca mulţi alţii, pământ şi bani.

Ambasada Uar-Khunilor cărora cu toată impostura lor, le vom lăsà numele de Avari, pe care l-au cucerit prin bravură şi sub care a fost cunoscută dominaţia lor în Europa—a fost primită la Constantinopole cu răceala şi neîncrederea cuvenită. A fost lăsată să aştepte mult timp onoarea de a fi introdusă la împăratul în audienţă, apoi a trebuit iarăş să aştepte răspunsul; într'un cuvânt s'o amâe din zi în zi pentru cele mai mici chestiuni, Graţie acestor amânări, comandantul miliţiilor din Iliria à avut tot timpul de a concentra trupele, de a aproviziona cetăţile, de a echipa flota, într'un cuvânt, de à pune Dunărea într'o stare de apărare respectabilă. Kha-Khanul a înţeles că a întâlnit oameni mai abili şi mai şireţi ca el, şi cum nu îndrăsnea să se aventureze cu arma în mână în ţară necunoscută, s'a mulţumit să răspundă blamărilor prin ameninţări. A aşezat tabăra sa, cu caracter stabil în câmpie pe marginea Dunărei, supraveghind de aci teritoriile cucerite, şi având prin Dobrogea un picior pus pe pământul imperiului roman chiar în momentul când în acest imperiu se întâmplase o mare schimbare: Justinian era muribund, şi nepotul său Justin nu a întârziat a-l înlocui pe tronul cezarilor.

Urcarea pe tronul imperial a lui Justin II n'a fost numai o schimbare de persoană, ci o revoluţie complectă, fie în politica faţă de Barbari, fie în administraţia interioară. Crescut cu grije şi mare lux ca un moştenitor prezumtiv al tronului, acest fiu al sorei lui Justinian nu reţinuse din şcoli decât gustul declamaţiei, idei falşe asupra lumei, o apreciere prea mare despre valoarea persoanei sale, şi o secretă şi aspră gelozie contra unchiului său, a cărui glorie îl ofusca. Tot ce a creiat acel mare suveran a fost abandonat sau compromis; faptul de a fi cooperat la grandoarea sa devenea pentru oameni o cauză naturală de discredit, pentru lucruri o cauză de ruină; şi linguşirea cea mai dulce inimei noului August era de a denigrà pe binefăcătorul său. Impărăteasa Sofia, femee vanitoasă şi crudă, îl secondà de minune în această operă de ingratitudine. Se găseà că rău a făcut Justinian, în ultimii săi ani, că a făcut răsboi cu bani Barbarilor din Asia, ca şi când n'ar fi dovedit în războiul cu Vandalii şi Goţii că'l putea face destul de bine şi cu fierul; aceasta era a-

www.digibuc.ro

cuzațiunea răŭvoitorilor și invidioșilor, care proclamau fără rușine că al doilea fondator al imperiului și liberatorul Romei n'ar fi avut inimă de roman. Justin II luând aceste bârfe'i ca punct de plecare al politicei sale, s'a pus în fața Avarilor ca Marius înaintea Teutonilor și vorbea Perșilor în felul lui Trajan: din nefericire, acest Trajan erà lipsit de geniu, și acest Marius lipsit de soldați.

Din cauza îngâmfărei și vorbelor sale orgolioase, pe care nici o forță nu le susținea, el a făcut ca toate națiunile barbare să pornească războiu contra imperiului roman, și din cauza ingratitudinei față de cei ce serviseră pe Justinian, pierdu cea mai irumoasă cucerire a acestui mare împăiat, aceia a Italiei; apoi, la vederea furtunei, pe care imprudența sa o provocase, lipsit de curaj și de bun simț s'a prefăcut nebun spre a scăpa de încurcătură. Astfel a fost succesorul, pe care soarta rea a Romanilor, l-a dat lui Justinian.

Tot pe la această epocă, și pentru a contrasta întrucâtva cu acest Cezar fatal, soarta a dat Uar Khunilor în persoana unui nou Kha-Kan un om mare, după tipul popoarelor Asiei de Sus, unul din acei oameni politici cuceritori al căror tip perfect îl reprezintă Gingis-Khan, Timur și Atila. Acesta se numea Baian, și erà în toată vigoarea tinereței. Abil a ghicì planurile secrete ale oamenilor, a profità de greșelile lor, a luà toate măsurile pentru a'i înșelà, el căutà să-și asigure cuceririle mai mult prin diplomație decât priu războiu. Baian nu găsea că e rușine să fugă când se simțea mai slab și nu trăgea sabia de cât când erà sigur de victorie. Răbdarea sa în a suportà nedreptatea și umilirea, de cât a face un războiu în condiții de inferioritate, puteà să mire și încurajeze pe un adversar imprudent; dar când momentul era bine venit, Baian știa să se răzbune. Când aprecia că trebue să devasteze, cruzimea sa rece și calculată nu respectà nimic; dreptul ginților, tratatele, jurămintele nu valorau în ochii săi decât ca mijloace de succes, iar sperjurul nu'l considerà de cât ca stratagemă, cu toate acestea Baian totdeauna setos de bogăție și fără rușine în lăcomie față de streini, erà considerat de poporul său ca un mare șef. El se arăta generos față de ai săi, magnific în anturajul său, împingând chiar delicatețea și luxul la rafinamente surprinzătoare la un barbar. Il vom vedea criticând artele Greciei și respingând cu dispreț, ca nedemn de el, un pat de aur cizelat de cei mai buni meșteri din Constantinopole. Lunga sa viață i-a permis să

www.digibuc.ro

ţină piept la trei împăraţi romani, de a'şi stabili poporul său pe Dunăre, şi de a vedea aproape apogeul imperiului său ce îl fondase în Europa.

De o parte, Baian vedea dujmănia dintre Lombarzi şi Gepizi, vecinii săi pe Dunăre, care se exasperau gradat şi mergeau spre o catastrofă apropiată; pe de altă parte nu erà strein nici de planul Lombarzilor de a se arunca câteva zile asupra Italiei, plan pe care îl împiedecà numai frica de Narses, care dupe ce complectase cucerirea acestei ţări, o păzea cu vigilenţă şi hotărâre. Din campamentele avare, unde sta în observaţie, Baian pândea cu atenţie una din aceste ocaziuni, sau pe ambele de o dată, când tocmai Justin, se însărcină să i le ofere. Narses, vinovat mai ales că ilustrese domnia lui Justinian, devenise acum, din această cauză, obiectul de ură al noului împărat şi al soţiei sale. Se începuse prin a'l denigra, a râde de vârsta sa (avea nouă zeci de ani trecuţi); apoi s'au provocat plângeri din partea italienilor, şi împaratul i-a adresat observaţii aspre atât pentru rigida sa administraţie, cât şi pentru banii ce se cheltuiau cu armata sa. Aceste reproşuri aveau un caracter personal, pe care împăratul se străduia să le facă jignitoare la adresa generalului. Batrânul general a combătut toate reproşurile ce i se făceau. demonstrând necesitatea menţinerei în Italia a unei armate de ocupaţiune, care să ţină în supunere restul de Goţi şi pe partizanii lor, şi să împiedice alţi Barbari (în particular pe Lombarzi) de a coborâ la Sud de Alpi. Moderaţiunea sa n'a avut alt efect de cât să facă pe inamicii săi mai îndrăsneţi; se vorbea să-l destituie, iar împărăteasa Sofia adăogând o insultă de femee la injustiţia de suverană, i-a trimes bătrânului şi bravului general o furcă şi un fus, spunându-i să vină să la conducerea lucrului femeilor sale, şi să lase războiul pe seamă bărbaţilor.

Narses, dupe cum se ştie, erà eunuc şi această insultă grosolană i-a cauzat o durere amară, „Dureţi-vă, a răspuns el messagerilor, şi spuneţi stăpânei voastre că îi pregătesc un tort (un scul de fire) pe care ea şi Romanii nu-l vor descurca uşor". Părăsind la moment însărcinarea sa, el s'a retras în oraşul Neapole, ne voind să dea ascultare rugăminţilor Italienilor şi armate sale. Istoria mai adaogă că într'o oarbă pornire, el a trimis regelui Lombarzilor câteva fructe şi vin din Italia cu aceste cuvinte: „Poţi veni!" Acest din urmă fapt, păre a nu fi adevărat, retragerea sa confirmă această părere.

www.digibuc.ro

Ora Lombarzilor sosise, şi Alboin regele lor, luă toate dispoziţiile pentru o plecare repede. totuşi un lucru îl mai reţinea în Panonia, ura poporului său contra Gepizilor şi dorinţa sa proprie de răzbunare contra regelui lor Cunimond, fiul acelui Thorisin care fusese un inamic aşa de înverşunat al Lombarzilor. A plecà ca un fugar, fără a-şi fi potolit setea de răzbunare şi a lăsa în urma sa teritorii, asupra cărora Gepizii nu vor întârzia să se arunce şi ocupe, bravând mânia neputincioasă a Lombarzilor şi profitând de prada lor, toate acestea erau gânduri care îl frământau pe Alboin şi îl făceau să stea pe loc. S'a mai pretins, cu destulă probabilitate că săgeţile amorului s'au amestecat în inima barbarului cu acelea ale răzbunărei; că îndrăgostit de frumoasa Rosemonda, fiica lui Cunimond, o răpise altă data spre a o face amanta sau soţia sa, dar că Rosemonda scăpând din captivitate, se refugiase la tatăl său; Alboin jurase să o reia şi să o ducă cu el în Italia. In prada acestor frământări sufleteşti el s'a gândit să se servească de Avari, care se găseau aproape şi foarte dispuşi a'l ajuta, Alboin a trimis cu mare pompă o ambasadă la Kha-Kan-ul lor. Ambasadorii lombarzi aveau ca misiune principală de a pune pe Avari în comunitate de sentimente cu ei, făcând apel la onoarea lor şi reamintindu-le toate relele procedee ale Gepizilor şi Romanilor faţă de ei. „Dacă Lombarzii sunt animaţi de o vie dorinţă de războl contra Gepizilor—ziseră ei către Baian—este că ei voesc a slăbi pe împăratul Justin, duşman de moarte al avarilor, care le-a retras pensiunea şi îi tratează în mod neomenos. Să se unească numai Avarii cu Lombarzii, şi Gepizii vor fi cu preciziune exterminaţi; atunci pământurile şi averile Gepizilor se vor împărţi între Lombarzi şi Avari în mod egal. Mai târziu, Avarii stăpâni pe Sciţia întreagă vor duce o viaţa liniştită şi fericită; nimic nu le va fi mai uşor de cât să ocupe Tracia,, de a devasta toate provinciile greceşti şi de a merge chiar până la Bizanţ.“ Ei mai adăogară, că daca Avarii consimt la alianţă, trebue să se grăbească, spre a împiedecà pe Romani de a le lua înainte; că, să fie siguri că imperiul roman erà pentru ei un inamic implacabil care i-ar urmări în toate colţurile lumei şi nu s'ar da înapoi dela nici-un sacrificiu pentru a-i distruge. Ambasadorii se aşteptau să vada pe Baian că primeşte cu grabă aceste propuneri, şi că se aruncă cu trup şi sufet într'o alianţă care îi promitea atâtea avantaje; dar n'a fost aşa. Baian i-a ascultat cu răceală şi a părut că face puţin caz de propunerile

www.digibuc.ro

lor: „nu văd, zicea el, ce ar putea câştiga poporul meu din această alianţă.“ Când declară că nu poate intră în acest război, când că poate, dar nu vrea. Mult timp i-a purtat astfel cu vorba şi când a văzut că răbdarea lor atinsese marginea şi că trebue să se hotărască odată, el s'a prefăcut că primeşte cu scârbă şi a propus următoarele: 1) Lombarzii să-i predea imediat a zecea parte din toate vitele ce au, 2) să-i asigure, în caz de victorie, jumătate din prada de război şi totalitatea teritoriului aparţinând Gepizilor. Aceste două condiţii au fost transmise lui Alboin, care nici nu le-a examinat; el ar fi dat tot, regatul său, copii săi din prima căsătorie şi chiar pe sine însuşi numai să vadă Gepidia distrusă, pe Cunimond la picioarele sale şi pe Rosemonda în puterea sa. Cunimond speriat a comunicat la Constantinolole tot ce ce plănueşte şi a cerut ajutoare, dar Justin n'a înţeles ce interes ar avea imperiul să apere pe Gepizi în situaţia de faţă; el a promis totul, dar n'a dat nimic. Războiul n'a fost lung. Atacaţi în faţă de Lombarzi şi în flanc de Avari, frontul Gepizilor a fost rupt, ei au fost împrăştiaţi, prinşi şi ucişi parţial. Lombarzii n'au cruţat viaţa nici unui Gepid, şi dacă învinşii au întâlnit ceva milă, apoi aceasta au găsit-o la Avari, care nu erau de acelaşi neam cu ei, dar totuşi au cruţat viaţa acestei populaţiuni nenorocite, adunând-o în câteva sate unde a fost ţinută în stare de şerbie. Aşa dar, o nouă ediţie de Huni au recucerit vechea Hunîe' şi Baïan plin de bucurie, şi-a instalat cortul pe locul unde cu o sută de ani mai înainte se ridică palatul lui Atila. Alboin, şi el nu mai puţin fericit, a plecat în Italia cu frumoas Rosemonda pe care a găsit-o printre captivi, şi cu craniul lui Cunimond pe care a pus să-l cureţe şi să-l transforme într'o cupă din care să bea la festinuri.

Nu se instalase încă bine Baian în Hunia, şi şi-a reluat vechiul său nume, cu care Romanii l-au auzit când a venit le ei. Gepizii posedau, dupe cum se ştie, pe ţărmul drept al Dunărei şi în limba de pământ situată între Drava şi Sava care se numea pe atunci peninsula Sirmieană, mai multe cantoane pe care le cuceriseră la diferite epoci de la Lombarzi sau de la Goţi, şi luaseră chiar şi Sirmium de la Romani. Baian se pretindea stăpânul acestor cantoane şi al oraşului, fiind că aparţinuseră Gepizilor şi afară de aceasta, fiind-că le cedaseră Lombarzii; dar Sirmium nu mai era dejà la dispoziţia sa. Provincialii panonieni care formau populaţia oraşului şi soldaţii Gepizi care îl apărau, s'au înţeles, şi de comun acord au hotărât să des-

www.digibuc.ro

chida porţile cetăţei, celui mai tare, adică trupelor romane şi astfel Sirmium reintră sub legile imperiului. Acum Baïan nu mai avea alt gând, de cât să'şi reia oraşul şi să gonească pe Romani, cere i'l luaseră pe nedrept. El a încercat să cucerească oraşul prin surprindere, dar a fost respins într'o luptă în care ducele Bonus, care comanda cetatea, fu rănit, după ce bătuse viguros armata asediatoare. Potrivit obiceiului său când era inferior, Baian s'a retras, şi cei din fortăreaţă îl credeau deja departe, când un cetăţean aşezat la pândă într'un fel de observator ce domină băile publice, zări cavaleri care înaintau la galop în câmpie. Alarma fu dată, garnizoana luă armele şi trecu la posturi: dăr se recunoscu repede, după semnalele lor, că erau parlamentari care veneau să trateze cu comandantul. Bonus voia să meargă la conferinţă, cu toată rana care îl reţinea la pat; dar medicul său, anume Teodor, s'a opus categoric şi atunci ofiţeri de ai săi şi câţiva cetăţeni s'au dus la parlamentari în afara porţilor cetăţei. Khn-Khanul, ziceau aceştia, se află în apropiere şi ei au misiunea de a servi de intermediari între comandantul cetăţei şi el. Văzând că ducele Bonus nu vine, au întrebat ce s'a întâmplat, şi cum Sirmienii nu îndrăsneau să le spună că este rănit, de teamă a nu le mări curajul, ei au bănuit mai mult, l'au crezut mort; stăruind şi mai mult asupra prezenţei sale, parlamentarii au pretextat că ei aveau misiunea de a trata numai cu comandantul.

Situaţia deveneă dificilă. Teodor, care era cetăţean din Sirmium, unde ocupa un rang distins, dupe ce a reflectat serios a crezut că puteă garanta viaţa lui Bonus fără a compromite siguranţa patriei sale: el a aplicat un balsam puternic pe rană, a legat-o bine şi a pus să aşeze pe general călare. Avarii zărindu-l se găsiră întru câtva încurcaţi. Conferinţa începu. Hunii expuseră pretenţiile lor de proprietate asupra oraşului Sirmium şi cerură, pe lângă acestea şi extrădarea unui şef gepid numit Usdibad, chiar acela, probabil, care predase oraşul în mâinile Romanilor. Parlamentarii avari pretindeau în rezumat: „Ori ce Gepid ne aparţine ca sclav, tot asemenea ori ce lucru posedat de Gepizi ne aparţine ca proprietate". S,au mai plâns apoi despre purtarea nedreaptă a împăratului faţă de amici aşa de buni, care nu doreau de cât două lucruri: să trăiască in pace şi să'l servească. Bonus a declinat ori ce examinare a propunerilor lor şi le-a declarat că el era însărcinat să apere oraşul şi nu să facă tratate, totuş era dispus să înlesnească trecerea am-

www.digibuc.ro

basadorilor prin teritoriul roman dacă voiau a se adresa împăratului. Baian, căruia i s'a transmis acest răspuns, l-a găsit drept şi rezonabil; dar a adăogat că el s'ar simţi foarte încurcat de ceia ce ar crede despre el popoarele pe care le-a târât în războiu. „Mi-e ruşine, zicea el, să mă înapoiez fără să fi făcut ceva şi fără să fi luat ceva pe care să-l prezint ca un câştig din acest războiu. Vă rog a'mi trimite vre un dar, de ori cât de mică valoare, pentru ca să nu par că am îndurat fără folos oboselile acestei expediţii,.. căci la plecare n'am luat nimic cu mine, şi dacă nu îmi veniţi în ajutor pentru salvarea onoarei mele, nu voi plecà de aici." Această cerere, care nouă ne pare foarte curioasă, nu erà tot aşa înţeleasă şi de popoarele Barbare ale Asiei. A nu aduce nimic dintr'o expediţie, era mai rău de cât a fi mâncat bătae pentru salvarea pradei, şi Baian cere voiă să reià negocierile sale cu Romanii, ţineà să dovedească că Romanii făcuseră spre el primul pas. Ceia ce este sîgur, e că Sirmienii prezenţi la conferinţă şi în special episcopul oraşului, găsiră cererea lui Baian foarte justă şi o sprijiniră pe lângă ducele Bonus; Baian, de altfel foarte moderat în pretenţiile sale, nu cereà de cât o cupă de argint, o mică sumă în aur şi o haină dupe moda scytică. Bonus şi consilierii lui n'au voit să ia nici-o răspundere asupra lor. „Romanii—s'a răspuns Kha-Kha-ului—au un stăpân foarte supărăcios şi trebue aşteptat ordinele lui, mai mult, nici Bonus nici ai săi nu aveau la ei, decât ceia ce era necesar în războiu, armele şi îmbrăcămintea lor, şi de sigur, că Kha-Kan-ul nu i-ar sfătui să se desonoreze predând armele lor." Dacă împăratul o vrea să te oblige făcându-ţi cadouri, mai adaoga Bonus, eu voi fi foarte mulţumit; voi executa în grăbă ordinele sale şi îmi voi da silinţa să fiu agreabil unui amic şi servitor al stăpânului meu." Baian primi aceste scuze cu injurii şi ameninţări, şi a jurat să facă mare prăpăd pe teritoriul imperiului. „Bine! Raspunse Bonus, împărăţia te va pedepsi." La câtva timp dupe aceasta, zece mii de Cutriguri invadară în Dalmaţia, pe care o trecură prin foc şi sabie şi ii ocupară mai multe districte. Kha-Kan-ul a protestat că aceasta s'a făcut fără ştirea sa, şi că nu era el răspunzător de ceia ce fac aceste popoare turbulente; în adevăr, ca şi când ar fi fost cu totul strein de ceia ce se întâmplase, el trimise o ambasadă pacifică la Constantinopole.

Tristele evenimente din Panonia nu erau decât un episod din ruina universală ce se întindeà peste imperiu. Şachul Persiei

www.digibuc.ro

Chosroe invadă Asia Minoră şi Syria; Lombarzii cucereau Italia; viaţa romană dispăreà din toate părţile. Sub greutatea acestor dezastre care era o condamnare a orgoliului său, slaba minte a lui Justin s'a rătăcit; el a înebunit.

În prada acceselor de demenţă furioasă, el nu mai vedeà înaintea sa decât inamici şi voia să ucidă pe ori cine se apropia de el; apoi, revenindu-şi în fire, cerea ertare la toată lumea vărsând torente de lacrămi. Acest om prezumţios, care trebuià să eclipseze pe toţi împăraţii, se simţi în sfârşit încapabil de a guverna şi luă ca regent, sub numele de Cezar, pe Tiberiu, acel general ale cărui talente militare, caracterul generos şi viaţă ireproşabilă promiteà Romanilor reparaţia nenorocirilor lor. Tiberiu Cezar a refăcut imperiul în Asia prin înfrângerea lui Chosroe, şi a ajutat Roma să se apere contra Lombarzilor. Proclamat August în 478, la moartea lui Justin, el a continuat ceia ce începuse ca Cezar. Dacă n'a făcut mai mult a fost greşeala norocului său, nu a sa; Tiberiu ar fi mare în istorie, dacă ar fi fost totdeauna norocos.

În acest timp Kha-Kan-ul Baian părea că uitase pretenţiile sale asupra oraşului Sirmium, de care nu mai vorbeà şi trăià în bună înţelegere cu comandantul roman al acestui oraş şi cu cel din Singidon. El se ocupà, ziceà el, cu construcţiile în care se modelà dupe Romani, în care scop a cerut împăratului lucrători speciali pentru a-i construi băi calde Tiberiu i-a trimis, şi printre ei erau şi maeştri dulgheri abili; dar abia sosiţi şi Baian şi-a şi schimbat planul, sau mai bine zis şi-a dat pe faţă adevăratul plan, a voit să-i pună să construiască un pod peste Dunăre. Un asemenea lucru era lung, dificil, şi trebuià să fie cu siguranţă, displăcut Romanilor, şi pe care îl vor împiedeca uşor cu corăbiile lor; aceste consideraţiuni l-au impresionat şi a simţit nevoia să aibă şi el flota lui. Din ordinul lui Baian s'au capturat toate corăbiile mari de ori ce formă au fost ce s'au găsit pe Dunăre în Panonia de sus, şi s'au capturat multe, pe care dulgherii romani le transformară cum putură în vase de războiu, lărgindu-le, lungindu-le, sau înălţându-le. Din aceasta ajustare a ieşit o flotă grosolană şi foarte rău echipată, dar capabilă să îmbarce mulţi soldaţi. Captivii romani au servit de instructori pentru a forma pe vâslaşi la manevrarea vaselor; apoi Khar-Kan-ul a dispus coborârea flotei pe Dunăre pâna la Singidon, cu ordinul de a urcà apoi cursul Savei si a se opri între Singidon şi Sirmium; toată manevra se va face cu aparenţele

www.digibuc.ro

cele mai pacifice. In timpul când se echipau navele lui Baian, el însuşi a trecut o armată de uscat în peninsula sirmiană, şi se găsea dejà instalat, cu această armată, într'o poziţi puternică pe Sava în faţa oraşului Sirmium, când armata sa navală l-a întâlnit şi s'a unit cu el. Această coincidenţă, dupe cum se poate înţelege uşor, a alarmat toate oraşele din Panonia; spaima a fost şi mai mare când s'a văzut că Kha-Kan-ul instalează în lungul ţărmului echipele de lucrători care îi construiră flota şi că începe construirea unui pod pe vase. Guvernatorul oraşului Singidon, care avea supravegherea militară a întregei zone, cerând explicaţii lui Baian, acesta i-a răspuns că lucrează atât pentru Romani cât şi pentru el, legând cele două maluri ale Savei; că podul ce'l construeşte va permite să se trimită repede trupe contra Slovenilor, care traversând Dunărea de jos, devastau în mod spăimântător Moesia şi Panonia: că, de acord cu împăratul— adăogă el—mergeà să pedepsească pe acei briganzi; chiar şi el personal, de altfel, avea să se răzbune contra lor de nişte ofense pentru că ei uciseseră pe ambasadorii săi. Guvernatorul Singidonului care n'auzise vorbindu-se de o asemenea înţelegere pentru un astfel de războiu, a declarat că el nu va lăsà să se construiască podul fără un ordin formal al împăratului. „Nu e nimic zise Baian, voi merge eu personal la Constantinopole" dar, în aşteptare şi pentru a nu întrerupe lucrări de aşa mare urgenţă, el se oferi să jure pe tot ce era mai sfânt în lume, pe zeii săi şi pe zeul Romanilor, că nu avea nici o intenţiune rea şi că nu va întreprinde nimic contra acestei căldăruşi: astfel numea el de obicei oraşul Sirmium, fie pentru a-l deprecia şi a face să se creadă că îi da prea puţină importanţă, fie că această fortăreaţă situată pe Sava, şi în parte într'o insuliţă, prezentă prin forma sa rotunzită o oare care asemănare cu o căldare.

Tot protestând că podul său era conceput în interesul Romanilor, mai mult de cât în al său, Kha-Kan-ul adăogà rece că o singură săgeată trasă asupra lucrătorilor săi, va fi considerată de el, ca o declaraţie de războiu, şi că atunci vă răspunde cu atac la atac. Chestiunea pusă astfel păru gravă guvernatorului Singidonului şi consiliului său de ofiţeri, care deliberară asupra acestui fapt. S'a decis ca mai înainte de orice acţiune, să se aştepte ordinele împăratului şi fiindcă Kha-Kan-ul se ofereà să jure că nu va face nimic contra oraşului Sirmium, ar fi bine să i se primească jurământul, ca o garanţie, singura ce se putea sperà în acest onoment. Luându-se această hotărâre, guverna-

www.digibuc.ro

torul a încunoştiinţat pe Baian, că el este gata să primească jurământul, dupe cum el însuşi propusese. S'a ales pentru această curioasă solemnitate, un loc afară din oraş, fiindcă Baian nu se aventură nici-odată în cetăţi romane, şi la ora hotărâtă, guvernatorul însoţit de episcopul Singidonului, care luase cu el cartea sfintelor scripturi, s'a găsit la locul de întâlnire. Pentru ca actul ce avea să se îndeplinească, să aibă mai mare strălucire prin concursul asistenţilor, guvernatorul şi episcopul, au fost urmaţi dupe toate aparenţele de un numeros cortegiu de ofiţeri, de locuitori notabili şi de preoţi. Baian a sosit şi el, şi atunci a început o scenă în adevăr oribilă, care ne face să vedem până la ce grad înfricoşător aceşti Barbari din Asia, împingeau necredinţa, batjocorind în faţa lumei, pentru un interes meschin, orice lege divină şi omenească.

In prezenţa suitei sale, compusă din nobili avari şi probabil şi şamani[1]) Baian a înaintat în intervalulul ce îl separă de Romani, şi trăgând sabia din teacă, a ridicat-o cu vârful spre cer şi a pronunţat cu voce tare, spre a fi auzit de ambele părţi, următoarele cuvinte: „Dacă, construind un pod peste Sava, eu voi face vre o faptă care să fie dăunătoare Romanilor, şi dacă aceasta este intenţia mea, Baian să piară şi toţi Avarii să piară până la cel din urmă; cerul să cadă peste ei; focul care este zeul cerului să cadă peste ei; vârfurile munţilor şi pădurile să cadă peste ei; Sava să se reverse şi să-i înece!“ Dupe ce a prestat acest jurământ care era acela al religiunei lui, a păstrat un moment tăcerea, apoi a zis: Acum, Romani, vreau să jur în felul vostru, „şi a întrebat, ce au Romanii mai sfânt, mai inviolabil, şi care e jurământul pe care nu l-ar putea călcà fără a atrage asupra lor pedeapsa cerească; acestea sunt propriile sale cuvinte dupe mărturisirile istoricilor. Episcopul de Singidon, a adus cartea Scripturilor, în care ereu conţinute sfintele Evanghelii şi a prezentat-o deschisă Kha-Kan-ului. Baian care şezuse dupe jurământul său, se ridică de pe scaun, înaintează tremurând şi primind cartea cu semnele celui mai profund respect, îngenunche şi zise: „Jur în numele lui Dumnezeu care a proferat cuvintele aflate în această carte sfântă, că tot ce am spus mai 'nainte este adevărat, şi că acesta este cugetul meu'.

Cum Baian vorbise de a se duce în persoană la Constantinopole, spre a conferi cu împăratul, s'a scuzat ca si-a schimbat

1) Preoţi vrăjitori păgâni.

www.digibuc.ro

părerea, cerând ca să se înlesnească ambasadorilor săi de a merge acolo. Guvernatorul Singidonului şi-a luat angajamentul că va satisface această cerere. In timpul termenului cerut de tratative şi solemnităţei sumbre ce le-a urmat, Baian grăbise lucrările cu o activitate de necrezut, şi podul avansa repede.

. Ambasada nu vorbeà împăratului decât despre necesitatea de a preveni brigandajele viitoare ale Slovenilor prin o bună represiune, şi pentru aceasta, să trimită o flotă romană care unită cu flota Kha-Kan-ului să transporte trupele avare; ambasada a trecut uşor peste tot ce privea construirea podului peste Sava, a cărui construcţie foarte inocentă nu putea, susţineau ambasadorii, să ofuscheze amiciţia Romanilor. Incurcătura împăratului care cunoşteà dejà întreaga afacere, nu erà de'oc mai mică ca a guvernatorului său de la Singidon; căci Kha-Kan-ul aveà aci întreaga sa armată comp'ect gata de războiu, pe când armata romană, care se lupta în orient, unde duceà un războiu glorios contra Perşilor, nu puteà să intervină contra Avarilor la Dunăre. Ce era de făcut în asemenea situaţie? Impăratul nu se putea hotărî. In cele din urmă alergă la un supterfugiu şi răspunse că în ceia ce 'l priveşte, amână pentru altă dată pedepsirea Slovenilor, sarcina pe care şi-o ia asupră-şi; „dar voi, Avarilor adăogă el, de ce să vă aruncaţi într'o întreprindere dificilă, când Turcii, dujmanii voştri, se adună în mare uumăr în jurul Chersonesului Tauric (Krimeia)? Trebue să ştiţi, că ei nu vă uită şi cu siguranţă că vor alege momentul când veţi fi angajaţi în Slavia spre a se aruncà asupra voastră şi a vă distruge". Ambasodorii nu deteră crezământ celor ce le spuneà Tiberiu; totuş li mulţumiră pentru avizul său şi plecară.

Această ambasadă nu se depărtase decât la câteva zile de marş de Constantinopole, când o alta intră aci. Această a doua ambasadă condusă de un anume Solakh, plecase de pe marginile Savei, imediat dupe terminarea podului: ea nu mai avea nimic de menajat. „Impărate, zise Solakh lui Tiberiu, cred inutil să te anunţ că cele doua maluri ale Savei sunt astăzi unite printr'un pod; tu ştii aceasta tot aşa de bine ca şi mine, şi nu e convenabil să mai spunem ceia ce se ştie dejà. Sirmium este pierdut; Avarii îl asediază şi Sava interceptată nu mai poate transporta alimentele de cari locuitorii au mare nevoe, nici o salvare nu e posibilă, decât numaidacă ai o armata destul de puternică care sa străpungă pe a noastră, să ajunga la podul nostru şi să-l distrugă. Ai face mai bine, crede-mă, dacă ai renunţa la

www.digibuc.ro

acest nimic de oraș, la această căldărușe care nu plătește sângele ce l-ai vărsà pentru a-l păstrà". La aceste cuvinte Tieeriu, ca lovit de o durere mortală a strigat la ambasadori: „Și eu, pe Dumnezeul pe care Kha-Kan-ul vostru l-a luat ca martor, pentru a-și râde de el, pe acel Dumnezeu car-l va pedepsi, declar că Baian nu va avea orașul Sirmium și că aș vrea mai bine să-i dau pe una din cele două fice ale mele, decât să-i cedez vreodată acea cetate".

Un războiu neegal a început. Ofițerii romani au făcut toate sforțările și au adunat o armată de recruți care au putut totuș să facă războiul. Sirmium s'a aprovizionat, iar trupele romane retranșate în două insule mici ale Savei numite Casia și Carbonaria jenară mult operațiile asediului, care au durat mult timp. In acest timp nenorociții Sirmieni, temându-se de întoarcerea apropiată a foametei, strigau că or să se dea bătălie decisivă, or să se închee pace. Baian a profitat ds aceste dispoziții spre a sondà pe comandantul roman, numit Theognis și a-l chemà la o întrevedere care a avut loc pe țărmul stâng al Savei. Theognis a a venit cu o barcă, iar Baian călare. Barbarul, dupe ce a descălecat, a șezut pe un scaur de aur ce i se pregătise sub un baldachin împodobit cu pietri scumpe, și în semn de pavăză în dreptul pieptului și feței sale, s'a așezat un lung scut, de teamă, probabil, ca Romanii să nu tragă, prin trădare, asupra lui, Romanii și Avarii ne fiind depărtați de cât la distanța de unde se putea auzi vorba. Când totul a fost gata, interpreții avarilor înaintând în interval strigară „armistițiu" la care heralzii romani răspunseră cu aceleași cuvinte. Baian n'avea nimic nou de spus, de cât că dupe știrile precise ce are, proviziile în Sirmium sunt iarăș epuizate; dar Theognis a refuzat să-l asculte opunând un refuz peremtoriu la ori ce propunere, atât timp cât avarii nu se retrag în țara lor, și amenință orașul. Cei doi interlocutori disputară astfel mult timp și cu foarte multă vivacitate asupra condiției preliminare pusă de o manieră absolută de către Theognis, iar acesta, iritându-se peste măsură sfârși prin a spune Kha-Kan-ului: „Retrage-te din fața ochilor mei, și i-ați armele". Prin aceste vorbe generalul roman anunță destul de clar, că voià ca a doua zi să dea bătălia; dar nici a două zi, și nici a treia și a patra, Romanii nu au părăsit liniile lor. Așteptau ei oare ca să fie atacați de Avari? Se căià Theognis de provocarea aruncată într'un acces de supărare, dar pe care nu îndrăsneà să o susțină cu sânge rece? Inacțiunea Romanilor, or care i-ar fi fost

www.digibuc.ro

cauza, a făcut pe barbari să devină îndrăsneți, și sfârșiră prin a bloca Sirmium și din partea Dalmației prin stabilirea unui al doilea pod.

La câteva săptămâni dupe intrevederea de care vorbirăm mai sus, s'a aflat că o sută de mii de Sloveni. traversând delta Dunărei, s'au abătut asupra Maesiei inferioare și Thraciei, și nu era greu de ghicit mâna care i-a asvârlit, știind că Baian erà stăpân pe țărmul drept în Scyția minoră (Dobrogea). Se pare, că invadatorii aveau ordin ca mai mult să distrugă de cât să prădeze, și strigăte de mare mizerie și nenorocire plecară din aceste provincii, dar armata lui Theognis nu putea veni în ajutorul populației atacată. Intre aceste strigăte și acelea ale Sirmienilor pe care foamea începeà să-i chinuiască, împăratul hezită să facă o alegere dureroasă, dar în cele din urmă a făcut-o, a sacrificat orașul Sirmium. Baian, care nu încetase de a declarà că el voia orașul gol, zidurile și nimic mai mult, a pretins în capitulațiune ca locuitorii, care vor ieși din oraș, să-și lase mobilele și chiar hainele aci, el mai cerea ca împăratul să-i plătească și pensia totală pe cei trei ani din urmă, ceia ce făceà două sute patru zeci mii piese de aur, adică câte opt zeci de mii pe an. In fine, cum erà totdeauna nevoe de un motiv de nulitate în toate convențiile la care consimțea Kha-Kan-ul, el voi să impună Romanilor obligațiunea de a găsi în imperiu și de a-i preda pe un transfug avar care ar fi avut relațiuni cu una din femeile sale; el nu va considera pacea ca definftivă de cât când și această condiție va fi îndeplinită. Toate sforțările s'au făcut spre a-i demonstrà că erà aproape imposibil de a găsi pe acel om întrt'un imperiu vast ca al Romànilor, unde putea găsi ușor mijlocul de a se sustrage cercetărilor și unde poate că a și murit. „Ei bine; a zis Baian, juraţi cel puțin că nu îl veți ascunde, și că mi'l veți preda viu sau mort de îndată ce vă va cădea în mână.“ Romanii jurară și Avarii luară Sirmium în posesie.

SFÂRȘIT

www.digibuc.ro

ERATA

pagina	rândul	în loc de	se va citi
5	28	Genseria	Genseric
8	21	hunurilor	hunilor
14	32	sclavie	sclavi
23	ultim	enucului	eunucului
24	2	albe	albă
25	39	Romanii	Romani
26	19	idvita	invita
30	24	dine	bine
31	13	mere	mare
„	16	înghițitură	înghițitură
„	penultim	dastinate	destinate
33	37	Ambasarilor	Ambasadorilor
52	ultim	brat	braț
53	35	jucăseră	jucaseră
56	6	rădea	rădeà
58	17	bodată	brodată
59	penultim	războiului	războiului
61	5	păci	păcii
„	22	ciace	ceiace
„	35	lăcomie	lăcomia
64	2	germani	germanii
„	28	Panania	Panonia
66	13	situare	situate
„	22	Hemakh	Hernakh
„	31	Panania	Panonia
67	4	(Nișului)	(Sofiei)
„	26	recoitele	recoltele
„	31	asediara	asediară
68	31	(Nișului)	(Sofiei
„	34	Niș	Sardica
„	36	(Niș)	Sofia
69	1	se va suprima al 2-lea „de“	
72	12	aduue	adune
„	21	cn	cu
75	17	indului	iadului
„	23	îa	în
77	13	exca	esca
„	20	lanț	lat
79	12	Septimin	Septimiu
„	16	fața de, el chiar	față de el, chiar
80	18	îacă	facă
81	2	cnre	care
82	30	uu	un
„	31	reîncepui	reîncput
83	34	câl	cât
85	10	deât	decât
	26	înțeleapță	înțeleaptă

www.digibuc.ro

pagina	rândul	în loc de	se va citi
86	31—32	emfoză	emfază
89	12	rezulat	rezultat
„	33	Anli	Anii
„	39	violentă	violenţă
91	3	făcut	făcute
93	19	esupra	asupra
„	36	spria	sperla
94	12	inmici	inamici
„	16	ur	ar
„	20	hame	înhame
„	33	aducând Zabergana	aducând pe Zabergan
96	15	imperinlui	imperiului
„	28	aceiau	aceia
97	23	căre	care
„	27	Sabiri:	Sabirii
100	33	„Dureţi-vă	„Duceţi-vă
„	38	armate	armatei
„	penultim	păre	pâre
104	14	cere	care
109	2	Tieeriu	Tiberiu

www.digibuc.ro

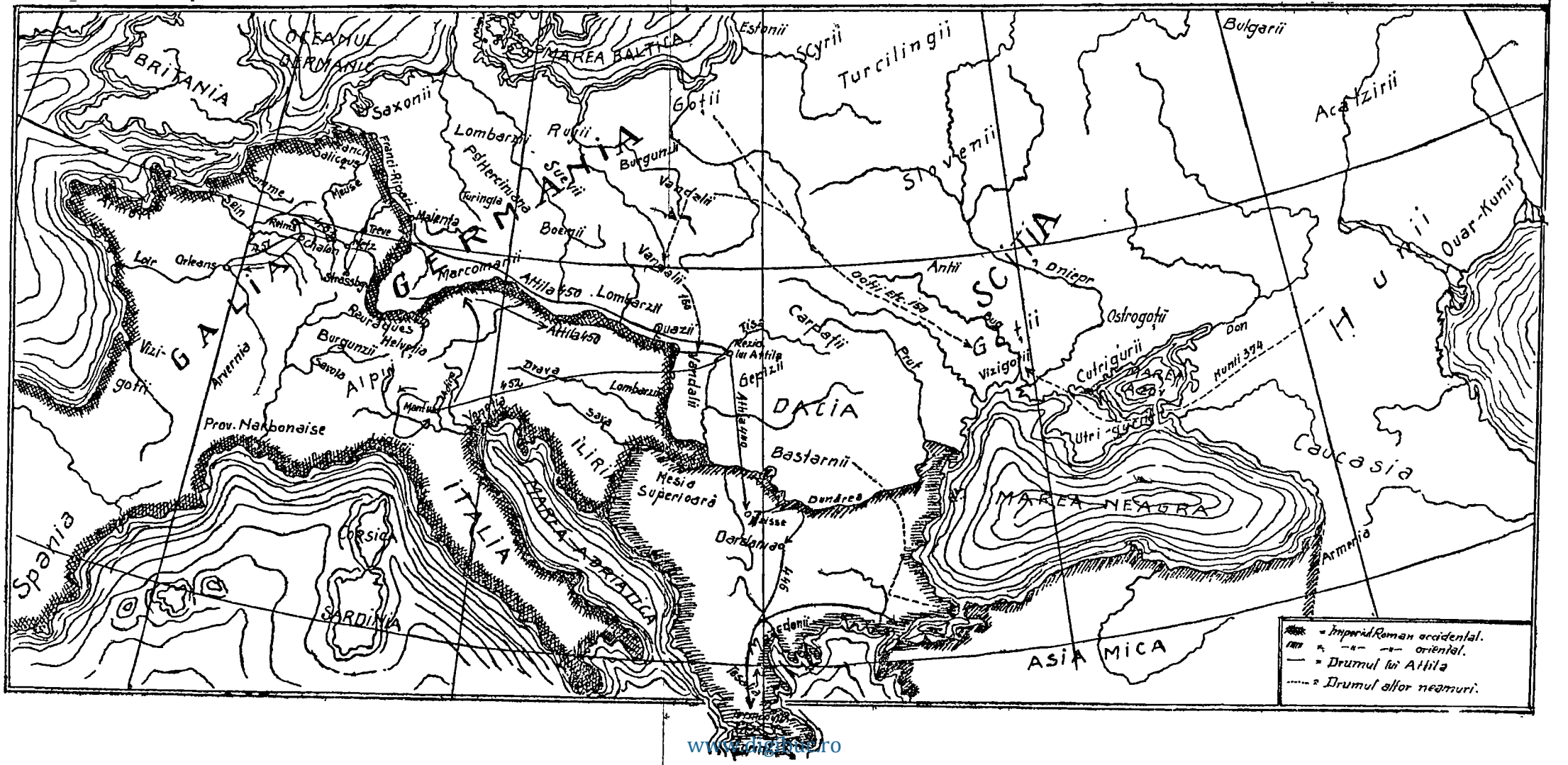
OCEANUL OCEANUL GERMANIC
MAREA BALTICA
BRITANIA
Saxonii
Estonii
Scyrii
Turcilingii
Bulgarii
Acatzirii
Lombarzii
Rugii
Gotii
Slovenii
Suevii
Burgunzii
Vandalii
Boemii
Thuringia
Franci-Ripuari
Francii Salici
Meuse
Reims
Metz
Treve
Maienta
Strassburg
Loir
Orleans
Marcomanii
Attila 450
Lombarzii
Quazii
Anții
Dnieper
Ostrogoții
Don
Munții Ural
Carpații
Prut
Tisa
Regia lui Attila
Gepizii
Vizigoții
Cutrigurii
Munții Caucaz
Utrigurii
Arvernia
Vizigotii
Alpii
Savoia
Drava
Sava
Dacia
Bastarnii
Mesia Superioară
Dunărea
Darbanon
Prov. Narbonaise
Iliri
Italia
Corsica
Sardinia
Spania
Marea Adriatica
Marea Neagra
Caucasia
Armenia
Asia Mica
Macedonii
Imperiul Roman occidental.
Imperiul Roman oriental.
Drumul lui Attila
Drumul altor neamuri.

www.dacia.ro

www.digibuc.ro